

quis vitio. ff. de damno infecto. vbi habetur quod beneficium principis debet intelligi sine præiudicio tertij.

7 Nec huic sententiæ & conclusioni obstat secundo text. ille singu. & vnicus, in l. si. §. fin. versicul. sancimus Cod. de seruit. & acq. vbi disponitur quod non potest quis ædificare iuxta fundum vel aream vicini, si ratione talis ædificij fieret ei præiudicium: quia impeditur aer vel ventus, ita vt non possit colligi fructus: quem text. ad hoc summè notat & commendat ibi Bartol. dicens fortè non esse alibi. notat etiam & commendat ibi Iaco. Butr. Cinus, Albe. Bald. Ange. Salicet. Paul. & communiter doctores, & ita illum textum intelligit ibi glo. fin. alia in l. secunda ff. de seru. rust. pra. in gloss. prima, alia in leg. cum eo. ff. de ser. urb. pra. alia in leg. Imperatores eodem titulo. illum text. ad hoc dicit sing. & vnicum Ang. in d. l. Imperatores ff. de ser. urb. pra. & illum text. ad hoc dicit vnicum Imola in l. si prius ff. de noui ope. nun. fin. colum. in fin. Alexand. ibi, 7. colum. num. 34. & dicit singu. Cæpola in tract. de seru. urb. prad. in cap. 27. dicit mirabilem eo. tract. cap. 40. colum. 2. quia ille text. debet intelligi, quando area vicini est parata gratia colligendorum fructuum, & non habere ventum nisi per locum vbi alter ædificare vellet: quia tunc non potest specialiter gratia colligendorum fructuum, & ex publica vtilitate quæ in eis colligendis versatur, & iste est verissimus intellectus illius text. Ex quo eadem ratione infero aperte, quod talis dominus fundi vel soli poterit in domo sua vel in pariete suo de nouo facere vel aperire fenestram, licet maximè tendat in præiudicium vicinorum, & per eam possit eorum secreta videre, ita in terminis Bald. Paul. & Salicet. in dicta l. latius Codice de seru. & aqua. Imò quod magis est prædicta procedunt & sunt vera, etiam si per mille annos & tempus immemorabile nunquam ibi fuisset talis fenestra vel ædificium, sed de nouo nunc incipiat fieri & ædificari: ista est gloss. singu. quæ sic debet intelligi in l. qui luminibus ff. de ser. urb. prad. in gloss. 6 in fine, & ibi tenet Bartol. Angel. Paul. Flo. & commun. opin. doctor gloss. in l. 1. Cod. de ser. & aqua in gloss. 1. in 1. lectu. & ibi Cinus 2. colum. 2. quæst. & commun. doctor. gloss. etiam de iure Cano. in capitulo, Abbate Sancti Syluani. de versicul. sign. in glossa tertia. tenet etiam ad Specu. in titul. de Publiciana, & de seruitatibus fin. colum. versicul. sed pone. Rofred. in libellis suis in rubrica de actione confectoria num. 29. Angel. de Aretin. in §. pradiorum Inst. de seruit. rusti. pradio. tenet etiam Cæpola vbi benè loquitur in tractat. de seruitut. lib. 1. c. 20. columna versicul. factum quod requiritur. idem Cæpola eodem lib. cap. 40. de solo seu area. idem Cæpola eodem lib. cap. 62. capit. de fenestra. Quod est verum nisi illo volente ædificare vel fenestras aperire vicinus eum prohibuerit, & ex tunc longum tempus scilicet 10. annorum inter præsentem, vel 20. inter absentes præterierit, quo præscripserit contra eum seruitutem altiùs non tollendi vel ædificandi: ita dicit gloss. & communis opinio in dicta l. qui luminibus ff. de seruit. urb. prad. & latius

dictum est suo loco in materia seruitutum.

Adde tamen quod ista commun. opin. quæ habet quod potest dominus ædificare ad libitum suæ voluntatis, etiam in præiudicium vicini debet intelligi, quando principaliter illud facit ad commodum, & vtilitatem suam, quod semper præsumitur: secus verò si faceret duntaxat ad æmulationem, damnum, vel aliquam inhonestam causam, vel aliquod denique præiudicium vicini: quia tunc non poterit ædificare, imò si iam ædificauit, cogitur tollere & demoliri actione de dolo: istam conclu. & declarationem probat text. in l. 1. §. denique Marcellus ff. de aqua plu. ar. vbi dicit quod quando quis in fundo suo aliquod opus facit per quod auertat fontem vel aquam vicini, si illud facit ad vtilitatem suam, & vt agrum suum meliorem reddat, licitè potest facere: secus tamen si tantum faciat animo nocendi vicino, quia tunc potest prohiberi: ex quo textu colligit ibi gloss. & commun. opin. regulam & doctrinam æquam & iuridicam, quod nemo potest etiam in suo loco vel fundo aliquid facere per quod alteri noceat, & sibi non profit, pro qua regula & doct. gl. ibi allegat quàm plura iura.

Secundò in specie pro ista conclus. facit text. in l. 3. ff. de oper. public. vbi dicit text. quod quilibet dominus potest quodlibet opus facere in proprio solo vel fundo, præterquam si faciat tantum ad æmulationem vel damnum alterius: & ad hoc expressè notat ibi Alber. Tertio facit not. & moralis textus in l. scire oportet §. sufficit ff. de execu. tuto. vbi dicitur quod vbi in aliquo casu particulari deficit lex scripta, sufficit allegare naturalem rationem & iustitiam, & ad hoc notat & commendat ibi Bald. post Cinum & Iacob. de Raine. idem Bald. in l. cum antiquioribus penultim. colum. post princip. Codice de in deli. & illum text. dicit nota. Iason. in l. illum. Cod. de colla. penultim. column. in princip. & ibi Philippus Decius 1. column. numero 6. text. in l. cum ratio. in princ. ff. de bon. dam. ibi cum ratio naturalis quasi lex quadam tacita, & ibi notat Albe. textus in l. vn. §. primo. Code de ad. toll. & ibi notat Bald. in princip. optimus in leg. 2. §. item varus. in fine. ff. de aqua plu. arc. ibi hac æquitas suggerit etiam si iure stricto deficiamus. & ibi ad hoc notant Doctor. & illum text. ad hoc dicit singu. Iason. in l. si seruuum. §. sequitur. 1. col. n. 4. ff. de verb. oblig. text. in l. in fundo. ff. de rei vend. text. in c. si extra de transact. in fi. cuius verba sunt, in his vero super quibus ius non inuenitur expressum, procedat æquitate seruata semper in humaniorem causam declinando, secundum quod personas, causas, loca & tempora postulare videris. textus in l. fideiussor conuentus §. quadam ff. amandati. textus in d. l. si seruuum §. sequitur ff. de verbor. obligat. text. in l. sicut §. si debitor. ff. quibus mod. pignor. vel hypotheca sol. text. in cap. delicti. de iudic. & in expresso istam sententiam & conclusionem tenet Cinus Pet. & antiquos in d. l. altius C. de ser. & aqu. & ibi Bald. Paul. Salicet. & commu. doct. præcipuè per text. in dicta l. opus ff. de ope. publi. Paulus de Castr. in l. cum eod. ff. de ser. vr. prad. dicens se ita respondisse de

de facto in ciuitate Paduæ, tenet etiam nota. Roma. in *l. fluminum §. si. 1. column. de damn. infect.* dicens esse not. & refert ibi ita tenere Dinum in distinct. sua notabili quam fecit in materia quam ipse Ro. refert. tenet etiam Iason. in *l. quo minus ff. de flumin. §. col. num. 23.* tenet etiam Cæpola in tract. de serui. *urba præ. in cap. de solo & area. secunda col. versic. 5.* fallit idem Cæpola in eodem tract. in cap. de fenestra. 2. col. & ante omnes istam sent. & conclu. tenet gl. ordin. in *l. domum ff. de regul. iur. in gloss. 1. in fine. alia in dicta l. fluminum §. fina. in gl. pe. licet contrarium teneat Alb. in dicta l. alius. Cod. de ser. & aqua*, imò quod etiam ad æmulationem alterius potest dominus ædificare, & Angel. de Peru. in dicta l. cum eodem. Cod. de serui. *urba. præd.* & idem posset dici si dominus qui ædificat sentiret modicam vtilitatem: vicinus verò sentiret maximum & graue damnum. ita solus Cæpola in dicto capitulo, de solo seu area. secunda columna, per quem vide fundamenta, & facit text. in *l. prima §. sunt autem qui putant. ff. ne quid in flum. publ.* vbi habetur quod semper vtilitas priuatæ personæ præfertur modicæ vtilitati publicæ, & ibi ad hoc notant & commendat comm. doctor. de quo etiam dicitur infra proximè.

9 Aduertendum tamen est quod in isto casu potest considerari nouum & subtile remedium, quod eo casu quando ædificium nocet Ecclesiæ, monasterio, vel pio loco, possit compelli dominus ædificij vendere seruitutem altius non tollendi, argumento text. quem ibi dicit singularem Albe. in *l. si quis sepulchrum ff. de relig. & sum. fune.* & vide Menesium in *l. altius num. 19. & 20. Cod. de seruitutib. & aqua.* Secundò confirmatur per illud quod in fortioribus terminis tenet ibi Guiller. per illum text. scilicet quod vicinus cogitur vendere fundum vel rem pro ædificanda vel amplianda ecclesia vel monasterio, tenet etiam & sequitur Cæpola in dicto tracta. de serui. *ur. præd. cap. fin.* Socinus in regula 435. de regul. iur. 9. fallentia. vbi reputat vrile & quotidianum tenet etiam & commendat Ias. in *leg. 2. ff. sol. matr. 2. column. numero 4.* Tertio confirmatur per text. in *l. vn. versiculo is itaque. Cod. de commu. ser. ma.* vbi socius cogitur vendere partem serui, quam habet si alter vult eum manumittere, per quem tenet ibi Baldus *si. colum.* quod si socius vult facere Ecclesiam in fundo communi, cogitur alter socius vendere suam partem: quod sequitur & valdè commendat Iason in *l. nec emere. Codice de iure deliber.* Quarto confirmatur per textum in *l. si locus vers. fina. ff. quemad. ser. amit.* vbi disponitur quod si via publica impetu fluminis, vel ruina, vel alio casu amissa sit, cogitur vicinus proximus viam præstare: & ad hoc eum ibi notat & commendat Odofredus, Albericus, Baldus, Angel. Paulus & Floren. tenet etiam & reputat quotidianum Cæpola in tracta. de serui. *urba. prædiorum cap. 24. fin. column.* quod tamen debet intelligi, pretio dato ab ipsa republica, secundum gloss. & doctor. ibi, argumento text. in *l. 2. Codice de seruis qui pro premio libertatem accipiunt*, licet contrarium de consuetudine seruetur, vt dicit ibi prædicta gloss. & commu. doctor. Quintò facit, quia princeps potest ali-

cui priuato rem suam auferre ex causa publicæ vtilitatis soluto pretio. text. est in *l. item si verberatum §. 1. ff. de rei vend. text. in l. Lucius ff. de euiet. bonus text. in l. venditor §. si constat. ff. commu. præ.* & ibi docto. tradit Bartolus in proæmio. *ff. ve. 3. columna*, Paulus & communiter doctor. in *l. fina. Codice si contrarius vel uti. pu.* & est comm. opin. pro qua est hodie lex not per. in *leg. 2. tit. 1. par. 2.* Sextò facit text. in *leg. fin. ff. de pignor. actio.* vbi habetur quod propter publicam vtilitatem potest iudex vel officialis accipere res priuatarum personarum, data mercede de publico pro exequenda iustitia. Ex quo inferunt ibi doct. aliqua notabilia in practica: & certè legendo tetigi istum casum, nunc similiter scribendo altius cogitavi & semper mihi visa fuit difficilis.

Sed pro veritate & concordia ego dicerem, quod si vtilitas & commodum, quod ipse dominus sentiret ex ædificio esset longè maius quàm damnum quod resularet ipsi ecclesiæ vel pio loco & possit constare iudicis officio & probatione habita, tunc dominus non teneatur vendere talem seruitutem: si verò damnum quod Ecclesia vel pius locus sentiret esset longè maius vel grauius, tunc tenetur dominus seruitutem vendere: argumento prædictorum iurium: & in specie probat text. notabilis in proposito in *lege prima §. sunt autem qui putant. ff. ne quid in flumine publico*, vbi disponitur quod semper magna vtilitas priuatæ personæ præfertur modicæ vtilitati publicæ: quem ad hoc notat & commendat ibi Angel. post antiquos. Bartol. in *l. quo minus ff. de flumi. quinta column. 11. questio.* Alex. in *l. prima ff. solut. matrim. 11. col. n. 46.* & ibi Iason. 9. *column. num. 39.* facit text. in *l. quod res publica ff. de in in. & fortè istud idem esset dicendum, quando Ecclesia vel pius locus velit emere totam rem pro ædificanda vel amplianda Ecclesia vel pio loco.*

Ex quibus inferitur quod cum regulariter 10 ædificia sint licita & iure gentium permessa quod licitè & iustè potest quis ædificare & facere molendinum in flumine publico non nauigabili sine licentia principis vel alicuius superioris: quia hoc potest facere autoritate iuris gentium, quo iure flumina & eorum vsus sunt publica: ita probat text. in *l. 1. ff. de fluminibus*, vbi tantum in flumine publico nauigabile, prohibetur quis ædificare: ergo licitum est in flumine non nauigabili: idem etiam probat text. in *l. quo minus, eodem titulo* vbi dicitur quod ex flumine publico non nauigabili licitè potest quis ducere aquam, facit etiam text. in *l. riparum ff. de rerum diuis. textus in §. flumina. Institut. de rerum diuis. textus in §. riparum eodem titu. & in l. 2. situ. 28. par. 3.* vbi habetur, quod flumina, portus, & ripæ censentur publica, Sed in veritate illa iura non probant superiorem con. quia tantum dicunt quod sunt publica quo ad vsum nauigandi, piscandi, & naues & funes in eis applicando: sed licet ista iura non probent, tamen per ea istam con. tenet Barto. in dicta *l. quo minus ff. de flumi. secunda column. numer. 5.* istam etiam con. tenet Angel. de Peru. in *l. fluminum secunda colum. numero 3. ff. de damno infecto.* Bald. in *l. item lapilli. ff. de rerum diuis. secunda column. in fin. versic. item licitè facio.*

facio. Cæpola in tracta. de serui. rusti. pradio. in ca. de fluminibus 1. colum. in fine. idem Cæpola in eo tracta. in cap. de seruitute aquæ ductus 13. col. post pr. Contrarium tamen tenet expressè Paul. de Cast. in dicta l. fluminum 2. col. de damn. infect. vbi dicit quod cum proprietas fluminis non sit communis vt fiat occupantis, nullo modo potest quis facere molendinum in flumine publico etiam non nauigabili sine autoritate publica, nisi fieret supra aquam ex concatenatione, vt fit Romæ: quia vsus aquæ est communis vt in dicta l. quominus.

Sed Iaso tangit istum articulum in d. l. quominus in 7. colum. num. 45. & dicit quod non recolitur illud dictum Pauli esse ab alio tactum, & quod est passus utilis, & alicubi non discursus: sed tandem ipse tenet sententiam Bar. per fundamenta de quibus ipse per eum: & idem tenet ibi Ripa 8. col. n. 42. Quod intelligo verum, nisi ciuitas vel oppidum per cuius territorium aqua fluit haberet præscriptum per tempus immemorabile ius prohibendi, vel concedendi licentiam, argumento text. in l. hoc iure §. ductus aqua ff. de aqua quot. & esti. text. in l. 1. §. si ff. de aqua plu. arcen. text. in l. pe. ff. de prob. text. in c. 1. de præscr. lib. 6.

11 Item adde quod hodie in nostro regno videtur dispositum in supra dict. q. quod ciuitas vel oppidum illius territorij vbi aqua fluit possit concedere licentiam ad faciendum ibi molendinum & sine ea non possit quis facere: & ita videtur disponere, l. 18. tit. si. 3. par. sed tenendo superiorem con. Bra. quæ est magis communis respondeo, quod illa lex par. non obstat, quia loquitur quando aqua est in proprio loco vel fundo ipsius ciuitatis & sic aqua est ipsius ciuitatis vel oppidi: non verò est flumen publicum, sed nihilominus illa lex probat prædictam opin. contra communem: quia loquitur quando quis facit molendinum in flumine quod est in territorio regis vel principis: si vero flumen sit nauigabile, non potest quis in eo ædificare vel facere molendinum sine licentia principis vel ciuitatis non recognoscentis superiorem in cuius territorio est: quia eius censetur esse, vt in c. 1. qua sint regalia in V. si. feu. vel nisi tanto tempore quis habuisset ibi molendinum cuius memoria in contrarium non esset, arg. text. in l. in hoc iure §. ductus aqua ff. de aqua quo. & esti. cum simi. & ita tenet Bart. in d. l. quominus 2. q. n. 3. pro qua sententia est casus in l. fluminum ff. de damn. infect. vbi dicit quod in flumine publico licitum est cuilibet ædificare publicè, & intelliget ibi gloss. Bart. Ang. Imo. & comm. doct. publice, id est publica autoritate habita à principe vel senatu, facit text. in l. quod principis ff. de aqua plu. argum. text. in l. sin autem §. si eod. tit. text. in l. 1. §. permittitur ff. de aqua quo. & esti.

12 Hoc enim præsupposito quero, si quis habet molendinum licitè factum in flumine non nauigabili vel flumine nauigabili de licentia principis vel ex immemorabili præscrip. an possit alius facere in eodem flumine aliud molendinum supra illud primum vel infra illud per quod notabile damnum inferat primo molendino, auferendo ab eo aquam, vel aquam restagnando, vel aliàs? & ista quæstio est

Ans. Gomez ad Leg. Tauri.

notabilis & quotidiana: in qua breuiter & resolutiue dico, quod non potest secundus alium molendinum facere per quod inferat damnum. Primum quia ius vel lucrum primo licitè quæsitum de publico, non licet 2. auferre. argumento text. in l. secunda paragrapho merito ff. ne quid in loco publico. vbi ita demum permittitur alicui in loco publico aliquid etiam in casu permissio vel de principis licentia, quando fieret sine alterius iniuria, licet secus esset, quando in solo priuato & proprio quis ædificaret: quia potest alteri nocere, vt supra dictum est, quia habet maius & potentius, argumento text. in l. secunda §. si quis à principe ff. ne quid in loco. & text. not. in §. 1. quod autem ait. ne quid in flumine publico. ibi dum dicit, dum depressior vel altior fiat aqua. textus in l. prima §. sunt autem qui puiant. eod. tit. textus in l. prima §. Neratius ff. de aqua plu. arc. si verò primus non haberet licitè, secundus verò sic, tunc secundus benè posset eum impedire, & quodlibet damnum inferre, vt in l. 2. §. idem ait. ff. ne quid in loco publ. si verò vterque illicitè facit nullus potest impedire alium, licet damnum sibi inferant, ita probat text. in dicta l. 2. §. item ait. ff. ne quid in loco pub. text. in l. loci corpus §. competit. ff. si seruitus vindi. & in expresso istam doctrinam & conclus. tenet gloss. ord. licet sic non declarat: in dicta l. quominus ff. de flumi. in gloss. 1. in fin. & ibi no. & magistraliter Bart. 2. colum. in 1. 2. & 3. quæst. princ. Albe. ibi in fine. Oldrad. & Dinus quos ipse refert Rainc. ibi in fine Angel. de Peru. secunda colum. in medio. Iason. 4. colum. numero 20. Ripa 6. colum. numero 30. istam etiam con. tenet Cinus, Albe. Bal. Ang. & Sali. & comm. doct. in l. si manifestè. C. de seru. & aqua tenet etiam gloss. vno verbo in l. si quis ex argentariis §. si tantum ff. de edendo. & ibi. not. Alber. Gulier. & Oldrad. quos ipse Alber. refert. Bald. Angel. Alexand. & Iason ibi Bald. in rubric. ff. de rerum diuis. quarta colum. versicu. quæro ulterius. idem Bald. latius in l. item lapilli. eodem titul. secunda colum. in princ. versicu. ex his colligitur. Paul. & Floria. in leg. Imperatores ff. de serui. rustic. pradic. Bald. not. in cap. cum Ecclesia, Vulterana extra. de electione secunda colum. numero 4. Rosfr. in libellis suis. in rub. de interdicto, ne quid in flumine publico. penult. colum. versicu. sed illud queritur. & ista est communis opinio, pro qua est hodie in nostro regno expressa leg. par. 18. titul. fin. 3. part. Quam tamen comun. opi. not. limita & intellige, quando aqua non sufficeret omnibus molendinis: secus tamen si benè sufficeret omnibus, nam tunc ille qui secundo loco ædificat non possit impediri, argument. textus in l. Lucio Titio ff. de aqua quot. & esti. vbi habetur quod ille qui concessit seruitutem aquæ ductus vni ex suo fonte, non prohibetur postea alteri concedere si aqua sufficit omnibus, & primus non præten dit præiudicium, & ibi notat Bartol. & communi. docto. textus in leg. concedendo ff. de aqua plu. arcen. & ibi Bartol. & docto. textus in l. secunda paragrapho aqua ductus ff. de seruitut. rustic. præ. gloss. 1. Paul. & comm. opin. in l. aquam. C. de seru. & aqua. latè Cæpola in tracta. de seruit. rustic. præ. in cap. de seru. aqua ductus & est l. 5. titul. 11. part. 3. & in

N n expresso

expresso istam sententiam voluit Barto. in dicta l. quo minus ff. de flu. 4. colum. 5. q. numero 12. & ibi Iason. 10. colum. numero 59. imò in tantum hoc est verum quòd si aqua sufficit omnibus, potest secundus ædificare molendinum, ut procedat etiam si domino primi molendini notabile commodum & lucrum auferatur ex defectu concursus molentium: quia istud non est in consideratione, cum non sit damnum quod non cohæreat rei hoc est molendino: sed tantum consistit in mera & absoluta facultate personarum, quæ ubi velint possent ire ad molendinum, in quibus nulla erat facta præoccupatio vel ius quæsitum sicut in aqua: ita singular. Bald. in l. vna. Codice de sent. qua pro eo quod inter pro. octava colum. 13. oppo. numero 58. & in expresso vult Barto. in dicta l. quo minus ff. de flumi. quinta colum. 11. q. in fine, per bona iura quæ allegat. tenet etiam ibi Iason 15. col. num. 84. dicens esse diligenter notandum, quia est valdè utile in practica, ubi aliqua in confirmationem adducit. Ripa ibi 16. colum. num. 82. tenet etiam & in fortioribus terminis Alberi. in l. si manifestè. Codice de seru. & aqua. in fine. & in expresso ita determinat prædicta lex part. l. 18. titu. fina. 3. part. in fine. Ex quibus apertè & no. infero quòd ille qui habuit primò molendinum vel supra vel infra, potest aquam continere vel reprimere tempore æstatis vel siccitatis, & facere recollectam aquæ, vel alio quouis tempore si hoc principaliter facit in utilitatem suam, licet in consequentiam damnum incurrat alteri: & ille alter qui secundo loco ædificauit molendinum, non poterit aliquid facere in aqua, per quod aliquod damnum inferatur primo. ita not. Barto. in dicta lege quominus ff. de flumi. 14. quest. princ. numero 25. Adde tamen quòd si de prioritate aut posterioritate non constat, tunc potest quilibet facere quidquid velit, cum in pari causa potior est conditio possidentis: ita Sartol. in dicta l. quo minus 14. quest. princip. in fine numero 25. cum quo ibi transeunt commun. doct. In quo vnum benè nota, quòd ex eo quòd vnum molendinum sit supra, aliud verò infra, non præsumitur magis, pro vno quàm pro alio quod sit prius factum. & hoc apertè colligitur ex superioribus: sed contrarium expressè reperio quod tenet Bald. in l. si plures Cod. de condi. inser. 1. colum. numer. 3. imò quòd illud molendinum quod prius reperitur in via fluminis, illud præsumitur prius factum: nam ita naturaliter currit aqua, ut fluat & currat à superiori ad inferius, ut patet ad sensum & visum oculorum & est text. in l. 1. §. pen. & fin. ff. de aqua plu. ar. cen. vnde per ordinem naturæ seu per locum ab ordine illud est præsumendum anterius, & sequitur Iason in dicta lege, quo minus. 11. col. numer. 61. Confirmatur etiam ista consideratio per tex. no. in 1. constit. C. paragrapho quibus versic. ita tamen, ubi probatur quòd prioritas scripturæ potest apparere ex ordine seu compositione eius, ex eo quòd vna est in priori loco scripta. ex quo tex. notat ibi Bal. 2. colum. num. 5. quòd si in protocollo notarij reperiantur plura instrumenta eodem die confecta, illud præsumatur prius celebratum quod reperitur prius in ordine descriptum, facit etiam text.

in l. si quis ex argentariis paragrapho si initium ff. de edendo. Viso quòd regulariter quis potest in suo ædificare: nunc dico quòd aliquando in pluribus casibus quis non potest ædificare etiam in suo proprio fundo, solo, vel area: & primò non potest quis ædificare in loco publico, ut Platea, via publica, itinere publico, sine licentia principis vel ciuitatis cuius est solum, locus, vel fundus. textus est in l. prima. & in l. secunda. in princ. & per totam illam legem ff. ne quid in loco publico. textus in l. tertia paragrapho plane & paragrapho si à principe ff. quod vi aut clam, imò quòd magis est, non potest quis ædificare in suo proprio solo vel fundo, ita ut aliquid habeat inmissum vel perfectum in loco publico, & ei aliquo modo noceat. text. est in dicta l. secunda cum quidam ff. ne quid in loco publico. text. in paragrapho idem Labeo. eiusdem legis & ibi notat Bartolus, Albericus, Angelus, & doct. antiqui, & tenet not. Paul. in leg. aliis. Codice de seru. & aqua. in fine. & ita expressè disponit lex 22. tit. fin. tertia part. & lege tertia, eodem tit.

Similiter non potest quis facere pontem super via publica, licet habeat domos proprias ab vtraque parte: ita probat text. in l. secunda paragrapho tractatum ff. ne quid in loco publ. textus in l. fina. ff. de seru. text. in leg. fina. ff. de flumi. per quæ iura tenet Specu. in tit. de Publiciana, & de serui. fina. colum. versicu. item queritur. Bald. in l. item lapilli. ff. de re. di. penult. colum. in fin. numero 8. tenet etiam Capola in tract. de ser. urb. pra. in cap. de ponticello. Et si de facto iam illud ædificium factum sit quod noceat reipublicæ, debet iudex ex officio illud deponere & destruere: si verò nimis non noceret, non debet deponere, ne vrbs deformetur ruinis: sed tantum imponet salarium, censum, vel annuam pensionem, soluendam reipublicæ: text. est no. in l. 2. paragrapho si quis nemine ff. ne quid in loco publ. & ibi notat Angel. de Peru. & alij doct. & per eum ita tenet Pau. in l. fluminum. secunda col. de damn. infect. & ibi alij doct. hodie tamen in nostro regno poterit reipublica sibi appropriate in totum illud ædificium, & perpetuò ab ædificante auferre: ista est no. lex part. l. 23. tit. fin. 3. part. & si ædificauerit cum licentia rectorum & decurionum ciuitatis vel municipij, non tenetur reddere, sed debet sibi imponi census correspondens loco vel fundo occupato, ita prag. 71. folio 71. lib. prag. vnde si sine tali licentia ædificaret, seruaretur superior conclusio. Ex quo inferitur apertè quòd iudices ex officio optimè possunt & debent auferre & tollere ea quæ sunt immissa, seu perfecta super vias vel plateas publicas.

Tertio non potest, quis facere vel ædificare turrim, castrum, vel fortalium etiam in suo proprio solo vel fundo, quando sit in limine alicuius regni, text. est nota in l. 2. C. de fundis limitrophis lib. 11. qui probat isto modo, nam ibi disponitur quòd nullus audeat habere vel tenere castrum in lumine Imperij vel Regni, nisi tantum ille qui ad hoc deputatus & descriptus est sub pœna mortis & publicationis bonorum: ergo à fortiori non poterit de nouo ibi castrum ædificare, & istam con. per illum text. licet sic non inducat, tenet ibi gloss.

gloss. or. in verbo antiquitas. & ibi Barr. & Platea. tenet etiam gloss. quæ non allegatur in l. 3. ff. ad legem Iul. maieft. in verbo tenuerit. & ibi expresse tenet & notat solus Angel. de Peru. Idem tenet Boërius decis. 320. num. 6. Guido Papius singulari 176. Matiençus in l. 6. tit. 7. lib. 5. gloss. 5. num. 9. aliàs autem in fundo vel solo proprio benè & licite potest quis castrum, turrim, vel fortalitiu[m] facere & ædificare, dum tantum non faciat ad simulationem, scandalum, vel seditionem alterius: ita probat textus no. in l. per provincias, Cod. de adi. pri. vbi dicit textus quod quilibet potest fundum vel ædificium suum murali ambitu vallare, ergo potest facere castrum vel fortalitiu[m], in eo prout velit, ad hoc illum textum notat ibi glo. ord. Peru. Fa. in suo Breuiario no. ibi Alber. qui allegat Iacob. de Aret. ita tenere & tenet Bald. Angel. & Salice. Vide Auiles in cap. pratorum capite 22. gloss. 1. Montaluum in repertorio legum ordinamenti, verbo castra, Diegum Perez in l. 1. tit. 7. lib. 4. ordinamenti columna 1469. cum pluribus aliis relatis à Matienço in l. sexta, tit. 7. lib. 5. gloss. 5. numer. 7. Scandalosum ædificium quod dicatur docet Matiençus in d. l. 6. titu. 7. lib. 5. gloss. 3. num. 8. vbi talem ædificandi modum à iudicibus vitandum docet ex doctrina Baldi in leg. item lapilli Institut. de rerum diuisione, & Plate. in rub. Cod. de metaris & epedimericis lib. 11. Pet. Nuñ. de Auend. qui concordantes citat 2. p. de exequen. mand. cap. 2. in principio plura etiam scandali vitandi causa prohibentur, vt videri potest per Felinum in c. nihil cum scandalo de prescriptionibus, & vide l. 25. tit. ult. p. 3. probat etiam text. in l. opus. ff. de oper. public. cuius verba sunt, opus nouum priuato etiam sine principis autoritate facere licet, prater quam si ad emulationem alterius ciuitatis pertineat, vel materiam seditionis prebeat: & ibi notat Bar. & Alexan. in addit. & per ista iura ita tenet Innocen. in c. Pisani de resti. spo. fina. colum. in princi & ibi Abb. fina. colum. num. 15. Cardin. fina. colum. Ancharr. final. colum. & commu. docto. tenet etiam Bartol. in l. ex hoc iure ff. de insti. & iur. 3. column. numer. 7. Bald. 4. column. 5. oppo. Ange 2. column. num. 6. Iason. 2. colum. num. 6. argumento illius text. in dicta l. ex hoc iure. vbi dicitur quod ædificia sunt permilla etiam de iure gentium. Hodie tamen in nostro regno indistinctè prohibitum est facere castrum vel fortalitiu[m] sine principis licentia, vt in l. 7. titu. 7. lib. 4. or. & in ista l. 46. in ll. Tauri, ex quo infertur quod magnates, domini, vel alij non possunt ædificare castra vel fortalitia in suo territorio, imò nec domum habitationis fortem sine principis licentia: & ita expresse disponitur lib. prag. fo. 60. in capitulis iudicium. vide quæ dicta sunt ad n. 5. ibi, facere vel reaedificare, supra hac l.

15 Dubium tamen est circa hoc, an licet quis non possit de nouo facere vel ædificare castrum vel fortalitiu[m], an possit illud quod iam factum est reficere vel reparare? & videtur quod non: & ita probat textus expressus in l. sacra loca. §. muros de rerum diui. vbi dicitur quod sicut non possunt fieri muri de nouo in ciuitate vel oppido, sic nec refici. & ibi notat Alber. & doctor. antiqui & tenet & notat Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

Bart. in l. vsus ff. de ope. pu. & illum text. ad hoc dicit nota. Iason. in l. ex hoc iure. ff. de insti. & in. 3. column. in princip. probat etiam text. in leg. prima. versio. fina. ff. de mortuo inferendo, cuius verba sunt, ædificare autem non solum, qui nouum opus molitur intelligendus est verum is quoque quis vult reficere: & ita hoc expresse determinat per istam nostram legem Tauri: imò quod castrum vel fortalitiu[m] alicuius magnatis vel alterius priuatæ personæ non possit refici vel reparari: in contrarium tamen est textus clarus & expressus in l. intra urbem in fine de operibus publicis. cuius verba sunt, ea tamen instaurandi quæ etiam deformibus ruinis intercidisse dicuntur, vniuersis licentiam damus & ibi no. Salice. & communiter docto. tex. in l. fin. eodem titu. & est lex 20. titu. si. 3. par. & prag. lib. prag. fo. 60. facit etiam text. in l. si ædificium ff. de ope. no. nun. vbi licet quis possit nuntiare nouum opus pro opere nouo quod fit, non tamen opere veteri quod reficitur. text. in l. si. vers. illud. C. de Iudæis. vbi licet Iudæi non sint de nouo facere synagogam, tamen antiquam benè possunt reaedificare textus in cap. consuluit. extra de Iudæis. vbi idem disponitur text. in l. hæcenus in l. vsu fructuarius nouum tectorium ff. de vsu fruct. text. in capitu. per tuas de dona. & ibi ad hoc notat Abb. secunda column. num. 3. & commu. docto. sed pro concordia potest dici sic, quod si muri sunt depositi & destructi ex aliqua causa vel delicto per principem, tunc non possunt refici per ciuitatem, vel per iudicem, vel per quemlibet alium sine eius licentia & autoritate: & ita intelligitur text. in d. l. sacra loca. §. muros de re. di. si verò minatur ruinam vel sunt destructi aliqua tempestate lapsu temporis vel casu, tunc possunt, imò debent refici per istam ciuitatem vel iudicem: & ita intelligatur text. in d. l. intra urbem. Cod. de ope. publi. cum simi. & istam concordiam & declarationem ad ista iura ponit expresse Sali. in l. per provincias. Cod. de adifi. pri. & ista concordia & distinctio est de mente Bald. in l. si vt proponis la 2. C. de nup. sed ante eos illam concordiam, & distin. ponit Bart. in l. si quis adulterium §. 1. ff. de adulte. & ibi Alb. & Ange. post antiquos, ponit etiam Cin. Bart. Alb. & Sali. in l. seruus. C. de penis. Roma. in l. 1. §. hoc autem 2. column. in fin. ff. de no. ope. nun. notat Alexand. in ista eadem l. 1. §. si quis ædificium. eo. titu. ita ergo dicamus in ista l. Tauri, quod si ex aliquo delicto vel causa esset castrum vel fortalitiu[m] per principem destructum, tunc per dominum eius non possit refici: si verò lapsu temporis, tempestate vel casu minatur ruinam, benè posset refici sine aliqua licentia: vt etiam tenet Pe. Nunnez de Auendaño de exequen. mandatis 2. p. c. 3. 6. n. vers. si tamen dirimi. Afflictus in constitutione regni Sicilia lib. 3. Rub. 29. in pr. num. 6. sed ista concordia & declaratio non videtur vera: quia indistinctè ista lex dicit, quod sicut fieri non potest sine principis licentia, ita nec reparari: & certè ista lex non patitur talem distinct. Vel aliter & 2. dicamus quod ista l. Tauri intelligatur quando fortalitiu[m] est factum post istam legem prohibitiuam: quia tunc sicut non potest de nouo fieri ædificari

ita etiam non potest factum refici vel reparari : sed certè iste intellectus nullam dubitationem continet : quia si ipsa res & fortalium omnino & totaliter non potest fieri , à fortiori nec reparari.

Alios duos casus etiam in quibus castrum reparari non potest, tradit Matiençus in l. 6. tit. 7. lib. 5. gl. 5. & à num. 18. vsque ad 22. & de hac quæstione vide eundem Matien. in d. l. 6. à n. 10. vsque ad 17. & Auiles in c. 21. prater. gl. 1.

16 Vnde aliter & tertio & notabiliter potest dici, quòd si quis habet castrum vel fortalium antiquum iustè & legitime factum ante l. Tauri, benè potest refici & reparari per supra dicta : quia non est ædificium nouum nec res distincta, sed eadem, & potest cadere & subverti : & idem resoluit Auiles in cap. pratorum, cap. 22. gloss. 1. Boerius in decisione 320. num. 16. ad finem. & latius in decisione 44. num. 5. Matiençus in l. 6. tit. 7. lib. 5. gloss. 5. num. 17. Auendanus de exequen. mandatis 2. p. c. 2. num. 3. 2. & Afflictis decis. 791. & videas omnino prædictom Matiençum qui à n. 1. vsque ad finem d. glo. 5. hanc quæstionem disputat : si verò tale castrum vel fortalium antiquum penitus vsque ad aream est destructum, non possit : quia illud iam videtur esse ædificium nouum, argumento text. in l. inter stipulantem §. sacram in fine versic. sed si vsque ad aream ff. de verbor. obliga. cuius verba sunt, sed si vsque ad aream deposita sint, licet eadem materia restituatur, alia erit : argumento etiam text. in l. in fine. Codice de iure emphyteu. text. in l. si ita legatum §. final. de legatis. 1. vbi si testatorem legauit quæ postea penitus destructa est, etiam si de nouo reficiatur non debetur legatum textus in l. quid tamen ff. quibus mod. usufructus amitt. vbi habetur quòd usufructus extinguitur, si res destruitur vsque ad aream, pro ista sententia & conclusione facit text. no. qui ponit singula exempla in l. proponebatur. ff. de indic. & ita etiam Neapoli est constitutum, vt ex constitutionibus Neapolitanis constat, constit. 32. & 33. & ibi gloss. Auiles in capitulis pratorum cap. 22. gl. 1. num. 30. Boerius decisio. 320. num. 16. ad fin. & latius decis. 44. num. 5. tradit Matiençus in l. 6. tit. 7. lib. 5. gloss. 5. numero 16. confirmatur, quia tali casu ista resectio rei destructæ, vsque ad aream benè dicitur resectio seu reparatio : text. est no. in l. prima §. deinde ff. de riuis. cuius verba sunt, Reficere est quòd corruptum est in pristinum statum restaurare, si vero quis velit reficere castrum vel fortalium quod penitus non est destructum, sed vetustate vel aliquo alio casu minatur ruinam, tunc possit, & isto modo concordentur superiora iura, & isto modo intelligatur ista nostra lex Tauri, & istam doctrinam & distinct. ponit Albe. Bartolus, Angel. & communiter docto. & in l. 1. §. si quis ædificium, infra isto titulo, de oper. noui nuntiat. & ita intelligo istam nostram l. Tauri. quæ certè in hoc dubia erat, pro qua declaratione mea considero viuam rationem, quia si castrum vel fortalium priuatae personæ non posset refici vel reparari in casu necessitatis, sequeretur quòd posset pro parte, vel in totum dirui vel decidi, & maximum damnum inferre vel in personis, vel in rebus, quòd nullo modo permittendum est : & ista

est euidentis ratio, quæ apertè concludit : & ita video quòd pro tali resectione nunquam aliqua licentia à principe impetratur, pro qua declaratione mea & ratione facit, quia si dominus vel ædificium priuatae personæ minatur ruinam, licet non sit per dictum remedium cautionis damni infecti pro damno quòd timetur in personis, sed tantum in rebus vt in l. prima & per totum ff. de dam. infect. tamen quilibet de populo iudicis officio petere, vel iudex ipse sine alicuius petitione compellere potest, vt illud reficiat, & si non sit sufficiens suo sumptu reficere, debet ex pecunia publica refici : & si intra congruum tempus à iudice assignatum dominus rei non soluat : ad instantiam reipublicæ vel procuratoris eius vendetur pro solutione pretij, text. est not. in l. ad curatoris ff. de damno infect. & ibi. notat Ang. & comm. opin. docto. facit textus in l. praeses prouincia la 5. ff. de offic. pra. tex. & ibi doct. in l. singularem. Codice de adifi. princ. tenet no. Specu. in titu. de satisfactionibus §. & quoque vers. circa. latè Capola in tract. de serui. vr. pra. in ca. de resectione. & probat apertè l. penult. titu. fin. 3. par. de quo vide Matiençum in d. l. 6. tit. 7. lib. 5. gl. 5. num. 26.

Si verò sunt ædificia publica quæ minantur ruinam, & egeant resectione, & ciuitas, communitas, vel respublica non habet vnde possit soluere, ipsi vicini de populo possunt compelli ad collationem : quia vtilitatem communem sentiunt : ita textus no. in l. secunda paragrapho viam publicam. versic. resection. ff. ne quid in loco publ. & ibi notat Ang. de Peru. tex. in l. adiles. ff. de via publica. tex. in l. ad portum C. de ope. pu. pro quibus est lex notabilis par. 20. t. fin. 3. par.

Vnum tamen no. & tene menti, quòd si officialis qui certo pretio vel salario fecit ædificium publicum vel priuatum, & sit vitiosum, culpa sua tenetur ex proprio contractu ad dotale interesse. textus est in l. si. ff. locati. & hoc nedum quando totius operis consummatio spectabat ad officialem vno pretio, verum etiam si singulis diebus pro toto ædificio certa pecunia vel pretium præstaretur : secus tamen est si consummatio totius operis ad officialem non spectet, sed tantum singulis diebus pro opere vel ædificio & labore suo certam pecuniam vel salarium recipiebat : quia de vitio operis non tenetur, cum ipse dominus quotidie poterat expellere : text. est valde sing. in iure in l. ea lege paragrapho locati. ff. locat. quem ibi dicit singu. Bart. Salic. Paul. & com. doct. Bal. & Sali. in l. 2. C. eod. tit. & ita intellige. l. 16. titu. 8. par. 5. Item adde quòd hoc est verum, quando constat de vitio operis : & hoc potest probari : sed est no. dubium quid in casu dubio, quando non potest constare, an ædificium vel opus dirutum sit vitio operis vel casu, quid præsumatur in quo dico, quòd si ruat infra 15. annos à tempore operis perfecti & consummati, præsumitur corruisse culpa, & vitio officialis text. est sing. & vnicus in iure in l. omnes la 1. C. de ope. pub. vnde alio non probato tenetur ad damnum & interesse. & ad hoc illum tex. dicit ibi sing. Albe. qui dicit quòd sibi contigit de facto : & ad hoc etiam notat & commendat Bal. Sali. & commun. doct. & idem expressè disponit l. 21. tit.

tit. fi. 3. part. & licet illa lex loquatur in opere publico, tamen crederem quod etiam procederet in opere vel ædificio priuato, cum sit eadem ratio.

19 Quarto non potest quis ædificare etiam in suo proprio solo, quando ex ædificio aliquid est immisum vel protectum in re vel fundo, vel domo alterius: pro cuius intelligentia dico, quod immisum est illud quod in re alterius imponitur & requiescit, & sic eius rem tangit: protectum verò est quod supra, ipsam rem alterius est eam non tangendo: text. est qui expressè istam differentiam ponit in l. malum. versicu. 1. & 2. ff. de verbor. significa. quo casu dominus & possessor rei in qua immisum est, potest illud propria autoritate tollere, vel per remedia iuris sibi prouideri putà interdicto vti possideris, vel negatoria, vel alio competenti remedio: si verò protectum est, non poterit illud propria autoritate tollere, sed tantum iuris remedio contra eum agere vt tollat, text. est expressus & no. qui istam distin. facit in l. quemadmodum §. si per testam. ff. ad leg. Aquil. per quem ita tenet ibi Odo. fre. Bartolus. Albe Bald. & Flo. & dicit ibi Bal. quod istud est maximum commodum possessionis: quia possessor habet ius resistendi propria autoritate, & reputat esse mirabile Flo. ad idem est textus in l. fin. §. ianuam ff. quod vi aut clam. & ibi tenet Bart. & Alb. & ante eos Oldrad. quem refert Alb. probat etiam textus in l. prima C. vt nemini liceat sine iudicis autoritate signa imprimere, qui magis probat vt procedat etiam si tantum rem detineat: & illum text. ad hoc dicit singu. Romanus in l. prima §. nuntiatio, fina. col. ff. de noui ope. nuntia. text. in l. secunda §. cum quidam ff. ne quid in loco publico. & ibi notant doctores textus in l. si seruus. C. quod cum eo. per quem. tenet Bartol. & communiter docto. in dicta l. prima §. nuntiatio. tenet etiam gloss. or. in dicta l. malum. versicu. 1. in gloss. prima de verb. sign. & ibi docto. tenet etiam Bartol. in l. si duo. §. item videamus ff. vti possidetis. & ibi Angel. & commun. docto. tenet etiam no. Paulus de Castr. in l. fina. ff. de serui. in princ. idem Paul. in leg. fluminum §. fina. col. 1. num. 3. ff. de dam. infect. tenet etiam Innocen. Abb. & commun. docto. in cap. 1. de immun. eccles. tenet etiam latè & no. Capola in tracta. de seruit. vr. pra. ca. 10. Quod extende vt procedat & habeat locum, etiam si quis non possideat rem in solidum, sed tantum pro parte: quia etiam potest opus ibi factum propria autoritate tollere & destruere, modò fiat ab alio tertio, modò ab ipso confocio qui habet partem in re, argum. prædict. iurium cum ratione: & tenet gloss. ord. Bartol. Pau. Flo. & commun. docto. in l. si inter te & me. ff. de seru. vr. pra. & docto. vbi supra licet Bar. teneat contrariam in dicto §. nun. quod tamen intellige quando esset immisum opere artificiali: secus si opere naturæ, vt si arbor tua immisit radices in re, vel fundo, vel solo meo: quia non possunt tolli nec auelli propria autoritate, sed iuris remedio, & sic vtili interdico de arboribus cædendis: quo casu si talis arbor tua est iuxta domum vel ædificium meum, radicibus cogitur tollere ne umbra arboris aut radices mihi noceat: text.

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

est in l. prima. C. de interdictis. text. in l. 1. ff. de arbo. caden. si verò arbor noceret fundo rustico, non debet in totum tolli, sed tantum rami coërceri per 15. pedes: text. est in l. 1. ff. de arbo. caden. & ibi tenet Bartol. Albe. & comm. docto. text. in lege prima. Cod. de interdict. post princ. Bar. Bald. Ange. in fine. & nota. Salicet. ibi penult. column. ponit etiam Bart. in l. prima. Cod. vnde vi. 2. col. Bald. ibi 8. colum. num. 42. Salice. ibi 2. column. versicu. reuertor ad gloss. istam etiam doctrinam & resolut. ponit valde no. Flo. in l. quemadmodum §. si protectum. ff. ad leg. Aquil. Quintò, non potest quis ædificare in alieno solo vel fundo, imò si ædificauit & cum mala fide, ædificium cedit solo, & licitè dominus soli illud sibi retinebit: si verò cum bona fide, cogitur dominus æstimationem materiæ soluere: textus est in l. adeò paragrapho ex diuerso. Instit. de rerum diuis. text. in l. secunda. C. de rei ven. text. in l. 44. tit. 28. 3. part. vel à fortiori si velit potest illud propria autoritate tollere, argumento supra dictorum. Sextò, non potest quis ædificare quando debet alteri in illo fundo vel re seruitutem altiùs non tollendi: textus est in lege prima ff. de serui. vr. pra. text. in l. qui luminibus eodem titul. text. in l. inter seruitutem eodem titul. text. in l. altiùs ff. de serui. vendic. text. in l. si in adibus. Cod. de serui. & aqua. textus in paragrapho a què si agat. Instit. de actio. pro quibus est lex 2. titu. 31. part. 3. Quibus præsuppositis & deductis, pro perfecta declaratione materiæ quæro, an & quando habeat locum nuntiatio noui operis, pro ædificio de nouo facto? pro cuius perfecta intelligentia & declaratione dico, quod sunt videndi sex articuli principales. Primus, quo casu & quando habeat locum nuntiatio noui operis? Secundus, quæ personæ possint nuntiare? Tertius, quibus personis debet fieri nuntiatio? Quartus, quo loco debeat fieri nuntiatio? Quintus, quis sit modus & forma denuntiationis? Sextus, quis sit effectus huius denuntiationis?

Quoad primum articulum dico, quod nuntiatio noui operis propriè habet locum pro opere incepto vel præparato, non verò pro opere iam facto & consummato: textus est in lege prima §. 1. ff. de noui ope. nuntia. cuius verba sunt, hoc autem edictum remedium quæ operis noui nuntiationis aduersus futura opera inductum est, non aduersus præterita: & ibi notat Bartol. & communiter docto. textus in cap. 1. eodem titulo, & ibi notat Innocen. Hostien. Ioan. Andr. Abb. & commun. docto. textus in l. de pupillo. paragrapho nuntiationem ff. de noui oper. nuntia. cuius verba sunt, nuntiationem autem in re præsentis faciendam meminisse oportebit, l. eo loci vbi opus nouum fiat sine quis adificet, sine inchoet adificare: pro opere verò iam facto & consummato non competit istud remedium nuntiationis noui operis, sed competit interdico & remedium, quod vi aut clam, quod est recuperandæ: text. est in l. prima. §. primo. ff. de noui oper. nun. ibi, nam si quid operis factum fuerit quod fieri non debuit, cessat edictum de oper. noui nun. & erit transeundum ad interdico quod vi aut clam. & adde quod illud remedium & titulus quod vi aut clam, habet locum quando quis ædificauit, vel aliquod opus fecit, vel iussit facere in re

N n 3 mea

mea, & illud ædificauit vel fecit clam, taliter quod verisimiliter non potuit sibi denuntiari nouum opus: si verò palàm fecit nulla opera vel industria adhibita, vt sibi nuntiari non possit, cessat illud remedium text. est in l. prima ff. quod vi aut clam. text. in l. 3. §. fina. eodem titu. cuius verba sunt, clam facere videri Cassius scribit eum qui celauit aduersario, nec ei denuntiavit, si modo timuit eius controuersiam, aut debuit timere: ita tenet & declarat Bar. in leg. competit. §. fin. ff. quod vi aut clam. ita etiam tenet & declarat Specul. in tit. de restitu. spo. §. primo. versicu. caterum n. 21. R. Ofre. in rub. de interdicto, quod vi aut clam Ang. de Per. in l. prima §. quid sit ff. quod vi aut clam Bart. in l. stat. ff. quod me. cau. 1. col. numero 3. Anto. de Bu. in cap. item cum quis de resti. spo. 2. colum. num. 15. Angel. de Areti in §. quadrupli. Inst. de actio. fin. col. in fin. & adde quod similiter in isto casu competit interdictionem *vti possidetis*, pro defensione possessionis, & vt reus desinat à molestia, & in consequentiam destruat opus sine cuius demolitione non videtur cessare à molestia. textus est expressus in l. si duo §. si vicinus ff. *vti possidetis* cuius verba sunt, si vicinus meus in pariete meo tectoria habeat, & in pariete suo, *vti possidetis* interdictionem mihi efficax est, vt ea tollere compellatur, bonus tex. in l. vim facit ff. de vi & vi arma. ibi. aut quid ædificando. tex. in l. de pupillo §. meminisse in sine ff. de noui ope. nun. & tenet gl. ord. in l. prima ff. quod vi aut clam. in verb. restitu. & ibi Bar. Ang. & commun. docto. tenet etiam & declarat Pau. in l. prator ait §. 1. numero 3. ff. de noui operis nuntiatio. & eo casu quo actor possidet potest intentare vnum vel aliud, & nullam eis hoc casu datur differentia: si verò actor non possidet: sed tantum detinet vel aliàs sua interest, datur interdictionem quod vi aut clam, vt infra dicetur: non verò *vti possidetis*. Alias etiam differentia vltra docto. est, quod interdictionem quod vi aut clam, competit infra annum à die perfecti operis, vt in leg. semper §. hoc interdictionem eodem titulo. interdictionem verò *vti possidetis*, durat tantum anno pro interesse præterito, sed pro molestia & turbatione quæ semper instat, semper datur & competit: vnde in nostro casu competeret pro destruendo ædificio.

21 Ex quibus resultat noua & subtilis difficultas si quis ædificat in re mea vel à me possessa palam, & opus est iam consummatum, quod remedium habeam? & resolutiue dico, quod tantum mihi competit & prodest interdictionem *vti possidetis*, si rem vel solum (vbi est factum ædificium) possideo, per quod defendar in possessionem & declarabor possessor, & in consequentiam destruetur opus: sine quo non possum defendi à molestia: argumento text. in leg. de pupillo §. meminisse ff. de ope. nou. nuntiat. textus in l. si duo §. vicinus ff. *vti possid.* textus in l. vim facit. de vi & vi arma. & argumento gloss. singul. iuncta commun. opin. in leg. clam possidere §. qui ad nundinas ff. de acqu. possess. & similiter habet locum interdictionem quod vi aut clam, pro opere facto palàm vel clam post denuntiationem noui operis, qualitercunque fuerit facti denuntiatio. textus est in l. prima §. quid sit vi factum. versicu. 1. ff. de vi aut

clam cuius verba sunt, sed si quis iactu vel minimi lapilli prohibitus facere perseuerauerit, hunc quoque vim fecisse videri Padius & Pomponius scribunt: eoque iure vtimur. & ibi no. tenet & declarat Ang. de Per. tenet etiam Rosce. in dict. rub. de interdictionem quod vi aut clam. in pr. ex quo clarè deducitur, quod in isto casu concurret & competit interdictionem quod vi aut clam, & interdictionem noui ope. nun. & ita expressè dicit text. in l. si alius §. ait Iulianus ff. quod vi aut clam ibi, duobus interdictionem tenebitur, vno quod de noui operis nuntiatione competit, altero quod vi aut clam ad idem est text. in l. prator ait §. nonnulli. ff. de nou. ope. nun. & ibi gloss. & commun. doct. Sed attende quod merito potest dubitari, quare isto casu competat interdictionem quod vi aut clam, cum propriè hoc casu competat interdictionem nou. ope. nun. maximè cum interdictionem nou. oper. nun. duret perpetuò, & sic per 30. annos vt opus destruetur, vt in l. prator ait §. hoc interdictionem perpetuò datur. ff. de oper. nou. nuntiat. interdictionem verò quod vi aut clam tantum durat anno, vt in l. semper §. hoc interdictionem ff. quod vi aut clam. in qua difficultate breuiter respondeo dupliciter. Primo modo quod quando generalis dispositio & specialis emanant à diuersis legibus, tunc benè possunt concurrere, & vnum non excludit aliud, vt in l. si legatarius ff. de dolo. & ibi gloss. fina. & comm. opi doct.

Vel aliter & secundò, quod licet ista remedia in quibus pluribus concurrant, tamen in aliquibus differunt & habent se tanquam excedentia, & excessa: nam primò differunt quia interdictionem quod vi aut clam, habet locum pro te communi: textus est in l. denique §. si ex sociis ff. quod vi aut clam interdictionem verò de oper. nou. nuntiat. non tex. est ibi comm. opin. in l. prouinciali. versicu. primo & secundo. ff. noui oper. nuntiat. Secundò quia interdictionem quod vi aut clam, competit fructuario: tex. est in l. is qui in puteum §. fin. cum l. sequenti & sequenti ff. quod vi aut clam, interdictionem verò nou. oper. nuntiat. non, textus est in lege prima §. fin ff. de noui oper. nuntiat.

Tertiò interdictionem quod vi aut clam, datur habenti rusticam seruitutem: tex. est in l. denique §. vnde apud Seruium ff. quod vi aut clam. interdictionem verò noui oper. nun. non: textus est in l. qui viam. infra, eod.

Quartò interdictionem quod vi aut clam datur colono vel inquilino: textus est in l. is qui in puteum §. si postea quàm versicu. si tamen precario. ff. quod vi aut clam. interdictionem verò nou. oper. nun. non: textus est in l. in prouinciali. §. si ego. ff. noui oper. nuntiat. quas non differentias ponit Rosce. in dict. rub. de interdictionem quod vi aut clam num. 10. Bartolus & docto. post gl. ibi in l. prima §. primo. ff. de noui oper. nun. Item adde quod interdictionem quod vi aut clam, nedum competit domino sed possessori tantum, & etiam ei cuius interest ædificium non esse factum, licet non possideat: tex. est in l. is qui in puteum §. fina. ff. quod vi aut clam. tex. est in l. quanquam. eod. tit. tex. in l. denique §. si ex sociis eodem tit. tex. in l. competit. in princ. eodem tit. cuius verba sunt, competit autem hoc interdictionem etiam his qui non possident, si modo eorum interest. Ex quo inferitur quod competit etiam ei qui iam

iam desit esse dominus & possessor: putà venditori suæ rei qui eam vendidit & tradidit: nam agit interdicto quod vi aut clam, saltem pro suo interesse ratione operis facti, text. est in l. is qui in puteum. §. si postea quam. ff. quod vi aut clam. & ibi gloss. & communiter doctor. & illum textum benè declarat Rosse. in dicta rub. de interdict. quod vi aut clam. septima columna. versic. illud nota. Item adde, quod virtus & effectus interdicti quod vi aut clam, est, vt opus seu ædificium suis sumptibus demoliat, & in interesse condemnetur: textus est in l. prima. ff. quod vi aut clam. textus in l. semper. §. hoc interdicto. eodem titulo. ex quo tollitur difficultas quæ posset obiici, nam si ædificium cedit solo meo, vt l. adeo. §. ex diuerso. ff. de acquirend. rerum domin. & in §. ex diuerso. ff. de re. di. cum simul. cuius effectus fuit interdictum quod vi aut clam: quia respondeo quòd fortè domino nocet ædificium & non vult illud habere vel retinere, sed vult quod destruat sumptibus facientis vel ædificantis, vel fortè non est dominus fundi sed detentator & sibi nocet: & in terminis ita tenet & declarat Rosse. in dicta rub. de inter. quod vi aut clam. 6. col. versic. Item non videtur.

Quoad secundum articulum, quæ personæ possint nuntiare, resolutiue dico: quod omnis illa persona cuius interest ædificium illud non fieri ratione dominij, vel quasi dominij, vel possessionis, vel iuris seruitutis vrbane, vel pignoris quod habet in re in qua ædificatur, potest nuntiare nouum opus: text. est in l. 1. §. pen. ff. de ope. no. nun. cuius verba sunt, in ris nostri conseruandi aut damni depellendi causa opus nouum nuntiare potest is ad quem ea res pertinet. & ibi commu. doct. Ex quo primo infero quòd ille qui præten dit se dominum illius rei in qua ædificium fit, potest nuntiare: text. est in d. l. 1. §. pen. ff. de no. ope. nun. & ibi gl. or. Bar. & commun. docto. text. in l. 1. versic. ius is habet. ff. de remissionibus. cuius verba sunt, ius is habet nouum opus nuntiandi qui aut dominium aut seruitutem habet. Secundò potest nuntiare ille qui habet quasi dominium, quia possidet rem cum titulo & bona fide: text. est in dicta l. 1. §. penult. ff. noui ope. nun. & ibi gloss. & commun. opin. probat etiam text. in l. cum qui. §. 1. ver. Publiciana. ff. de Publi. text. in l. quacunque eodem titu. Tertio potest nuntiare ille qui tantum nudam & simplicem possessionem habet, licet sine titu. argumento text. in l. vim facit. ff. de vi & vi arma. ibi, aut quid ædificando, siue quid omnino faciendo per quod liberam possessionem aduersarij non reliquit text. est in l. 1. & per totum. ff. quod vi aut clam. Quarto potest nuntiare ille qui habet vtile dominium, vt superficiarius, emphyteuta, & similis persona: text. est in l. prouinciali §. si ego. ff. de noui ope. nun. & facit text. cum materia in l. 1. ff. de superficiebus. text. in si. C. de iure emphy. Quintò potest nuntiare ille qui habet ius pignoris in re in qua fit ædificium: text. est in lege creditori. Digestis de noui ope. nun. & ibi commun. docto.

24 Sextò potest nuntiare ille qui habet seruitutem vrbane in illa re: in qua fit ædificium: text. est in leg. de pupillo. §. sextus. versic. imposi-

tiam. ff. de noui ope. nun. & ibi gl. or. & commu. docto. text. in l. inter seruitutes. vers. si seruitus. ff. de serui. urba. pra. & ibi gl. & commu. docto. text. in l. & si fortè. §. sciendum. & §. fin. ff. de serui. ven. text. in l. 1. §. ius is habet. ff. de remissionibus. text. in l. in iudicio. ff. fami. herc. ille verò qui habet seruitutem rusticam non potest nuntiare, licet possit agere confessoria, vt seruitus sibi præstetur, & condemnetur in interesse & damno: text. est in l. qui viam. ff. de noui ope. nun. cuius verba sunt, qui viam habet, si opus nouum nuntiauerit aduersus eum qui in via ædificat, nihil agit: sed seruitutem vendicare non prohibetur. & ibi gl. ord. & commun. docto. & idem disponit lex §. titu. fin. 3. part. Sed attende quod dubium maximum & necessarium est ratione diuersitatis assignare, vnde gl. in d. l. qui viam. dicit quòd ille qui habet rusticam seruitutem, non potest renuntiare: quia hoc inductum est fauore agrorum in quibus ædificium fit: quia prædia rustica debent esse magis libera quam vrbana fauore agriculturæ: & illam rationem sequitur Bartolus & alij doctor. in d. l. 1. §. fin. ff. de noui ope. nun. Sed ista ratio non videtur concludere, quia procederet tantum, quando gratia colligendorum fructuum fieret aliquod ædificium, quia aliàs illud ædificium magis noceret fructibus: vnde Paul. de Castro in dict. l. 1. §. fin. ponit aliam rationem, scilicet, quòd ille qui habet seruitutem vrbane vel etiam rusticam potest nuntiare quando ex ea principaliter, directo, & immediatè fundus cui debetur seruitus consequitur vtilitatem: vt est videre in seruitute luminis, quæ est vrbana: vel in seruitute aquæ ductus, quæ est rustica, ex qua fundus dominans efficitur fertilior & vtilior: sed ille qui habet rusticam seruitutem ex qua fundus dominans non sentit vtilitatem immediatè, principaliter, & directo: vt est videre in eo qui habet seruitutem itineris, viæ, actus vel aliam, ex qua fundus dominans non consequitur vtilitatem directo & immediatè: sed mediante vsu, facto & exercitio eius cui debetur: quia potest per fundum seruientem transire, ex quo facto resultat vtilitas prædio dominantis. Bar. verò soluit alio modo & dicit quòd indistinctè qui habet seruitutem vrbane & rusticam potest nuntiare: nec obstat text. in dicta l. qui viam. quia debet intelligi, quando dominus vel alius ædificat in prædio vel fundo seruiente, reficiendo & præparando: non verò faciendo de nouo. sed ista solut. commu. repro & prima tenetur tanquam communis. Vel aliter cogitavi quòd sit 3. ratio. quòd indistinctè ille qui habet seruitutem vrbane vel rusticam possit nuntiare, quando talis seruitutis rustica est imposita & terminata in certo loco & parte fundi seruientis, nam tunc si in illa parte sit ædificium, posset denuntiare: quia magis afficit rem: secus vero si certus locus fundi non sit determinatus pro seruitute, sed simpliciter sit in toto fundo, quia tunc licet in aliqua parte fundi fiat ædificium non potest nuntiare, quia per alium locum posset dominus fundi dominantis pertransire, & ita posset nouiter intelligi, text. in dicta l. qui viam & in terminis ita reperio quòd tenet & declarat solus Roma. in l. 1.

l. 1. §. si. colum. in si. ff. de ope. no. nun. Confirmatur, quia licet seruitus realis rustica de rigore debeat in toto fundo, & sit tota in toto, & tota in qualibet parte fundi, tamen modo conventum sit inter partes, modo non, debet eligi certus & determinatus locus & pars fundi per quam quis utatur seruitute, & alia partes remanent liberae, text. est in *l. sicerto genere. §. si totus. ff. de ser. rusti. pradio. tex. in l. si cui simplici via. ff. de serui. titul. generali.* & ibi commun. doct. Item etiam confirmatur, quia magis afficit hypotheca specialis vel particularis quam generalis text. est sing. & vnicus in *l. 2. C. de pigno. vbi* disponitur, quod si quis obligauit primo creditori bona sua generaliter, & certam rem particularem & alienauit vnam ex rebus generaliter obligatis, creditor cogitur prius agere ad rem specialiter obligatam, antequam agat contra tertium possessorem: & ad hoc reputat singul. & vnicum Bal. & alij doct. ibi, licet hodie de iure nouo Authenticorum indistinctè creditor tenetur agere contra debitorem principalem antequam veniat ad tertium possessorem pignoris, modò apud debitorem sit hypotheca, modò non, *ut in Authen. hoc si debitor. C. de pigno.*

25

Ille verò qui habet vsumfructum in re in qua sit ædificium, non potest nunciare nomine proprio, & sic ex persona sua, sed procuratorio nomine ex persona domini, & sic proprietarij, benè potest: sed per confessoriam potest petere & vendicare ius vsumfructus à quocunque ædificante, vel impediente, text. est in *lege prima paragrapho fin. Digestis de noui ope. nun.* cuius verba sunt, *vsumfructuarius autem opus nouum suo nomine nunciare non potest, sed procuratorio nomine nunciare poterit, vel vendicaret vsumfructum ab eo qui nouum opus faciat, & c.* Sed necessarium dubium est, videre quæ sit ratio huius decisionis, cum regula sit in hac materia, quod omnis ille qui præten dit interesse, potest nuntiationem noui operis facere, vt supra conclusum est: maximè cum vsumfructuarius censeatur quasi dominus rei, vt in *l. quarta ff. de vsufr. text. in lege si postulauerit. §. de eo quoque Digestis de adult. text. in l. pratoris officium. §. fin. ff. de dam. infect. text. in l. eorum, & in l. inter fructuarium eod. tit.* maximè etiam, quia ille qui habet seruitutem potest nouum opus nunciare, vt supra dictum est: vnde à fortiori vsumfructuarius deberet nunciare, sed respondeo quod ratio est, quia vsumfructuarius licet dicatur habere ius in re, tamen reputatur esse debile & non perpetuum: quia morte vsumfructuarij & alijs modis extinguì potest, vt in *l. corruptionem Cod. de vsufruct. & in l. tertia §. final. ff. quibus mod. vsufr. amit. & in §. finitur. Institu. de vsufruct.* vnde cum habeat ius ita debile & non perpetuum quod de facili amittitur, non potest suo nomine nunciare, sed procuratorio nomine, hoc est, ex persona proprietarij: quia eo ipso quòd datur sibi vsumfructus in re, videtur factus procurator in ea, & potest, imò tenetur facere ea quæ concernunt curam & vtilitatem ipsius rei, text. est sing. & vnicus in *l. 1. §. fina. cum l. sequenti. ff. de vsufr.* quemadmodum not. ca. de quo text. plura bona dico suo loco: & istam rationem ponit expressè Bart. in *d. l. 1. §. si. Bald. & latius Ial. 1. & 2. col. & sequitur cõ-*

mu. opin. ponit etiam Bart. post Dinum *ibi in l. de pupillo. §. 6. ff. de noui ope. nun.* Sed attende quòd licet ita dispositum sit de iure communi, tamen contrarium disponitur hodie de iure regio: imò quòd vsumfructuarius possit nunciare nouum opus ædificanti in fundo in quo habet vsumfructum, licet non possit nunciare domino proprietatis, sicut nec poterat de iure communi: ita disponit *l. 4. tit. si. 3. p. nec illa lex potest intelligi vt vsumfructuarius possit nunciare extraneo procuratorio nomine, sicut de iure communi: quia simpliciter dici possit nunciare.*

Item adde quòd intantum ille qui præten dit interesse potest nunciare, vt procedat etiam si sit minor: quod tamen intelligo & declaro isto modo, nam si est minor 14. annorum, & non possidet, potest nunciare etiam sine auctoritate tutoris, ex eo quòd facit conditionem suam meliorem, argumento text. in *l. ff. de auto. tuto. in princ. Instit. eodem titul.* si verò possidet, tunc similiter potest nunciare per iudicem vel iactum lapilli, etiam sine tutore, cum sit sibi vtile: si verò vult nunciare simplici verbo, tunc cum auctoritate tutoris potest: sine ea verò non, quia fieret sibi præiudicium cum ex hoc amitteret possessionem, istam distinct. in hoc articulo probat text. in *l. de pupillo. ff. de ope. no. nun.* & ibi tenet Albert. Bald. & commun. doct. Ex quibus infero quòd hodie mulier coniugata posset nuntiationem noui operis facere sine licentia viri omnibus modis, præterquam solo verbo, ex prædicta ratione.

26

Septimò potest nunciare quilibet amicus vel extraneus nomine domini & sine mandato, dum tamen præstet cautionem dominium ratum habiturum: text. in *l. de pupillo. §. qui procuratorio. eodem titul. & in l. post princip. titul. fin. 3. part.* ille verò qui non habet ius in re, non potest nunciare: vnde colonus vel inquilinus non potest nunciare: text. in *l. 3. §. si ego. ff. de ope. noui nun.* & ibi gloss. & commun. doct. tamen hoc casu debet notificare domino si videat aliquid fieri in præiudicium rei conductæ: aliàs tenetur ad interesse: text. est no. in *l. videamus. §. item prospicere debet conductor ne in aliquo vel ius rei vel corpus deterius faciat vel fieri patiatur: text. in l. item queritur. §. exercitu. eodem titul.* Adde tamen quod si dominus locauit, obligauit bona sua pro firmitate contractus, conductor vel inquilinus posset nunciare: ita Paul. & Alexand. & Iaso. in *d. lege 3. §. si ego. no. ope. nun.* Adde quod si dominus est absens, similiter colonus vel inquilinus potest nunciare: ita Paul. quem vide in *l. filiusfam. de damn. infect.* & ibi notat Roma. Cuma. in *dicta l. 3. paragrapho si ego.* argumento text. in *l. 1. Cod. si per vim vel alio modo.* vbi inquilinus, imò seruus vel amicus potest petere restitutionem possessionis absentis, Item potest nunciare colonus vel inquilinus, si conduxit ad longum tempus, argumento textus in *l. prima, §. fina. ff. si ager vecti.* ita Alexander in *dicta l. tertia. §. fina.* Adde tamen quòd vltra prædicta etiam oportet, quòd nuntiator vltra causam denuntiationis quam exprimat, tenetur etiam dicere & asserere se possidere rem pro qua denuntiat. ita Bart. in *l. 1. ff. eodem titul. de noui ope. nun. 3. col. 7. q. cum quo* transeunt alij doct. sed certè

27

certè eius sen. & con. est falla. quia iura quæ concedunt facultatem denuntiandi, non requirunt nec fundant se in possessione existente penes denuntiantem, sed tantum in iure reali domini, vel alterius iuris supra declarati. Item confirmatur, quia imò in casibus in quibus quis denuntiat verbo statim amittit possessionem, & tamen denuntiatio remanet valida & firma: ergo non requiritur possessio, nec quod asserat se possessorem: text. est in l. 1. §. in operis. ff. eod. tit. de no. ope. nun. text. in l. de pupillo. §. meminisse. eodem tit. & ita tenet Imol. in l. 1. eiusdem tit. 2. column. in fin. & ibi Iaso. 7. col. n. 12. idem Imol. in dicto §. meminisse. & ista est vera sen. & con. Ex quibus infertur, quod ille qui tantum habet actionem personalem ad rem, ut emptor, donatarius, vel similis, persona non possit nuntiare.

28 Quoad tertium articulum, quibus personis fiat nuntiatio? dico quod potest fieri domino ipsius rei in qua sit ædificium, vel ipsis fabricis, vel officialibus, qui in illa re operantur, vel ministris & familiaribus eius, & generaliter omnibus qui in illa re fuerint cuiuscunque conditionis sint, modo sint liberi, modo serui, modo minores, modo maiores, nomine domini vel causa ipsius operis: ita ut possit venire in notitiam domini: text. est in l. de pupillo. §. nuntiationem. vers. nuntiare. ff. de noui operis nuntiatione. text. in l. 1. in fin. tit. fin. 3. part. & potest fieri sine iudice & nomine proprio vel alieno cum mandato, & diebus feriatis vel non, & contra inuitos vel ignorantes: text. est in l. 1. §. nuntiatio. ff. de ope. no. nun. vnde commodum est denuntiare officialibus. Primò quia destruitur opus factum post nuntiationem. Secundò quia regulariter officiales facta nuntiatione statim abstinent se ab ædificio: ita Rosc. in d. rubrica. de noui oper. nun. num. 10.

29 Adde tamen, quòd in isto casu dubium est, an indistinctè post denuntiationem factam officialibus debeat opus destrui modo talis nuntiatio venerit in notitiam domini, modo non? in quo articulo reperio tres princip. opin. Prima opinio est, quòd indistinctè talis denuntiatione facta fabricis, noceat domino etiam ignoranti quoad destructionem, & quoad impensam: quia culpa eorum imputanda est domino qui eos posuit, istam opi. tenet Otho glossator antiquus in d. l. de pupillo. §. nuntiationem. quem refert ibi glossa.

Secunda opinio est quòd indistinctè talis denuntiatione facta fabricis vel officialibus non noceat domino quoad destructionem nec impensam, nisi à die quo peruenerit nuntiatio in notitiam eius: & istam opin. videtur tenere gloss. in d. §. nuntiationem. in verbo, nuntiationem. in fin. Rosc. in dict. rub. de interd. de no. ope. nun. 6. column. num. 6. Specul. in rubri. de no. ope. nun. in versic. fin. & ibi Ioan. An. Tertia opin. verior & magis com. est, quòd dominus ignorans teneatur ad patientiam & destruarur opus factum, post nuntiationem factam officialibus, cum talis nuntiatione afficiat rem, non tamen teneatur ad impensam: sed ipsi fabri vel officiales teneantur soluere expensam destructionis, cum fuerint in culpa in ædificando: argum. text. in l. competit. paragrapho fina. ff. quod

vi aut clam. in leg. pen. & si. ff. de ope. no. nun. & in expresso ita tenet Ray. in d. l. de pupillo. §. nuntiationem. & Iac. de Ra. & Iaco. de Areti. quos ipse refert. tenet etiam Barto. ibi 2. colum. nu. 4. dicens omnes ita tenere. Bald. Ang. & Paul. ibi. tenet etiam Alber. in dicta l. si pupillo. §. si quis forte. adde tamen quòd damnum quod ex hoc domino contigerit, poterit ab eis recuperare ita: Pau. in dicto §. nuntiationem. imò si nullus officialis vel operarius sit in ædificio, potest fieri nuntiatio in eadem re & loco ubi ædificium: argumento text. in l. 4. §. totiens. ff. de dam. infe. ubi dicitur quòd si domus vicini minatur ruinam, & non reperitur dominus eius, potest fieri petitio cautionis in ipsa domo: facit textus in l. operis. & l. final. ff. de operis noui nuntiatione. ubi ista nuntiatio noui operis dicitur in rem & non in personam: facit etiam bonus textus in l. aut qui aliter, versic. & si forte. ibi ad domum denuntiandum est ff. quod vi aut clam. text. in l. 2. §. si autem abfuerit, C. de anna. except. text. in l. 1. §. permittitur. ibi, aut ad domum denuntiare. ff. de libe. agnos. Quod tamen debet intelligi isto modo quòd valeat nuntiatio, ut postquam peruenerit in notitiam domini, non possit ædificare, non tamen destruetur opus medio tempore factum antequam scitet: ista glossa ordinaria in dicta l. de pupillo. §. nuntiationem in princip. & ibi Bartolus num. 3. & communiter docto. præcipuè Iason. 2. col. in si. cum sequenti. tenet etiam Imola, ubi dicit hanc esse communi. opin. in l. operis. in primo, eodem tit. Specul. in tit. de noui ope. nun. in fine. versic. quid si quando num. 7. Rosc. in rub. de interd. ff. de no. ope. nun. 5. colum. nu. 8. sed isto casu dominus tenetur ad patientiam, ut destruat opus factum eo ignorante, & hoc operabitur illa denuntiatione in re, sed ipse dominus non tenebitur ad impensam, & ita tenent & declarant docto. ubi supra. & satis confirmatur ex supra proximè dictis circa nuntiationem factam officialibus. Item ista nuntiatio debet fieri in ipso opere, vnde si alibi fiat etiam ipsi domino, esset nullius momenti. text. est in dicta l. de pupillo. §. nuntiationem in primo: cuius verba sunt, nuntiationem autem in re presenti faciendam meminisse oportebit, & ibi gloss. ordi. & commu. docto. & idem disponit l. 1. prope fin. tit. fin. 3. part. Adde tamen quòd hoc casu haberet locum interdictum, quod vi aut clam, quia potest talem nuntiationem etiam non factam in ipsa re vel opere, vnde si postea ædificaret dominus teneretur demoliri per interd. quod vi aut clam. non requirit quòd prohibitio fiat in re presenti, non tamen tenetur demoliri suis expensis, nisi à die quo petit prohibere fabricis: ita probat text. in l. 1. §. sed & si quis. ff. quod vi aut clam. per quem ita tenet gloss. ordi. & commu. docto. in l. 1. §. 1. ff. de no. ope. nun. & in specie Paul. in l. de pupillo. §. nuntiationem. in fin. eod. tit. & Bart. in §. si quis forte eiusdem l. in fine.

Quo ad quartum articulum, pro quibus rebus fiat nuntiatio, dico quòd pro rebus priuatis: & ille cuius interest potest nuntiare, ut supra dictum est. Item etiam pro rebus publicis habet locum nuntiatio, & pro eis quilibet de populo potest nuntiare, nisi sit inhabilis,

vt pupillus, mulier, vel infamis: text. est in l. prouinc. §. si. cum l. sequenti. ff. de no. operis nuntiari. cuius verba sunt, si in publico aliquid fiat, omnes ciues opus nouum nuntiare possunt: nam reipublicæ interest, quàm plurimos ad defendendam suam causam admittere: text. in l. de pupillo in primo, eod. tit. text. in l. 1. §. nuntiaro. el. segundo, eodem titulo. text. in l. pupillaris. & in l. mulieri. ff. de popul. actio text. in l. 2. §. hoc interdictum perpetuum, & per totum. ff. ne quid in loco publico. & idem disponit lex. 3. titul. final. 3. partit. quod tamen debet intelligi isto modo, nam ille qui est ciuis illius ciuitatis vel oppidi potest nuntiare nouum opus, nulla facta distinctione, in quo loco fiat ædificium: si verò non est ciuis, potest nuntiare opus nouum si ædificium fiat in via publica, non verò si fiat in alio loco publico argumento text. in l. 1. ff. de via publica. & in l. per agrum. C. de seruit. & aqua. & ita tenet Bart. in l. in prouinciali. §. si. n. 3. ff. no. ope. nuntia. & ita debet intelligi glo. quam ibi reputat singu. Ange. in l. 2. §. penult. ff. ne quid in loco publico. quæ vult quod nedum civilem sed etiam forensem potest nuntiare pro rebus publicis: nam debet intelligi cum hac distinctione Bartolus & ita videtur intelligere Imola in l. 1. de pu. in. 3. colu. Item intellige, quod quilibet ciuis nuntiat quando ædificium fieret in loco publico, qui pertinet ad vsum publicum, secus si fiat in fundo ipsius filci vel ciuitatis: quia tunc tantum nuntiat qui habet mandatum ab ipsa ciuitate: ita probat text. in l. nulli. ff. quod cuiusque vniuersitatis. text. in l. 2. §. hoc interdictum. el. 2. ff. ne quid in loco publico. & tenet Bar. in d. l. prouinciali. §. si. num. 5. Imola & alij Docto. ibi.

31 Quoad quintum articulum, qualiter, & quo modo, & forma debet fieri ista denuntiatio? dico quod simpliciter vno modo solo verbo, vt quando simpliciter ille cuius interest, nouum opus nuntiat, text. est in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. ope. nun. Secundò modo per iactum lapilli s. proiciendo aliquos lapides, vnum vel plures, in ædificio: dicendo, qualiter per illud factum nuntiat nouum opus: text. est in dicta l. pupillo. §. meminisse. Tertio modo autoritate iudicis quia ad petitionem nuntiantis iudex ipse vel nuntius vel tabellio de mandato eius quod redigitur in scriptis nuntiat nouum opus: & iubet ne fiat text. est in d. l. pupillo §. meminisse, & istos tres modos & formas ponit & declarat melius quam alibi Rof. in libellis suis, in rub. de inter. de no. ope. nun. 2. column. num. secundo, Bart. in d. §. meminisse, & eos ponit & declarat l. 1. titu. finali, tertia par. & adde quod quolibet die etiam feriato in honorem DEI potest fieri talis nuntia-

32 In his tamen modis denuntiandi ista reperitur differentia, quod si fiat solo verbo & denuntiator sit possessor, statim amittit possessionem & transfertur in ædificantem: text. est in l. 1. §. in operis. ff. no. ope. nun. cuius verba sunt, in operis autem noui nuntiatione possessorem ad-

uersarium facimus. & ibi tenet gloss. ord. Bart. & communis opinio. doct. text. in l. si alius §. ait Iulianus. vers. licere. ff. quod vi aut clam ibi, cum possessor hoc ipso constituatur: text. in l. & si forte §. sciendum ff. si ser. vend. secus tamen est in aliis modis denuntiandi. s. per iactum lapilli, vel per iudicem: text. est in l. de pupillo, §. meminisse. ff. de noui ope. nun. ibi, melius esse cum per prætorem vel per manum, id est, per lapilli iactum prohibere, quam per operis noui nuntiationem: cæterum operis noui nuntiatione possessorem eum facimus cui nuntiauerimus, & si quæras quæ sit ratio tantæ diuersitatis? certè nulla congrua nec sufficiens reddi potest, nisi illa colorata quam ponit gl. ord. in d. l. 1. §. in operis ff. de noui ope. nun. sc. quia possessio solo animo perditur, & per istam denuntiationem solo verbo meticulous & timidus videtur, cum non impediat aliter suam possessionem: vnde illam videtur deserere & animo desinere possidere: quæ rationem sequitur ibi Bart. & commun. doct. tenet etiam Rof. in dicta rubr. de interdict. de no. ope. nun. 3. column. num. 3. late Hostiens. in summa illius titu. in §. si. vers. ratio. Card. in rub. extra eo. de no. ope. nun. in fin. Item adde quod si forte plura ædificia fiant in pluribus & diuersis locis præsentibus, sufficere tantum vna nuntiatio pro omnibus, dum tamen exaudiri potest secus verò esset si fierent in locis distantibus, taliter quod nuntiatio non possit exaudiri: quia non sufficeret: ita probat text. not. in l. de pupillo §. si. ff. de no. ope. nun. & ibi expressè tenet Iaco. de Aret. Paul. Cuma. & Iaso. facit etiam text. in l. accipientis. ff. de auto. tuto. & ibi com. opi. text. in l. etiam §. si plures. ff. manu. vindi. text. in l. scire debemus cum materia ff. de verb. obli. text. in l. fin. §. si. ff. de nouationibus.

33 Quoad sextum principalem articulum. s. quis sit effectus huius denuntiationis, in quo articulo consistit tota vtilitas præsentis materiæ: resolutiuè dico, quod effectus maximus & principalis est, si post denuntiationem ille ædificauerit, cogitur suis sumptibus opus destruere: text. est in l. non solum. §. sciendum. ff. de nou. ope. nun. text. in l. prator ait in prin. eod. titu. cuius verba sunt, prator ait in quem locum nuntiatum est ne quid no. op. fieret: qua de re agitur, quod in eo loco antequam nuntiatio remissa fuerit, aut in ea causa esset vt remitti deberet factum est, id restitnas, & ibi gloss. Bart. commun. doct. text. in l. pe. & si. eo. titu. & idem disponit l. 8. tit. fi. 3. par. & in tantum hoc est verum vt procedat modò licitè & cum iusta causa quis denuntiauit, modò iniuste & sine causa: text. est in l. 1. ff. noui ope. nun. cuius verba sunt, hoc edicto permittitur vt siue iure siue iniuria opus fieret, per nuntiationem inhiberetur. text. in c. 1. extra de noui op. nun. quod tamen est intelligendum inspecto fine, quia postea appareat quod non fuit legitima causa denuntiandi: sed à prin. tempore denuntiationis bene requiritur quod denuntiator prætendit interesse: & fundet suam intentionem in aliqua iusta causa in genere vel in specie: ita tenet & declarat gl. ord. in l. 1. §. nunc videamus, ff. de no. ope. nun. gl. in §. pen. eiusdem legis tenet etiam & declarat Iason in l. 1. col. eod. titu. In quo attende, quod si iam ædificium erat inceptum, oportet nuntiantem probare

in h. l. tenet
verba in g. p.
de nuntiatione
regi. oper. 32

probare vsque ad quam partem, vt quodd postea appareat factum esse destruat: & ideo poterit sumere modulos mediante cordula vel baculo iudicis autoritate, vt cognosci possit altitudo vel modus edificij: aliàs si denuntiator hoc non probet, non debet fieri demolitio in aliquo: quia probatio non concludit: text. est in *l. non solum. §. qui opus, eodem tit. text. in paragrapho sed vt probari. eiusdem. l. cuius verba sunt, sed vt probari possit quod postea edificatum sit, modulos sumere debet ei qui nuntiat: qui vt sumantur conferanturque prator decernere solet.* & ad hoc illum text. reputat ibi notat Bald. Barr. & communiter doctor. quia plura bona ex eo deducunt & inferunt: & confirmatur per text. cum ratione in *l. absentem. ff. de pœnis.* Vnum tamen est, quod si ille qui edificat præstiterit idoneam satisfactionem pro se & hæredibus suis demoliendo opere suis sumptibus, si appareat eum non habuisse ius edificandi, & de soluendo damnum, vel interesse, quod denuntiator incurreret, debet audiri & poterit edificare, non obstante prædicta denuntiatione: text. est in *l. prator ait. §. si quis paratus. ff. no. op. nun.* cuius verba sunt, *si quis paratus fuerit satisfacere, deinde actor stipulari noluerit: in ea causa est vt remitti debeat nuntiatio.* & c. & ibi gl. Bart. & commu. doct. textus in §. deinde eiusdem legis. text. est in *l. stipulatio. in princip. eodem titul. vbi glos. ponit formam satisfactionis: & ibi commun. doct. text. in l. de pupillo. §. si is qui. eodem titul. text. in l. non solum. §. si cum possem. & in §. sciendum. eodem titul. cuius verba sunt, sciendum est facta operis noui nuntiatione, eum cui nuntiatum est abstinere oportere, donec caueat vel donec remissio nuntiationis fiat: & ibi glos. ord. Barr. Albericus, Paul. de Castro & commun. doctor.*

34 Hodie tamen de iure nouo C. denuntiator non cogitur recipere talem satisfactionem infra tres menses, imò debet opus seu edificium supersederi, & eis elapsis poterit edificare, cum prædicta satisfactione, licet prima facie omnibus hoc rigorosum videatur. text. est in *l. vn. Cod. de noui operis nuntiatione.* & ibi gloss. or. & commu. doct. text. in *c. fin. extra eo. titu.* & ista decisio est confirmata per legem nouam titul. fin. 3. par. licet in aliquibus libris antiquis litera eius repetiatur corrupta, quia prope finem deficit no. quod tamen notabiliter intellige isto modo: nam si ille qui edificat, vult præstare satisfactionem, & denuntiator recipit eam, potest statim edificare, cum per hoc sit facta remissio denuntiationis: & isto casu iura antiqua remanent incorrecta, si vero qui edificat vult satisfacere, & nuntiator non vult recipere satisfactionem, tamen non offert se prædictus nuntiator aliquid probare per quod opus seu edificium iuste impedire possit, tunc statim poterit edificare non elapsis tribus mensibus: & ita etiam procedant iura antiqua, & in isto casu similiter non sint correctæ: quia tunc non videtur iuris sui tuendi causa denunciaste: sed potius causa vexandi malitiosè aduersarium suum edificantem: si verò edificans offert satisfactionem, sed nuntiator non vult recipere, quia offert se probare causam & eius quod habeat ad impediendum

opus seu edificium, tunc edificans non potest edificare, sed supersederetur in opere per tres menses, vt in eis possit nuntiator ius suum probare: & si non probauerit, postea poterit edificans edificare cum prædicta satisfactione, & lis vel causa poterit postea definitiuè decidi: quia instantia, non est finita per lapsum illorum trium mensium: & isto casu propriè loquitur & procedit text. in dicta *l. vn. Cod. de no. ope. nun.* & in *d. c. fin. & d. l. parti.* & in expresso ita tenet & declarat Azo in *Summa. Cod. de adific. priua.* & ibi Ioan. Faber. in *suo Breviario.* Bartolus in *l. prator ait. paragrapho si quis paratus. ff. no. ope. nun. 1. colum.* & ibi Alber. Imo. Paul. de Castr. & communiter doctores. Salic. in dicta *leg. vn. Codice de nou. oper. nun. secunda columna, & secunda oppo.* Hostien. in *summa extra eodem titu. §. qualiter. vers. quid ergo.* Idem Hostien. in *capite secunda & fina. eodem titulo,* & ibi commun. opin. & idem disponit prædicta lex partitæ. 6. titul. *fi. tertia parte.* verum tamen est quod Iaso. in *l. 1. ff. de oper. no. nun. antepenultima column. num. 19.* dicit quod imò potest teneri quod licet nuntiator non se offerat probare causam vel ius suum infra dictos tres menses debeat expectari, & in opere supersederi per illos tres menses: & sic tenet quod indistinctè procedat illa lex vnic. *C. eod.* & quod aliàs publicè sustinuit hanc conclu. contra communem. Et licet ista noua decisio videatur rigorosa, vt debeat supersederi in opere, etiam præstita satisfactione, tamen ratio eius potest esse quia visa fuit legislatori talis prouisio utilis ipsi ædificanti: quia fortè credens se posse edificare, vel cupiditate, vel necessitate edificij, vel aliàs edificaret, & postea probato iure nuntiantis cogereretur suis sumptibus demoliri & incurreret maximum damnum, similiter est utilis prædicta decisio ipsi denuntianti, ne sibi fiat damnum & præiudicium si iustam causam præten dit & illam se offert incontinenti probare, & sic infra tres menses quod præiudicium sentiret si aduersarius posset edificare, istam rationem in hac noua decisione, possit expressè Ioan. An. in *d. c. fi. in princ. extra eod. tit. Card. ibi in fi.* & Abb. Panorm. & adde quod incipiunt isti tres menses currere à tempore quo offertur satisfactio per edificantem: ita solus Faber in *suo Breviario in d. l. vn. C. eodem per text. ibi: unde si edificans supersedit etiam per multum tempus post nuntiationem sibi factam non potest edificare etiam post tres menses præstita satisfactione, nisi labantur tres menses computati à die vel tempore ablata satisfactionis.*

Item adde quod si nuntiator infra illos tres menses de iure suo probauit: & iudex tulit sententiam contra edificantem vt non edificet tantum superest remedium vt condemnatus appeller, non tamen poterit edificare præstita satisfactione coram iudice à quo vel ad quem: ita solus Salicet in *d. l. vn. Cod. de noui operis nuntiatio.* argumento textus in *capitulo significantibus extra eod.* & probat dicta *l. noua tit. fi. 3. part. ibi Et si per auentura.*

Adde tamen quod si post lapsum dictorum trium mensium appareat nuntiantem non habuisse iustam causam nuntiandi, si edificans incurrit damnum propter dilationem: quia for-

tè præparamenta sunt corrupta, vel aliud fortè
damnum passus sit, an denunciator teneatur
soluere? & dico quòd si illud damnum domi-
nus fuit passus sua culpa, quia post denuncia-
tionem ipsi, ædificauit & opus destructum est,
tale damnum non poterit repetere: argumen-
to textus in regula, quod quis. ff. de reg. iuris. &
in regu. damnum quod quis. de reg. iuris. libro sex-
to. si verò non ædificauit, imò distulit timore
nuntiationis, & postea apparet quod nuntiator
non habuit causam nuntiandi, & pronuntiat
iudex quod potest ædificare: tunc bene potest
recuperate damna à nuntiante per actionem de
dolo. argumento text. in l. rem quandam. ff. de do-
lo. Bartol. in l. si. colum. num. 26 ff. de noui ope. nun.
post Iaco. de Aret. & ante ipsam tenet ibi Ray-
ne. penul. col. q. princi. numer. 20. & ibi Vincent.
fin. colum. dicens quòd cum Bartol. transeunt
communi. Doct. tenet etiam Anchar. in capit. 1.
extra eodem titulo de noui ope. nun. numer. 8. Sed
hoc ego crederem quando dolus, malitia, vel
eius coniectura potest probari: quia sciens se
non habere ius denunciandi denunciavit: secus
tamen aliàs hoc non probato: quia in dubio
potius iuris sui tuendi causa fecisse, quàm ex
dolo vel malitia credendum est, argumento &
in expresso hoc voluit solus Rayne. in d. l. 1. pe-
nultima col. infra eo.

36 Aduertendum tamen quòd valdè utile &
necessarium est videre, an sit aliquod remedium
in iure, vt stante illa noua dispositione text. in
dicta l. vn. Cod. de noui ope. nun. & dict. c. fin. extra
eo. & l. par. possit ille cui facta est nuntiatio æ-
dificare statim non elapso tempore trium men-
sium, de quo semper vidi dubitari in nostro
regno: & dico quod aliqua sunt remedia quæ
mihi videntur satis notabilia. Primum est
quòd si nuntiator non offert se probare ali-
quam causam, vel ius quòd fundet intentio-
nem & denuntiationem suam tunc statim
potest aduersarius cui facta est denuntiatione
ædificare præstita satisfatione, ita expressè Sa-
lice. in dicta l. vn. Cod. de noui ope. nun. secunda
column. 2. oppo. & est de mente omnium in di-
cta l. prator ait. §. si quis paratus. & probat gloss.
ordi. in l. 1. paragrapho nunc videamus eodem
tit. & in §. pen. eiusdem l. & Iason. in l. 1. eodem tit.
1. colum. quod non credo verum per supra dicta
& infra dicenda, quibus probatur & dixi quòd
in denuntiatione non requiritur causa. Secun-
dum est quando clarè constat & certum & no-
torium est: quod ille qui nuntiavit non habet
ius nuntiandi: quia tunc statim ille cui est fa-
cta nuntiatio: poterit ædificare etiam nulla
præstita satisfatione, argumento text. no. in l. 1.
versic. Ofilius, & in l. 2. Cod. ne quis eum qui in
ius vo. est vi exi. vbi dicitur quod licet eximens
citatum per vim teneatur pœna illius tituli, ta-
men debet intelligi quando citatio valuit: se-
cùs verò si fuit nulla, vel ex persona citantis,
vel ex persona citati, vel ex alia legitima cau-
sa, & ibi norat gloss. Bartolus doctores & per
illum text. istam con. tenet originaliter Rosfe.
in libellis suis, in rubri. de interd. de noui ope.
nun. penultima columna, numer. 15. & idem te-
net Bart. reputans esse notabile in l. 1. ff. no. ope.
nun. 2. col. numero 6. Ioan. de Imo. ibi 1. col. in
fin. Cuma. 1. colum. in medio. idem etiam tenet

Paul. de Cast. & Cuma. in eadem l. 1. §. nunc vi-
deamus l. fo. li. 4. col. versic. nota diligenter, vbi
aliquibus mediis istam conclus. confirmat, &
dicit hanc esse commu. opi. in §. col. tenet etiam
no. & dicit hanc esse commun. opi. Vincen. §.
col. n. 12. qui bene loquitur: tenet etiam Iaso.
in l. non solum. §. morte eodem titulo 2. colum. nu-
me. 3. istam etiam con. tenet Abb. Panor. in c. 1.
fin. col. n. 10. extra. de noui ope. nun. vbi dicit hoc ef-
fe singularè & menti tenendum. Anchar. ibi. 1.
col. §. no. istam etiam con. tenet Bartol. in consil.
suis consilio 64. incipienti super puncto. Pro qua
communidoctrina & conclusione facit text.
in l. 1. §. nuntiatio. el. segundo versic. quod si quis
in mari. ff. de noui ope. nuntiatio. text. in l. qui
viam. versic. nihil agit. eod. tit. text. in l. hac stipu-
latio. §. diuus ff. vt legat. no. ca. cum simi. vbi ha-
betur quod causa vel satisfatio aliàs à iure re-
quisita, non debet interponi super actu vel cau-
sa nulla quæ non potest sortiri effectum.

Et si quæras qualiter constabit denuntian-
tem non habere aliquod ius nuntiandi? dico
quod multipliciter. Primo modo ex defectu
personæ nuntiantis, vt quia est talis qui nun-
tiate non potest, vt in l. 1. §. fina. eodem tit. in l.
de pupillo versic. seruo eodem tit. ibi, nec nuntia-
tio vllum effectum habet.

Secundò si hoc possit iudici apparere ex
euidencia facti, vt quia is qui nuntiat nihil pe-
nitus ibi habet præpe vel iuxta ædificium cui
præiudicium fieri possit. argumen. text. in l. non
solum in princ. eodem tit. in l. prima. Cod. de adi-
fic. priua. & in l. fin. ff. finium regundo.

Tertiò si appateat nuntiantem non habere
ius virtute alicuius publici instrumenti con-
fecti inter partes, vel alicuius sententiæ inter
eos lata, non afficitur res notoria.

Quartò quando nuntians inserit in nuntia-
tione causam iustam per quam apparet non
competere sibi aliquod ius nuntiandi. argu-
mento text. iuncta glossa in l. prima, §. penulti-
mo, eodem titulo, & in §. videamus, & in §. nun-
tiatione. el. segundo. versiculo, quòd si quis in. mari.
eiusdem l. & in lege. prima & secunda. ff. ne quis
eum qui in ius voca. est vi. exi. & in expresso
istam doctrinam & declara. ponit magistraliter
Bartol. in l. prima, secunda columna, prima qua-
stione: numero octauo, eodem titulo. Imo. ibi pri-
ma columna, in fine. Iason quinta columna, in fi-
ne. numero decimo, sed illud de instrumento de-
bet intelligi quando est confectum à parte
contraria, & nihil obiicit contra ipsum, aliàs
antequam sit de eius viribus discussum non
facit rem notoriam, secundum Imo. ibi. 1. co-
luma, in fine. argumento l. fin. Cod. de fid. instru.
sed Iaso. ibi 6. colum. tenet cum Bartol. quando
instrumentum est publicum, quia facit rem
notoriam per bona fundamenta. Tertium re-
medium principale est, quod ædificans pe-
tat vt nuntiator declaret causam suæ denun-
tiationis & iuris sibi competentis: nam cogi-
tur dicere & declarare sicut actor cogitur ex-
primere causam in libello si petatur à parte, vt
in l. fina. Codic. de anna. except. & testis cogitur
reddere causam & rationem dicti sui quando
de ea est interrogatus, vt in l. solam. & ibi com-
mun. opin. Cod. de testi. ita expressè tenet
gloss. not. & ordin. in lege prima, Digestis de noui
ope.

ope. nun. in verbo. pronuntiationem. & ibi Bartol. 3. col. 2. quest. principali. & post eum ceteri doct. tenet etiam nota. Paul. in §. nunc. videamus. eiusdem l. tenet etiam Specul. in titu de procuratore. §. sequitur versicul. sed nunquid sufficit. Hostiensis in summa. extra de noui ope. nun. §. qualiter fiat. versiculo. requiritur. quod tamen debet intelligi isto modo quod si nuntiatio fiat autoritate iudicis, causa debet peti declarari coram iudice: si verò nuntiatio sit solo verbo vel per iactum lapilli, tunc causa debet à parte vel ab officialibus peti in ipso opere & in ipso actu nuntiationis: postea verò non posset, quia post nuntiationem factam est quæsitum ius nuntiandi, unde postea non tenetur exprimere causam nisi ædificans compareat coram iudice, & ibi petat causam exprimi à denuntiante: quia tunc ad instantiam & præceptum iudicis cogitur exprimere. argumento text. in l. de pupillo. §. qui opus. eod. titu. ita Bartolus not. in l. 1. 3. columna. 2. & 4. & 5. quest. Ex quo infertur quod quando pater fecit aliquam donationem filio quæ de sui natura non debet conferri, nisi expressè dicatur quod debet dici tempore donationis. Item adde quòd tali casu, quando ædificans petit causam sibi declarari, cogitur denuntiator illam exprimere in specie, nec sufficit dicere in genere quod nuntiat causa iuris sui conseruandi: quia tenetur taliter exprimere vt ædificans reddatur certus, an debeat cedere vel contendere; argumento tex. & quæ ibi notant in l. prima. ff. de edendo. & in l. edita a. Etio. Cod. eodem titu l. & in specie ita tenet Bartol. in dicta l. 1. 3. columna, sexta. qu. Paul. in §. nunc videamus. eiusdem legis. ergo si nuntiator nullam exprimat causam: vel exprimat iustam, poterit ille cui facta fuit nuntiatio ædificare etiam nulla præstita satisfactione. ita Paul. de Castr. in dicta l. 1. §. nunc videamus. ff. de nou. oper. nun. Ex quibus magistraliter & resolutiue collige, quod causa non debet necessariò exprimi in denuntiatione, tamen tenetur nuntiator se offerre probare ius vel causam suæ denuntiationis secundum Sali. in dicta l. unica. Cod. de ope. noui nuntiatione.

Item quòd si causa petatur exprimi ab eo cui denunciat, debet exprimi & declarari vt est glōf. in dicta l. prima in verbo, denuntiationem. & ibi Bart. & commun. doct. Idem quòd si exprimat causa quæ ipso iure sit nulla vel reprobata per quam constet non esse ius nuntiandi, statim potest sperni, & potest ædificium continuari secundum Bartol. & omnes in dicta l. 1. 2. columna. vt dictum est: nec huic sent. & conclu. obstat text. cum pluribus ibi positus in l. prima, versic. fin. C. de rei. vx. ac. vbi habetur quod solemnitas quæ non requiritur in actu, si interueniat & minus aptè, non vitiat actum, quia intelligitur, quando lex ex certa scientia & casu certo fingit eam; nec obstat si replices de glōf. sing. & commun. opin. in §. primo. Insti. de obli. gar. versicul. in glōf. fin. in fi. vbi sententia lata super inepta actione est nulla, quia debet intelligi quando ex facto ineptè & falsè narrato non resultat competens actio: & ita debet intelligi glōf. sing. ordi. & commun. opin. in

Ans. Gomez. ad Leg. Tauri.

l. unum. si cert. per. vbi ineptitudo actionis non vitiat libellum & processum. Quartum remedium & notabile est, quando ex denuntiatione & cessatione operis sequeretur maximum & graue damnum ipsi ædificanti, & modicum vel paruum præiudicium ipsi nuntianti ex dilatione, nam tunc poterit ædificare præstita satisfactione, & postea apparebit & pronuntiabitur, an iustè vel iniustè ædificauerit. argumento text. in l. de pupillo. §. si quis riuos. versicu. prætereà. ff. de no. ope. nun. vbi habetur quòd generaliter potest sperni nuntiatio quādo mora in ædificando esset allatura maximum damnum seu periculum: & licet ille textus loquatur in damno vel periculo, quod contigerit ipsi rei publicæ, non verò alicui priuato: vt si quis velit reficere vel purgare riuos, aut cloacas, vel similes res: tamen argumento illius text. idem erit in alio graui danno particulari & priuato: pro quo etiam facit bonus tex. & notabil. in l. prima. §. sunt autem qui putant. ff. ne quid in flumin. public. vbi habetur quòd semper maxima utilitas priuata personæ præfertur modicæ utilitati publicæ: ergo à fortiori hic magna utilitas priuata ædificantis debet præferri modicæ utilitati alterius personæ priuatae. s. denuntiantis: & ex ista consideratione istam conclusionem & remedium ponit Bartol. in dicta l. de pupillo. §. si quis riuos. in fine. n. quinto. & ibi not. Angelus de Perusio qui ponit quotidianum exemplum scilicet, quando quis ædificaret molendinum in aliquo flumine tempore aestiuo: nā virtute denuntiationis cessaret opus, posset venire pluuia vel tempus hyemale, & non potest ædificare, & perderet omnia materialia quæ causa ædificij erant parata: & tenet & commendat ibi Paul. in fine. n. quinto. Cuman. ibi in fine, dicens hoc esse valde notabile in materia. idem etiam tenet Bartol. vno verbo. in l. prætor ait. §. si quis paratus. prima columna. post princip. eodem titulo. & ibi Angelus tenet etiam & commendat Ias. in l. 2. eodem titu. 2. columna. versic. tertio notabiliter limita.

Iuxta prædicta tamen vtiliter & necessario ³⁸ quæro, si nuntiator expressit causam vel causas impertinentes & iniustas, & postea in persecutione vult proponere & prosequi aliam vel alias causas iustas, an possit? & videtur quòd sic: sicut in appellatione: argumento text. in l. scio. versic. fina. ff. de appella. vbi habetur quòd si appellans allegauit vnā causam contra sententiam, potest ab ea discedere & aliam allegare, vel aliā accumulare, & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. Angelus. & communiter doct. & in expresso istam senten. & continet Rom. in d. l. 1. ff. de noui ope. nun. 4. col. num. 16.

Sed his non obstantibus contrariū videtur tenendū, imò quòd nuntiator aliam non possit exprimere nec proponere: quia licet nuntiatione suā fundet ex vna causa, tam è omne ius suum videtur deduxisse in iudicio, sicut in eo qui intentat actione reale ex vna causa: unde postea nō potest ex alia agere. argumento tex. in l. 1. & an eadē. §. actiones. ff. de excep. rei in. & isto fundamēto & consideratione istam sent. & con-

o o tenet

tenet Bart. in l. 1. de ope. no. num. 4. col. 9. q. n. 18. & cum eo transeunt ibi commun. doct. & expressè approbat & sequitur ibi Iaso. 7. col. num. 2. ver. in 10. q. Bart. sed certè in hac q. mihi videtur quod nuntiator possit exprimere aliam causam & primam nuntiationem ex ea fortificare: dum tamen terminetur durante lite primæ causæ propositæ, lata verò sententia super prima causa quæ transiit in rem iudicatam, non possit aliam de nouo exprimere. & ita concordantur opiniones.

39 Item adde quod interdictum prohibitorium, hoc est facultas ipsa denunciandi nouum opus post quam ædificium inchoatum est, durat perpetuò, hoc est quod nullo tempore præscribitur interim quòd ædificium non est consummatum sed durat per tempus quo durat ipsum opus ita probat text. secundum vnam lectionem in l. prator ait §. hoc interdictum ff. nou. ope. nunt. cuius verba sunt *hoc interdictum perpetuo datur, &c.* & ita tenet & exponit ibi glos. ord. in 2. lectura: & ibi Bart. post princ. & ratio huius potest esse: quia ista denunciatio noui operis competit per modum cuiusdam facultatis ergo fit impræscriptibilis, sicut facultas eundi per viam publicam. argumento text. in l. 1. de via pu. & in l. cum nouissimi. §. illud de præscr. 30. vel 40. anno. nec obstat quod nuntiatione noui operis quæ fit auctoritate iudicis, fit iudicis officio: vt in l. de pupillo §. meminisse ff. no. ope. nun. quod videtur tolli per 30. annos iuxta doctrinam gl. sing. per text. ibi in l. sicut in rem. Cod. de præscr. 30. vel 40. anno. in verb. persecutione. quam ibi commun. sequuntur doctor, quia illa glos. & commun. doctrina procedit & debet intelligi quòd officium iudicis competit pro aliquo iure iam formato de prætorio vel cuius causa esset aliquod præteritum: sed in nostro casu & materia istud officium iudicis & facultas denunciandi causatur ex timore ne aduersarius ædificet, quia timor semper instat ante perfectum opus & consummatum ædificium: ideo istud iudicis officium semper nascitur, pro quo facit text. no. in l. 1. §. 2. iuncta glos. & comm. opin. ibi in verbo, *nec pluris infra. vti poss.* & argumento eorum quæ notat Bald. in l. 2. C. de seruitu. & aqua 2. col. interdictum verò demolitorium, hoc est interdictum, quod proponit actor contra aduersarium qui ædificauit post nuntiationem noui operis legitimè factam, vt teneatur pati quòd opus destruat, durat perpetuo hoc est per 30. annos, text. est secundum aliam lectionem in dicta l. prator ait. §. hoc interdictum. cuius verba sunt *hoc interdictum perpetuò datur.* dicit gloss. prima vsque ad 30. annos & ita tenet & intelligit ibi Bart. post princip. & communiter doctores. ibi: si verò intentatur hoc interdictum vt aduersarius cogatur destruere suis sumptibus & teneatur insuper ad interesse, tunc istud remedium, seu interdictum non durat ultra annum, cum contineat in hoc pœnam cum nihil ad reum aduersarium peruenit: & iste annus incipit à die quo: inceperit ædificare iste est casus qui sic debet intelligi in lege prator ait paragrapho fina. ff. de no. ope. nuntia. cuius verba sunt, *hoc interdictum cessat post annum.* & ibi tenet Bartolus, Angelus, Paulus, &

communiter doctores probat etiam textus in l. semper §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. facit etiam textus in leg. penultima. & fina. de noui operis nuntiatio. & in specie ita tenet & declarat Albericus in leg. vn. Codice de noui operis nunt. Idem Albericus in l. prima §. Item nuntiatio secunda columna eodem titulo, ff. de no. ope. nunt. vnde post denuntiationem noui operis ædificans superfederit in opere per tres vel plures annos, & postea ædificauerit, benè potest nuntiator contra eum agere, vt opus destruat suis sumptibus: nec excluditur per lapsum anni, quia istud interdictum demolitorium videtur incipere solum à tempore quo est ædificatum contra nuntiationem: ergo ante non incepit currere, quia non fuit aperta via agendi: vnde non potuit præscribi, argumento textus in leg. cum notissimi §. illud de præscr. 30. annorum. Item etiam quia effectus non potest esse prior sua causa, vt in l. manmissiones. de iust. & iure, & in l. huiusmodi ff. quando dies lega. ced.

Item adde quod denunciatio noui operis virtus & effectus eius, & interdictum demolitorium: competens ad hoc opus post denuntiationem factum destruat, transit ad hæredes vniuersaliter & similiter ad successores particulares passiuè: vnde si post denuntiationem noui operis ædificium factum cõtinuatum est & moritur ædificator, hæredes eius tenentur patientiam præstare, vt opus destruat: non tamen sumptibus eorum, quia hoc esset pœna nec tenentur ad interesse. text. est in l. pe. ff. no. ope. nun. cuius verba sunt, *cui opus nouum nuntiatum est si ante remissionem nuntiatione opere facto decesserit, debet hæres eius patientiam destruendi operis aduersario præstare: nam & in restituendo huiusmodi opere, eius qui contra edictum fecit, in pœna versatur, porro autem hæres in pœnam non succedit: facit text. in l. competit §. 1. ff. quod vi aut clam. text. in l. semper eodem titulo. textus iuncta glos. in leg. vim facit. paragrapho item si prohibiti hæres, eodem titulo. idem est si post nuntiationem fuit factum ædificium, & venditus vel alienatus fuit fundus in aliquem particularem successorem, quia similiter tenetur præstare patientiam, vt opus destruat: non tamen tenetur ad impensam vel interesse: text. est in l. si. ff. noui ope. nun. & ibi gloss. Bart. Bald. Angel. Paul. Rom. Ias. & communiter Doctor. facit text. in l. competi. §. si. in fin. ff. quod vi aut clam. vbi idem statuitur in interdicto quod vi aut clam. Confirmatur quia ista nuntiatio noui operis est in rem scripta, vt in d. l. de pupillo. §. nuntiationem, & in l. operis eod. titul. cuius verba sunt, *operis noui nuntiatio in rem fit, non in personam: text. in l. prator ait in prin. eo. tit. & idem disponit l. 6. titu. si. 3. par.* qui sic debet intelligi. Adde tamen quod ipsemet successor vniuersalis vel particularis ædificaret post nuntiationem factam ipsi defuncto, venditori, vel auctori suo, quòd teneretur opus destruere sumptibus: quòd intellige si fecit sciens secus si ignorans, ita probat text. in l. vim facit paragrapho item si prohibiti hæres ff. quod vi aut clam. per quem ita tenet & declarat Bart. in d. l. si. ff. de noui ope. nun. & ibi alij doctores.*

Item

14 Item adde quod istud interdictum de operis noui nuntiatione & effectus eius datur & competit heredibus & successoribus vniuersalibus ipsius nuntiantis, sic transit ad hæredes actiue: tex. est in l. *prator ita §. hoc interdictum. in princ. ff. de no. ope. nun.* cuius verba sūt, *hoc interdictum perpetuo datur & heredi ceterisque successoribus competit*, text. in §. *fin. eiusdem l.* Quod tamen intellige quando denūtiator decessit postquam aliquid erat factū & ædificatū in re post ipsam denuntiationē: secus tamen si decessit sola denuntiatione facta: quia tūc illud interdictum & virtus eius nō transit ad hæredes, tex. est singul. in iure qui sic debet intelligi in l. *non solum §. morte in princ. eod. tit.* cuius verba sunt, *morte eius qui enuntiauit extinguatur nuntiatione, & sic hæres habet necesse iterum ex sua persona de nouo nuntiare*: & ad hoc notat ibi gl. ord. & ad hoc illum text. notat & dicit singu. Barto. ibi in princ. Imola, Pau. & commun. doct. ad hoc etiam illum text. notat Rosfred. in lib. *su. in rub. de interdicto, de no. ope. nun. si. col.* Ex quo inferitur quod si post mortem nuntiantis ædificaretur, non potest prædictus hæres agere in interdicto demolitorio vt opus destruat. Secūdo infertur & à fortiori quod alienato fundo mediante titulo particulari, non transit ad successorem particularem ius prædictæ denuntiationis, sed statim esset extincta: ita etiam determinat text. in d. §. *morte.* ibi dum dicit, *sicut alienatione.* & ibi tenet gl. Bar. & commun. doct. cuius ratio subtilis est, quia nuntiatione noui operis censetur esse quædam protestatio quæ in mera & simplici voluntate consistit: vnde re integra finitur morte sicut mandatū, argumento tex. in l. *mandatum. C. mandati.* & in l. *si. ff. de sol. & in l. & quia. ff. de iuris. omni. iud. & in §. rectè. ver. 1. Instit. man.* & istam rationem ponit gl. ord. in d. §. *morte 1. in gl. 1. & 1. opp.* & clarius & expressè ponit ibi Bart. 1. col. Ang. Imo. Pau. Cum. & commun. doct. eam etiam ponit Rosfr. in d. *rub. si. col.* quam rationem declaro isto modo: nam cum ipsa voluntas & mens denuntiantis à qua causatur potentia & facultas nuntianti finiat morte, argumento tex. in l. *4. ff. locati, & in licentissimus. §. si. de verb. obl.* ergo similiter finiat ipsa enuntiatione vel protestatio quæ ab ea causatur. Aduertendum tamen subtiliter, nam videtur quod ista commu. ratio non concludat, nec illa decisio text. in d. §. *morte.* possit procedere, quia considero quod licet voluntas finiat morte, tamen debet intelligi quando non est deducta ad actum: secus verò aliàs si iam est deducta ad actum & produxit effectū suum: quia tunc videtur esse transitoria ad hæredes, quod apertè fundatur in additione hereditatis quæ consistit in declaratione animi: & tamen postquam est facta declaratio, hereditas est transitoria, nisi dicas quod talis aditio transit in vim quasi contractus: denuntiatione verò non. Ex quo inferitur quod si quis nuntiaffet suo nomine & hæredum suorum, non finiretur morte talis nuntiatione, sicut nec mandatū, cum mādans noluit morte finiri, argumento tex. in l. *si vero non remuneradi. §. si. cum l. sequenti. ff. manda. in l. diem pro-*

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

ferre. §. 1. ff. de arbi. & in l. stipul. ista. §. si quis ita. cum materia, de verb. obl. & in specie ita tenet & determinat Bar. in d. §. morte. 1. col. n. 5. Ang. 1. col. in prin. Imo. 1. col. in pri. Paulan prin. Cuma. in prin. Iaf. 2. col. num. 20.

TEXTVS XLVII.

EL hijo o hija casado velado, sea auido por emancipado, en todas las cosas para siempre. Id est, *Filius aut filia, Matrimonio iunctus (Hispanice velado) cum Ecclesiastica solemnitate habeatur in omnibus rebus in perpetuum emancipatus.*

SUMMARIUM.

- 1 *Filius de iure communi semper est in potestate patris.*
- 2 *Hodie per contractum matrimonij liberatur filius à patria potestate: & an hoc intelligatur inter sponfos ibidem vide.*
- 3 *An filius post contractum matrimonij efficiatur sui iuris quod omnes effectus.*

LEX XLVII.

NOrā ex ista lege quod hodie in nostro regno per cōtractum matrimonij filius vel filia eximitur à potestate paterna & efficitur sui iuris. Quod & si matrimoniū nullum sit, procedere affirmat Azeuedus in l. *8. tit. 1. li. 5. recop. n. 11. Cifuentes in hac l. in fine eius.* & vtrū per matrimonium spirituale sicut per carnale liberetur filius à patris potestate, vide per Abbatē in c. *constitutus. de in integrum restit. n. 3. & in c. decorum. de atate & qualitate, & in c. cum voluntate de sententia excommunicationis.* Boerium decis. 21. n. 12. Greg. in l. *verbo, por obispo, tit. 18. p. 4. per Iasonem in l. patre furioso. col. fin. & Ho. olcium n. 11. de his qui sunt sui vel alieni iuris.* Perez in l. *1. tit. 3. lib. 1. ord. coll. 112. in fin. Couart. in cap. quia nos. n. 1. & 2. de testam. vbi licet per sacerdotium nō liberetur filius à patris potestate, eius tamē bona siue habita militiae clericalis occasione, siue quolibet alio titulo, vbi vsusfructus perceptone, quæ alias patri cōpetebat liberari asserit & vide Azeuedū vbi supra, quia latius hanc materiam prosequitur. Pro huius autē articuli perfecta intelligentia & declaratione dico, quod regulariter de iure quilibet filius vel filia, nepos vel descendēs est in potestate patris: tex. est in l. *item in potestate ff. de his qui sunt sui vel alie. tex. in l. nā ciuium eod. tit. tex. in leg. 1. & per totū C. de patria potest. tex. in §. 1. Instit. eod. tit. tex. in l. 1. & per totū tit. 17. 4. part. & in tantū hoc est verū, vt & procedat & habeat locū etiā post contractum matrimonium, quia de iure cōmuni non liberatur ad ista patria potestate: tex. est in l. *filia licet C. de colla. tex. in l. si vxor. C. de condi. inser. tex. in l. 1. §. si. ff. de libe. exhibend. tex. in l. 4. ff. de his qui sunt sui vel alie. in. cū similibus.* Idem tenet Suarez in l. *si. tit. 11. lib. 1. fori in princ. fol. 73. & 74. Tiraquelus in l. 1. connubiali, n. 1. cum seqq. Greg. in l. 5. tit. 5. p. 6. gloss. magna.* Item etiam in tantū est verum vt procedat licet filius sit senex & lon-**

geuæ ætatis gl. est sing. & or. in l. si. §. pupillus. ff. de verb. obl. in gl. 1. & ibi com. Doct. Idem etiam tenent doctores supra allegati ibi post contractum matrimonij Azeuedus in dicta leg. 8. ti. 1. lib. 5. recopilat. nu. 10. idem Azeuedus in l. 9. ti. 1. li. 5. nu. 7. Pinellus in l. 1. 2. par. nu. 34. C. de bonis maternis. Item etiam licet sit miles vel Doct. text. in l. maritus C. de patria potest. & ibi Bald. & com. Doct. text. in l. 1. C. de bo. qua libe. text. in l. 2. eod. titulo.

2 Hodie tamen in nostro regno contrarium determinat nostra lex, imò quòd per contractum matrimonij filius vel filia habeatur pro emancipato: idem esse circa Franciæ constitutiones refert. Nicolaus Boerius in consuetudinibus Bituricensibus, titulo 1. §. 4. col. 2. & tit. de consuetudine matrimonij §. 2. co. 5. Tiraq. in l. 1. connubiali nu. 3. & seq. Couarr. de sponsalib. lib. 2. p. cap. 7. §. 1. num. 3. Matiençus in l. 8. tit. 1. lib. 5. recop. gloss. 1. num. 3. quod vsque adeo verum est, vt etiam mortua vxore non reincidat talis filius iterum in patris potestatem, quia qui semel liberatus est à patria potestate in eam non reincidit, l. qui liberatus ff. de adoptionibus, quod locum habet etiam causa ob quam fuit liberatus cessante gloss. in athen. constitutio qua de dignitatibus. verbo generaliter colla. 6. & in l. fin. vbi etiam Ioannes de Platea. C. de consulibus lib. 12. & id in specie tenet Castillus hic, gl. vlt. Gomez Arias, in l. 45. num. 34. & 49. fuitque opinio Guilielmi de Cumis in l. si maritus C. de inoffic. & latè differit Tiraquel. de lege connubiali gloss. 1. q. 4. consequent. l. Matiençus in d. l. 8. tit. 1. lib. 5. gloss. vlt. in fin. & in l. 7. tit. 11. gl. nu. 38. lib. 5. Sed an per contractum matrimonij liberetur à curatoris potestate, sicut à patria potestate liberatur. tradit latè Paul. de Castr. in l. 2. C. si sapius in integrum restitutio fuerit postulata Greg. in l. 3. verbo facta tit. 15. p. 2. Suarez. in l. 4. tit. 11. col. 9. lib. 1. fori. Abbas consil. 9. volumin. 1. & latissime alios referens Azeuedus in l. 8. tit. 3. lib. 5. num. 47. & adde quòd licet alias de iure matrimoniam dicatur & solo consensu absque alia solemnitate nuptiarum & sic inter sponfos de præsentitext. est in regula nuptias ff. de regul. iur. text. in l. cum fuerit. ff. de con. & de tex. in l. cum hic status §. si mulier. ff. de donat. inter vir. & vxor. text. in l. fin. C. de diuor. text. in Athen. de nuptiis. §. nuptias. coll. 4. tex. in l. sancimus. la 1. C. de nuptiis tex. in cap. coniuges. 27. q. 2. tex. in capi. penultimo de sponsalibus text. in capit. fina. de sponsa. duo. Ex quo 1. deducitur & infertur quòd reciproca successio ab intestato que habet locum inter coniuges per to. titulum ff. & C. unde vir & vxor. habet etiam locum inter sponfos de præsentitext. Secundò deducitur & infertur quòd donatio pura & simplex quæ non habet locum inter eos, vt in l. 1. & per tot. ff. don. inter vir. & vxor. non valet nec habet locum inter sponfos de præsentitext. Tertio deducitur & infertur quòd legatum vel promissum alicui sub conditione, si matrimonium contrahat, habet etiam locum si contrahat sponsalia de præsentitext. Quarto deducitur & infertur quòd pænæ positæ mulieri nuptæ adulterium committenti habent etiam locum

in sponsa de præsentitext. Quintò deducitur & infertur quòd sicut vxor coniugata nihil potest agere sine licetia mariti, ita nec sponsa de præsentitext. Sextò finaliter & conclusiuè deducitur & infertur quòd omne illud quòd reperiatur dispositum in marito & vxore, habebit etiam locum inter sponfos de præsentitext. tamen in casu huius legis pro forma & substantia requiritur quòd matrimonium sit celebratum cum velationib. & solemnitatib. ecclesiæ, ad hoc vt filius vel filia efficiatur sui iuris & habeatur pro emancipato, & per consequens per sponsalia de præsentitext. mutuo consensu contracta & etiam sequuta copula nõ liberatur, nec eximitur à patria potestate, nec habetur pro emancipato. Primò quia non est eadem ratio. Secundò, quia verba legis repugnant in quantum copulatiuè loquitur & dicit, Casado y velado & c. & ad verit. copul. requir. implem. virin. §. q. tex. est in l. si har. plures ff. de cond. inst. text. in l. si te solum ver. §. ff. de har. inst. tex. in l. si is qui ducent. §. 1. ff. de reb. du. tex. in l. si ita quis de verb. oblig. tex. in l. si quis eod. tit. text. in §. si plures. Inst. de har. inst. Gut. in rep. paragrapho sui n. 120. inst. de his qui sunt sui, Azeued. in l. 8. tit. 1. lib. 5. recop. n. 1. itaque velatio necessario interuenire debet, vt effectus legis nostræ sequatur, & multos alios casus, vbi velatio desideratur, vt matrimonium effectum sortiatur, vide per Auil. in ca. 47. prat. §. 4. incip. o casado Cast. hic, verbo velandose. Confirmatur ex sent. Bald. in l. non sine C. de bonis qua libe. vbi dicit quòd si in aliqua lege vel statuto reperiatur aliquod verbu denotans plenam & totalem solemnitatem, & consummationem matrimonij illa est seruanda: & sequitur & valde commendat ibi Paul. de Castr. & Phi. Corneus. Tertio quia quando aliqua lex vel statutum fundat se in aliqua qualitate ante omnia debet ea constare & censetur requisita pro forma. tex. est in l. prator ait, la 2. §. hac autem actio. versi. docereque. ff. vi bon. rapt. quem ad hoc notat & comm. ibi Alb. & Ang. text. in l. 1. §. habet itaq. ff. si quis de test. liber esse ius fu. tex. in l. 3. §. hoc autè interd. ver. itaq. ff. de iti. act. pri. text. in l. 1. §. ait prator. ff. ne quid flum. publ. sed nostra lex fundat se in qualitate velationis. ergo debet præcedere.

Item adde quòd in ratum filius vel filia per contractum matrimonij efficitur sui iuris & habeatur pro emancipato vel emancipata, vt habeat locum & procedat in omnib. & per omnia & quoad omnes effectus fauorabiles vel odiosos ipsi filio vel filia: ita probat nostra lex in quantum dicit, En todas la causas para si empre. Confir. etiã quia duæ qualitates contrariæ nõ debent cõcurrere in eodè subiecto: text. est not. in l. si tibi ff. de adop. & ibi con. doct. & tenet expressè Bar. in l. si maritus la 2. §. legis Julia. ff. de adul. & ibi doct. confir. etiã, quia actus vel effectus inductus per modum ficti non minus operatur quã si induceretur per actum verum & naturalem tex. est in l. quod meo §. si vend. ff. de acq. pos. tex. in l. certè §. 1. ff. de precau. ex. in c. contingit. de dolo & contu. Ergo talis filius vxoratus nõ trãsmittit patris hæreditatè non aditã virtute suitatis, sicut nec emancipatus per patrem transmitteret vt docetur 1. tomo variarum c. 9. n. 24. Men. in l. si emancip. n. 12. C. de iuris, & c.

& vide Castillum hic, quem refert & sequitur Gutierrez in §. sui n. 121. & Azeu. ubi supra n. 150. & ad nostræ sententiæ confirmationem facit l. cum ex oratione §. si de excus. tut. & vide Bald. in l. quod favore 7. oppositione n. 10. C. de l. Socinum in l. 1. n. 1. de leg. 1. contra Suarez in l. 1. tit. de los testam. li. 3. fori. Ex qua lege sic declarata. Primò infero quod licet filius, nepos, vel descendens, in potestate quidquid quærat, quærit patri, ut in l. 1. & per tot. C. per quas personas, & in l. prima, & per totum. C. de bono. qua lib. hodie tamen non, postquam contraxit matri. Secundò quòd licet filius qui est in potestate non possit esse in iudicio sine licentia patris, ut lex fin. §. necessitate. C. de bon. liber. tamen hodie filius coniugatus sic. Tertiò quòd licet lis nulla possit esse inter patrem & filium in potestate, ut in l. lis nulla ff. de iud. hodie tamen sic, post contrà matri. Quartò quòd licet de iure commun. pater habeat vsumfructum in bonis aduentitiis filij, hodie tamen non post contractum matri. Quintò quòd licet de iure communi pro delicto per filium commissio contra patrem iudex teneretur dictare sententiam secundum voluntatem patris, ut in l. 3. C. de patria potestate. hodie tamen non post contractum matri. Sextò quòd licet filius vel descendens ratione patriæ potestatis & suitatis de iure communi poterit transmittere hæreditatem ad quoscunque, hodie tamen non post contractum matrimonium. Septimo quòd licet iure communi nepos natus ex filio coniugato sit in potestate aui, ut iuribus supra dictis, tamen hodie per istam legem nepos non erit in potestate aui, sed patris. Octauò nouiter & singulariter infero, quòd hodie per istam legem nepos natus ex filio tantum desponsato per verba de præsentis & non velato erit in potestate aui sicut de iure communi cum non sit natus ex filio coniugato & velato, ut nostra lex requirit, & in hoc nepote habebunt locum & verificabuntur omnes effectus patriæ potestatis. Vide Mariençum in l. 8. tit. 1. lib. 5. gloss. 3. num. 1. Gutierrez in §. sui num. 118. & 120. Azeuedum in d. l. 8. tit. 1. lib. 5. num. 7. Et si conceptus esset ante nuptiales benedictiones, & post eas nasceretur, idem esset dicendum, arg. tex. in §. fin. instit. quibus modis ius patriæ potestatis soluitur. idem etiam esset si morte mariti matrimonium esset dissolutum, quo casu filia redit ad patriam potestatem, ita Thomas Grammaticus decisione 54. & consil. 87. n. 5. motus ex regula, quæ habet quod cessante causa cessat effectus, ex regula, cessante legis ratione, de qua, in l. quòd dictum. ff. de pactis in l. adigere. §. quamuis de iure patronat. sed nihilominus contrarium videtur verius, ut docet Afflicti lib. 2. constit. rubr. 2. num. 12. Tiraquellus in libro de iure maritali, gloss. 3. & in tractatu, cessante causa, limitatione 5. & Castillus, hic, quæ opinio fundatur in l. qui libertus. ff. de adoptionibus, in l. finali ff. de his qui sunt sui. facit etiam glossa in authentica constitutio, quæ de dignitatibus. §. 1. versic. præsul. quæ opinio communis est, secundum Plateam in l. fin. num. 3. C. de constitur. lib. 12. & Angelum Arcinum in §. filiusfamilias, n. 5. quibus modis ius patriæ potestatis soluitur. ad idem l. si quis heredem. C. de constit. & Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

tenendo hanc opinionem respondeas, ad fundamentum Grammatici, procedere ante effectum rei consummatum, secus alias, ita Bartolus in l. Titia Seio. §. imperator, n. 10. ff. de leg. 2. & quòd supradicta communis in praxi seruetur, firmat Beroius deci. 197. adde etiam quòd per matrimonium filius à cura liberatur licet minor sit 25. annorum. l. 6. tit. 17. p. 7. in fin. tradit Perez in l. 3. tit. 11. lib. 14. ordinam. fol. 894. & videas eos quos addidi ad n. 2. supra ibi, per contractum matrimony.

TEXTVS XLVIII.

MAndamos que de aqui adelante el hijo, o hija, casando se, velando se, se ayam para si el fructo de todos sus bienes aduenticios puesto que sea biuo su padre: el qual sea abligado a gelo restituyr sin lequedar parte del vsofructo dellos. Id est: *Præcipimus v. t. post-hac filius aut filia Matrimonio iuncti cum Ecclesiastica solemnitate habeant sibi fructum omnium suorum bonorum aduentitiorum, etiam viuente patre, qui teneatur ad illa eis restituendum, nec sibi eorum vsumfructum relinquat.*

S V M M A R I V M.

- 1 An pater habeat vsumfructum in bonis filij.
- 2 An pater acquirat vsumfructum relictum filio?
- 3 An pater habeat vsumfructum in maioratu filij relicto à matre?
- 4 An bona maioratus sint donata à principe contemplatione patris an patri acquiratur vsusfructus vel filio?
- 5 An vsusfructus bonorum filij qui est penes patrem duret post mortem filij?
- 6 Si pater emancipat filiam, an sit penes patrem vsusfructus?
- 7 Si filius sit factus clericus, an pater habeat vsumfructum in suis bonis & si sit idem si ingrediatur religionem?
- 8 Si pater ingreditur religionem an amittat vsumfructum?
- 9 Si pater remittat filio vsumfructum quem in suis bonis habet, an valeat remissio?
- 10 Si pater non remisit expressè vsumfructum filio, sed videt & consentit quòd filius percipit fructus bonorum aduentitiorum, an per hoc videatur facta remissio?
- 11 An pater habeat vsumfructum in legitima filij relicta à matre, & an possit filius meliorari in 3. & 5. bonorum à matre, sub conditione quòd vsusfructus non quæratu patri?
- 12 An pater & filius admittantur vnà ad successionem alterius filij in bonis aduentitiis?
- 13 Si pater & filius simul instituantur hæres ab extraneo, an pater habeat vsumfructum in illa parte quæ pertinet ad filium?
- 14 In casibus in quibus pater habet vsumfructum est legitimus administrator.
- 15 An finito vsufructu teneatur pater reddere rationem prædictæ administrationis?
- 16 Hodie si pater alienauit bona aduentitia filij qua administrabat, an possit filius agere contra patrem?
- 17 In casibus, in quibus pater non habet vsumfructum

fructum in bonis filij, an possit esse eius tutor vel curator, & an teneatur reddere ratione?
 18 Si pater est legitimus administrator ex causa iusta debeat vendere aliqua bona filij an requiratur decretum indicis?

L E X. X L V I I I.

NOta decisionem huius legis, pro cuius perfecta declaratione dico, quod pater ratione potestatis, quam habet in filium, habet & acquirit ipso iure ex legis dispositione vsumfructum in omnibus bonis filij, modò sibi proueniant à matre vel eius linea, modò à consanguineis, modò ab aliis penitus extraneis, & proprietates reseruaturs ipsi filio: text. est capitalis & expressus in lege prima Codice de bonis maternis, cuius verba sunt, *res qua ex matris successione, siue ex testamento, siue ab intestato fuerint ad filios deuoluta, ita sint in parentum potestate, ut vrendi fruendi duntaxat habeant in diem vita facultatem, dominio videlicet earum ad liberos pertinente: textus in lege secunda, eodem titulo, textus in lege 1. 2. & 3. C. de bonis que libe. text. capitalis & expressus in leg. cum oportet. eod. titul. text. in leg. fin. cum omnibus §. suis. eod. tit. text. in leg. fin. versic. si verò defuncta persona. C. ad Tertul. textus in l. fin. versic. si. C. commun. de successione. textus in §. igitur. Inst. per quas personas vo. acquir. tex. in l. 5. titulo 17. 4. par. Quod primò extende, ut procedat etiam si pater transeat ad 2. vota, quia per hoc non priuatur usufructu: text. est in l. si. Cod. de bonis maternis, & ibi notat Bart. Odof. Pet. Cin. Iacob. Bu. Alb. Bald. Ang. Sali. Paul. Corneus & comm. doct.*

Secundò extende ut procedat in usufructu relicto filio, quia ille quæritur patri vel saltem commoditas eius, & post mortem patris remanent apud filium: text. est in l. si. Cod. de usufruct. & ad hoc notat & commendat ibi Bart. Odof. Pet. Cinus, Iaco. But. Alber. Bal. Ange. Sali. & Pau. de Castr. & non alibi secundum eos: & illum text. ad hoc reputat mirabilem Ang. de Aret. §. finitur Inst. de usufr. 1. colum. Sed aduertendum quod ille text. est valde difficilis & videtur quod non possit procedere à sufficienti partium enumeratione: nam aut usufructus fuit relictus filiofamilias contemplatione ipsius filij, & tunc ius usufructus, & ut dixerim, proprietates eius residet penes filium, commoditates verò tantum residet penes patrem: quia in usufructu datur proprietates & dominium saltem improprie, & datur etiam commoditates fructuum, ita probat text. in l. qui vsumfructum, in fine. ff. si usufructus petatur. text. in leg. in venditione. ff. de bonis autho. in pos. text. in leg. Manius. §. penult. ff. de legatis. 1. text. in l. alem. §. fin. ff. de hered. inst. & tradit gloss. reputata singularis in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. in gl. 1. ff. de acquir. poss. & ibi comm. doct. Bart. & doct. in l. qui vsumfruct. ff. de verbor. oblig. Idem Bartol. & Alber. in dicta l. in venditione. ff. de bo. autho. in pos. Paul. de Castr. post antiquos in rub. C. de usufruct. & sic talis proprietates, & sic ius usufructus potest esse penes vnum & commoditates penes alium: ut in l. arboribus. §. 1. ff. de usufr. & in l. necessario.

§. fin. ff. de peric. & commo. rei vend. & notatur in l. si usus fructus. ff. de iure doti. & tale ius dependet ab ipso fructuario: non verò ab eo qui percipit commoditatem: & hoc casu per mortem filij finitur, & extinguitur talis vsumfructus, arg. prædictorum iurium: & in expresso ita probat text. in l. si filiofamilias. la. 2. ff. de do. cau. mor. si verò vsumfructus relinquitur filio cōtemplatione patris, tunc statim pleno iure quæritur ipsi patri, & sic ipsum ius vsumfructus, proprietates & commoditates eius transit in patrem: vnde per mortem solius patris, & non filij finitur & extinguitur vsumfructus, argumento text. in dicta l. si filiofamilias la. 2. ff. de donat. causa mortis, & in l. cum oportet. Cod. de bonis que libe. si verò vsumfructus relinquitur filio simpliciter, & non potest constare cuius contemplatione sit relictum, tunc ipsum ius vsumfructus, & proprietates eius videtur quæri filio, & sola commoditates patri, sicut reperitur dispositum in bonis aduentitiis, & per consequens in nostro casu usufructus deberet finiri & extinguere morte ipsius filij, cum in eius persona resideat ius usufructus, & sic in nullo casu videtur posse procedere & verificari illa lex & eius dispositio: & in hoc cōsistit eius difficultas. Sed breuiter respōdeo quod primis duobus casibus illa lex nō procedit, quia si constat, cuius cōtemplatione usufructus relictus est, eius sola morte finitur, ut dictū est: in tertio verò casu quando simpliciter filiofamilias relinquitur usufructus, & non potest constare cuius contemplatione eligitur media via, ut sola morte vnus non finiatur nec extinguatur, sed morte vtriusque, taliter quod post mortem filij usufructus remaneat apud patrem, & post mortem patris remaneat apud filium superuenientem: nec obstat quod in dubio bona relicta vel quæ sita filio quærentur sibi quoad proprietates, & patri quoad vsumfructum, quia illud est verum & procedit in aliis bonis mobilibus vel immobilibus: secus verò in usufructu: quia specialiter in eo dispositum est, ut in dubio quæretur superuenienti: & iste est verus & proprius casus: text. in l. fin. C. de usufructu. & in hoc est singularis & vnicus secundum prædictos Doctores ibi. Sed quid si filius postquam est vxoratus toto tempore vitæ patris tacuit & patri permisit uti usufructu bonorum aduentitiorū, neque ipsum vsumfructum ab eo in ipsius vita exegit, an possit postea hunc vsumfructum exigere à patris hæredibus? qua in quæstione Castillus hic, n. 11. tenet non posse, quasi ipse filius tacendo & consentiendo patrem usufructu uti, videatur sibi illum donasse, sicut è contratio pater patiendi filium uti eodē usufructu bonorum aduentitiorū videatur sibi illum remittere, ex l. cum oportet. §. fin. autem. C. de bonis que liber. sed contrarium proculdubio verius est, pro qua sententia non parum vrget hæc lex, quæ planè disponit teneri patrem filio vxorato vsumfructum rerum ipsius filij restituere, ergo innuit quod si pater aliquo tempore postquam filius est vxoratus, vsumfructum perceperit, tenebitur ipsum filio restituere, ergo quamuis filius taceat vsumfructum à patre viuente non petat, tenebuntur eius hæredes ad ipsius restitutionem, & pro eadem opinione est textus optimus

optimus adiuncta Bar. doct. ibid. in l. lit. con-
testata. §. vlt. ff. de neg. gest. vbi scribit iurecon-
sult. quòd si pater res à se donatas filio eman-
cipato apud se retinuerit, & ex his fructus per-
cipiendo tenebitur filio fructus ipsos eorum-
que rationem reddere, vbi Bar. inquit, quòd
si pater percepit fructus ex præbenda seu be-
neficio filij, tenebuntur hæredes patris fru-
ctus ipsos restituere filio, neq; obstat huic sen-
tentia, textus in d. §. sin autem, est enim lon-
ge diuersa ratio in patre tacente, & patiente
filium vti vsumfructu, quam in filio, cum in pa-
tre detur libera donatio & remissio, quæ cessat
in filio, qui propter reuerentiam patris forte
non petiit vsumfructum, vnde hæc opinio
mihi videtur verissima quam reperio tenuisse
Ioannem Gutierrez, de iuramento confirma-
torio, cap. 4. n. 8. cum seq. Azcued. in l. 9. tit. 1.
de los casamientos, lib. 5. recop. nu. 26.

3 Tertiò extende vt procedat & habeat lo-
cum in bonis maioratus obuientibus filio
ex linea materna, vel aliàs: vt si aliqua nobi-
lis vel illustris fœmina, quæ successit in Co-
mitatu, Ducatu, vel maioratu parentum
suorum, nupsit alicui viro: & ea mortua re-
mansit filius maior ex tali matrimonio, qui
succedit in dictis bonis maioratus: nam etiã
in eis pater habebit vsumfructum, & simi-
liter legitimam administrationem sicut in aliis
bonis aduentitiis: vt tenet Roderic. Suarez in
quest. maioratus Greg. Lopez in l. 7. gl. pen. tit.
17. part. 4. Matiensus in l. 9. tit. 1. lib. 5. recopila-
tionis. glo. 1. n. 5. & vt veritas huius cõclusionis
melius appareat, volo magistraliter attinge-
re, quæ principaliter pro vtraq; parte possunt
vrgere: & videtur quòd in talibus bonis pater
nò habeat vsumfructum: Primò quia quãdo fi-
lius vel filia habet aliqua bona à principe vel
rege ex donatione & liberalitate sua, talia bo-
na reputatur castrensia, & in eis pater nò ha-
bet, vsumfructum, sed pleno iure quæritur filio:
tex. est sing. & vnic. in iure in l. cum multa C.
de bonis qua liber. cuius verba sunt, si quis igitur
à sereniss. Principe, vel à piissima Augusta,
sive masculus sive fœmina donationes sit conse-
cutus vel cõsecuta, filiusfam. tamen constitutus
vel cõstituta habeat huiusmodi res omni acquisi-
tione absolutas, & nemini eas acquirat, nec earum
vsumfr. pater, vel auus, vel proauus sibi vendicet
sed ad similitudinem castrensis peculij omnem
facultatem in eis habeant: & ad hoc notat &
commendat ibi Petrus de Bella pert. OdoFRE.
Bart. Bald. Ange. Paul. de Cast. Salic. & Philipp.
Corneus: & ille est casus vnicus & non ali-
bi, in quo fœmina potest habere peculium
castrense, secundum Bald. & Corne. ibi Bald.
in l. si uxor. si. col. & q. C. de con. inser. & illum
text. reputat sing. Iason in Authent. ex testa-
mento. §. col. nu. 11 C. de coll. & idem disponit
hodie lex 7. in fi. tit. 17. partit. 4. Has autem ex-
tensiones & ampliaciones, aliàsque plures
vide per Matiensum in l. 9. tit. 1. lib. 5. recop.
gloss. 1. per totam. & per Pinellum in l. 1. C. de
bonis mater. 1. p. num. 24.

5 Imò quod magis est etiam si talia bona
sint donata à principe vel rege, contempla-
tione ipsius patris & non filij, pleno iure quæ-
runtur filio quoad proprietatem & vsumfru-

ctum, & procedit illa lex: & in expresso ita
tenet & declarat Aretinus in l. sed si plures §.
in arrogato. secunda column. ff. de vulg. & pu.
& vltra ipsum ad hoc dupliciter vel triplici-
ter pondero illam legem. Primo modo nam
text. qui præcessit in l. cum oportet. eiusdem ti-
tuli, dicit, quòd data vel donata filio con-
templatione patris, quærentur patri data ve-
rò vel donata contemplatione filij, vel in
dubio quærentur filio quoad proprietatem,
& patri quoad vsumfructum: postea verò di-
cit text. in dict. l. cum multa. quæ est posterior,
quòd data vel donata à principe vel rege, non
quærentur patri, nec in eis pater habeat vsum-
fructum, ergo apertè dat intelligere, quòd lo-
quitur in vtroq; casu. s. quòd eo casu quo post
dispositionem text. in dicta l. cum oportet. quæ-
rebantur patri, non quærentur illa quæ sunt
data à principe vel rege. Item etiam in casu
quo quærebantur patri quoad vsumfructum,
nò quærantur illa quæ sunt data à principe
vel rege: & ita probat tex. ibi dum dicit, nemini
eas acquirat, nec earum vsumfructum pater, vel
auus, vel proauus sibi vendicet. Secundo modo,
quia ille tex. loquitur tam in filio quàm in fi-
lia, & non est credendum quòd princeps vel
rex aliquid donauit filia, contemplatione
ipsius filia, sed ipsius patris: sed ista ratio non
concludit, quia potuit esse in seruitio regina,
& ex hoc sibi aliqua donauit. Tertio modo,
quia ille tex. loquitur generaliter indistinctè
in quocunque filio vel filia, maiore vel mi-
nore, vnde non est præsumendum quòd fe-
cisset principi vel regi aliquod seruitium per
quod ex sua persona donaret, sed tantum res-
pectu & contemplatione patris. Certè sunt
nouæ & subtiles ponderaciones ad illam
legem, sed bona maioratus censentur pro-
uenta à principe vel rege propter licentiam
& authoritatem ab eo interpositam, ergo
in eis pater non habet vsumfructum. Confir-
matur, quia quando actus non potest fie-
ri sine alterius licentia, ab illo dicitur ille
actus provenire, argumento text. in l. in adi-
bus. §. quòd filiusfam. ff. de dona. text. in
leg. profectitia. §. si quis certam. ff. de iure doti.
text. in l. si consentiente. ff. de manumiss. text. in
l. nepos. eodem titu. text. in l. Campanus. de
oper. liber. facit text. in l. vnum ex familia. ff. de
legat. 2. & faciunt ea quæ tradit Bart. in l. more
maiorum 1. & 2. col. ff. de iurisd. omn. iur. Bald. in
l. ex placito. C. de rerum perm. Ro. no. in consil.
su. ann. 68. Confirmatur etiam quia omnia
nostra facimus quibus authoritatem impartimur,
vt in l. 1. §. omnia. C. de veter. iur. enucl. &
in l. 1. §. supra dictis. Cod. de emendatione. C.
Iustiniani. & in l. 2. §. postea. ff. de orig. iur. & in
l. legitima. ff. de pactis. & in cap. si apostolica, de
præbend. in 6. & in §. responsa prudentum. Insti.
de iure natur. gen. & ciui. Secundò & principa-
liter facit, quia in bonis maioratus successor
non videtur habere plenam proprietatem, sed
tantum vsumfructum: ergo in tali vsumfructu
non possit alter vsumfructus quæri patri, quia
seruitus seruitutis esse non potest, vt in l. 1. ff.
de vsumfruct. lega. & in expresso ista sen. & cõ. vi-
detur tenere Andreas de Iser. in c. 1. ver. valua-
tores. 2. col. n. 13. de his qui feudum dare possint, vbi
dicit

dicir quod si feudum perueniat ad filium ex successione materna, ex dispositione & concessione principis vel regis pater non habet nec acquirit vsumfructum eius. Idem etiam resoluit late Ifernina in cap. 1. in prin. num. 8. & 9. de his qui feudum dare possunt. Aluarotus in c. 1. §. si duo fratres de duobus fratribus, de nouo beneficio inuestitis, & Præpositus eam opinionem communem dicens, & Greg. Lopez in l. 5. gl. magna. tit. 17. par. 4. probatur etiam per text. in dict. l. cum multo. C. de bonis que libe. Iacobum de Bello visu notabiliter in cap. 1. §. si duo fratres. de duobus fratribus, de nouo beneficio inuestitis, & ibi Bald. 2. col. n. 6. Mart. de Laude. 2. col. in medio. idem Bald. in l. si vxor. fin. col. & q. Cod. de condi. inser. licet contrarium videatur tenere in l. cum oportet. C. de bon. que lib. si col. & q. tenet etiam Barba. in repe. rub. de testa. 37. col. nu. 19. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quod pater habeat in eis vsumfructum, vel saltem commoditatem & legitimam administrationem. Primò quia regulariter semper pater debet habere vsumfructum in bonis aduentitis filij, vt in iuribus supra allegatis: sed ista sunt aduentitia ergo &c. Secundò quia in bonis maioratus successor & possessor habet verum & proprium dominium, licet bona sint subiecta restitutioni, vt late & notabiliter dixi supra in materia maioratus 1. q. ergo filio competat proprietas & patri vsusfructus & legitima administratio sicut in aliis bonis. Nec obstat text. singu. & capitalis in d. l. cum multa. C. de bonis que lib. supra allegatus: quia debet intelligi quando rex vel princeps aliqua bona propria donat filiofam. quia in eis pater illius filij non habet vsumfructum, quia reputantur bona castrensia beneficio & liberalitate principis. Sic illum text. intellexit Matiençus in l. 9. tit. 1. lib. 5. recop. glo. 2. num. 10. vide etiam Rodericum Suarez in quest. maioratus. num. 25. & Matiençum de succ. creat. lib. 3. §. 26. num. 5. ita etiam illum text. intellexit Aretinus in l. sed si plures. §. in arrogato. 2. colum. ff. de vulgari: vnde dico quod si bona essent donata ab ipso principe vel rege simpliciter filiofamiliâs sine grauamine restitutionis, vel etiam cum grauamine restitutionis, vel etiam per viam maioratus, nunquam pater habet vsumfructum in talibus bonis: & ita resoluit Suarez in quest. maioratus n. 17. & 18. Greg. in l. 7. gloss. pen. tit. 17. par. 4. Vnum tamen est, quod si bona simpliciter essent donata à principe vel Rege filiofam. licet pater in eis non habet vsumfructum, tamen si postea deueniant ad eius successores vel hæredes sine vinculo & grauamine regis, pater talis successoris bene habet in eis vsumfructum: quia mutatione personæ iam non dicuntur castrensia, nec quasi, argumento textus in l. Paulus, aliàs incipit, per procuratorem, de acquirenda hereditate, & ibi Doctores, & in leg. fin. Codic. de inofficioso testamento, secus tamen est in nostro casu & q. vbi bona non sunt propria regis vel principis, sed ipsius primi constituentis maioratum & successorum eius, licet sint effecta inalienabilia propter licentiam & auctoritatem regis vel

principis, tamen per hoc non perdunt primariam & originalem qualitatem bonorum priuatorum, & à primo fundatore prouenta, argumento text. cum materia in l. unum ex familia. ff. de lega. secund. Secundò non obstat secundum fundamentum in quo dicebam quod in bonis maioratus filius & quilibet successor non habet plenam proprietatem, sed tantum vsumfructum: vnde in tali vsufructu non potest quæri patri alius vsusfructus, quia hoc assumptum est falsum, imò dicendum est, quod filius & quilibet successor habet verum & proprium dominium in bonis maioratus, vt supra dictum est, vnde meritò patri quæritur vsusfructus in eis sicut in aliis bonis. Item etiam quia licet filio non quæreretur proprietas, sed vsusfructus tantum, in eo pater haberet commoditatem & legitimam administrationem, argumento text. in l. fin. C. de vsufructu. vt supra dixi & declarauit: & in expresso istam senten. & conclu. licet sic non declaratam, tenet Rodericus Suarez in sua repet. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testam. fin. qu. Vnum tamen est, quod licet aliàs in bonis filij non vincularis nec subiectis restitutioni pater non amittat vsumfructum per mortem filij vt latius infra proximè deducam: tamen in istis bonis maioratus vincularis & subiectis restitutioni pater amittit vsumfructum per mortem filij, & libetè bona debent transire ad alium successorem maioratus: quia resolutio iure dantis, resoluitur ius accipientis, argumento text. in l. lex vetigali. ff. de pignori. & in l. si quis domum. §. primo. ff. locati. Idem probat Gomez Atias, in l. 46. Tauri. numero 5. ad finem. Pinellus in l. 1. 1. par. num. 41. Matiençus in l. 9. tit. 1. gloss. 1. num. 9. lib. 5. recop. & in specie pro hac sent. & conc. facit tex. no. & expressus iuncta commun. in l. filiofam. la 1. ff. de donat. causa mort. vbi habetur quod si vsusfructus relinquatur filio contemplatione eius, quod licet commoditas eius quæretur patri, tamen mortuo filio expirat illud ius in vtriusque persona: & dixi supra proximè tangendo intellectum legis si. C. de vsufructu. & in expresso ita tenet Bald. loquendo in feudo, in l. cum oportet. fina. colum. & qu. C. de bonis que lib.

Quartò extende vt procedat & habeat locum etiam post mortem filij: vt tenet Pinellus in l. prima. Cod. de bonis matern. 1. p. nu. 39. qui hanc communem sententiam dicit Matiençus in dicta l. 9. titulo primo, libro 5. recop glossa. 1. num. 5. Azeuedus ibidem, num. 4. nam si pater habet vsumfructum in bonis filij, & talis filius moriatur viuente patre, pater semper retinet prædictum vsumfructum per totum tempus vitæ suæ, & sic talis vsusfructus durat post mortem filij: text. est formalis & expressus in l. final. versicul. penultim. Codice ad Tertullian. cuius verba sunt, *sin verò defuncta persona in sacris patris constituta decesserit, pater quidem vsumfructum, quem & viuente filio habebat, teneat donec viuat incorruptum.* & ibi ad hoc notat & commendat Bartol. Odofred. Alberic. Bald. Angel. Salicet. Paul. Corneus & commun. doctor. textus in l. tertia. in fin. versicul. fina. Cod. commun. de success. text.

tex. in l. quocunque versi. parentibus. eodem titul. tex. in l. fina. §. filiis autem. eod. titul. vbi dicitur quod filius non potest testari in bonis suis in quibus pater habet vsumfructum: ergo aperte sequitur quod pater retinet prædictum vsumfructum post mortem filij. text. in Authent. de hered. ab intest. venient. §. 1. incipienti, si quis igitur. collat. nona. & in expresso istam sententiam & conclusionem tenent doctores in prædictis locis: tenet etiam gloss. ordin. in l. tertia. Codice de usufru. & ibi commun. doctor. gloss. in l. secunda. Cod. de bonis maternis. in verbo, defuncto. gloss. in l. fina. Cod. de senten. pass. in verbo, patre. Angel. de Aretin. in §. præferuntur. Institut. ad Tertull. prima column. versicul. ad intellectum huius §. &c. Nec obstat prædictis iuribus & communi opinioni si dicatur, quod patria potestas est principalis & immediata causa acquisitionis vsumfructus, vt supra dictum est: sed illa cessat & extinguitur per mortem filij, ergo per consequens tollitur & extinguitur vsumfructus quæsitus patri: quia notabiliter & subtiliter respondeo, quod patria potestas bene requiritur à principio tempore acquisitionis, non tamen requiritur ex postfacto tempore durationis, & sic patria potestas consummauit effectum suum tempore acquisitionis vsumfructus: vnde licet postea cesset & finiatur, non tamen cessat nec finitur vsumfructus retro semel quæsitus: & in expresso istam rationem ponit Bald. in dicta l. tertia Codice de usufru. pro qua sententia & ratione, licet ipsi non allegent, facit bonus textus in l. si is qui animo. ff. de acquirend. possess. vbi habetur quod licet in quærenda possessione requiratur animus, tamen postquam semel est quæsitus, non requiritur in ea conseruanda & retinenda: textus in l. patre furioso. versicu. nam furiosus. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. vbi habetur quod licet furiosus non possit contrahere matrimonium propter defectum consensus, tamen post matrimonium iam contractum: si superueniat furor, retinetur & conseruatur matrimonium, textus in l. iudex datus. & in l. cum prator. ff. de iud. vbi habetur quod licet furiosus non possit de nouo creati iudex, tamen bene potest conseruare & retinere iurisdictionem semel quæsitam: tex. in l. item illa. §. quod adicitur. ff. de consti. pec. tex. in l. sicut. §. si. in fine, innita gloss. & comm. opi. ff. quod cuiusque vnuer. nomi.

6 Prædicta tamen limita & intellige, quando pater habet filium in sua potestate, secus verò si eum emancipauit, quia tunc pater retinet dimidiam partem vsumfructus, & alia dimidia applicatur filio: textus est capitalis & expressus in l. cum oportet. §. cum autem. Codice de bonis qua liberis. & ibi notat & commendat Odofred. Cinus, Iacob. Butri. Bartol. Alber. Bald. Angel. Salicet. Paul. & communiter Doctores text. in l. fina. Cod. de emancip. liber. textus. in §. hoc quoque versicu. ideoque Instit. per quas personas vobis acquiritur. & idem disponit lex 15. titul. 18. part. 4. Considera tamen, quod prædictam medietatem vsumfructus videtur pater retinere propter præmium emancipationis quam donat & confert filio, & in eius recompensam: quod aperte probat textus. in dicto §. cum autem, in quantum dicit quasi remunerationis gra-

ria, à filio accipere vel retinere: & rursus infra dum dicit, sed dimidiam vsumfructus apud maiores qui emancipationem donat residere: textus in l. iubemus. Codic. de emancip. liber. ibi, & persona in quam talis liberalitas collata sit. Ex quibus iuribus cum ratione infertur, vt procedat & habeat locum in bonis quod de præsentati habet & possidet filius: secus verò in bonis futuris post emancipationem filio quæsitis: quia in eis nullam partem vsumfructus habet pater: & in expresso ita tenet & declarat Alexand. in l. si finita §. si de vestigalibus. ff. de damno infecto. 20. columna, numero 51. Item etiam & secundò infertur, quod si ex dispositione legis filius esset emancipatus, pater nullam partem vsumfructus retineret. Ex quo subdeducitur & infertur, quod cum hodie in nostro regno per contractum matrimonij filius sit per legem emancipatus, vt in l. supra proxima, quod pater nullam partem vsumfructus retinebit, sed totus pertinebit filio: & in terminis ita disponit ista nostra lex 48. & iste videtur eius verus sensus & ratio. Sic etiam hanc legem intelligit Baeza de decima tutorum. cap. 4. num. 19. Azeuedus in l. 9. tit. 1. lib. 5. recop. num. fina. quod vsque adeò procedit, vt in conscientia foro teneatur pater vsumfructum totum restituere filio velato, quia cum lex hæc iusta sit honesta & sancta, & in fauorem quodammodo matrimonij, vt eius onera sustentari valeant, merito in foro conscientia obligat, cum similis legis proprietates hæc sit, vt testatur Soto. lib. 1. de iustitia & iure. quest. 6. artic. 4. & in specie, id tenet Gregorius in l. 5. titu. 5. partita sexta. glo. magna, col. 2. Azeuedus in l. 9. titu. 1. lib. 5. recop. nu. 20. Quam legem intellige & extende etiam si filius vel filia contraxerit matrimonium sine licentia & voluntate patris, quia indistinctè militat & habet locum ratio huius legis in sustinendis oneribus matrimonij. Vnum tamen est, quod si hodie pater emanciparet filium, suo proprio facto & voluntate, retinebit sibi dimidiam partem vsumfructus, sicut de iure communi: sed dubium notabile esset, si pater emanciparet filium, & postea contraheret matrimonium, an pater amittat illam partem vsumfructus sibi iam quæsitam: & credo quod sic, argumento huius legis, quia si eo casu, quo filius est in potestate, & contrahit matrimonium, consequitur totum vsumfructum, & pater nullam partem sibi retinet: ita eodem modo, quando erat emancipatus, & acquisierat dimidiam partem vsumfructus, illam debet perdere & amittere, & filio applicari, cum militet & habeat locum eadem ratio pro sustinendis oneribus matrimonij: quod etiam dubium tractat Matiençus in dicta l. 9. titu. 1. lib. 5. gl. 2. n. 3. & idem mecum resoluit Azeuedus ibid. n. 3. Item etiam 3. infero, quod si filius exeat de potestate patris per dignitatem episcopalem, vel patriam, vel mihi consulatam, vel ex alia si causa, quas diximus in l. præcedenti, non amittit pater vsumfructum, quem habebat in bonis filij, nec partem eius per prædicta: imò si ante talem dignitatem filius habuit aliqua bona aduentitia, in quibus habuit vsumfructum, talis vsumfructus durabit patri etiam post talem dignitatem ad-

pram

pram per quam filius fuit liberatus à patria potestate.

7 Aduertendum tamen, quod videtur quod si filius habet bona aduentitia, & est factus clericus, indistinctè efficitur dominus eorum, & pater amittit vsumfructum eorum. Item etiam si postquam est factus clericus acquisiuit aliqua bona, modo intuitu ecclesiæ, modo non, pleno iure acquiruntur sibi, & pater nullum habet in eis vsumfructum: ita probat textus sing. in cap. quia nos, de testam. vbi dicitur, quod filius liberè potest disponere de bonis, quæ sibi obuenerunt ex successione patris vel matris, vel consanguineorum: vel ex contractu, vel artificio suo: cuius verba sunt, quia nos, & infra: quod licet clericus de his qua paterna successione vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum aut amicorum, non habito respectu ad ecclesiam peruenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant: de his tamen, qua consideratione ecclesiæ, nullum de iure possunt facere testamentum: & ibi ad hoc expressè not. & commendat Hostien. Ioan. Andr. Cardi. Anr. Abb. Panorm. Ancha. Imo. Barba. & comm. Docto. Hostien. in summa de peculio clericorum. vers. quot sunt eius species. & c. Cardin. de Imola in rubr. eiusdem tituli, in fine. Abb. Panorm. in cap. presentia. de proba. 12. colum. numer. 56. & ibi alij Docto & istud idem vult. gloss. ordi. in cap. quia ingredientibus 16. q. si. in gl. 2. Pau. de Castr. vbi hoc reputat notabile, & perpetuè menti tenendum, in leg. sacrosancta. C. de episc. & cler. tenet etiam Iaso. vbi hoc reputat singulare, in l. filia licet, 2. colum. num. 5. C. de colla. Rod. Sua. in repetitione l. quoniam in prioribus pe. fo. 4. colum. versicul. considera tamen utiliter & singulariter. vbi hoc tenet saltem in bonis, quæ obueniunt filio post clericatum, Idem apertè videtur disponere lex 3. in fine. tit. 2. l. 1. part. vbi dicit, quod filius clericus potest testari & disponere de bonis habitis à patre, vel aliunde, licet sit in potestate patris: imò idem erit secundum prædictos Doctores, vbi supra etiam in filio clerico primæ tonsuræ, argumento text. iuncta gloss. & commun. opinio. in cap. cum contingat. de atate & qualitate. & in capit. clericus 22. distinct. & ibi gloss. in summa. & commu. Docto. Sed his non obstantibus certè ego teneo contrariam sententiam imò quod talis filius clericus etiam in sacris non possit disponere de bonis suis aduentitiis viuentis patre, quia in eis pater habet vsumfructum, quia cum non liberatur ab eius potestate, sequitur quod non amittit pater vsumfructum in bonis eius: & similiter si bona aduentitia obueniunt ipsi filio clerico post clericatum, pater habet in eis vsumfructum, & filius in eis non potest disponere viuentis patre sicut nec alius filius posset: & in expresso ita tenet Bartolus, Petrus, Iacobus, Butrica, Odofre. Albe. Sali. & commun. Docto. in l. sacrosancta. Cod. de episc. & cle. vbi dicunt per illam legem, quod filius clericus potest disponere de bonis acquisitis intuitu suæ præbendæ & beneficij, & sic de fructibus eius ergo non de aliis aduentitiis. idem tenet expressè Sali. in Authent. presby-

teros. eodem tit. Bartol. in leg. litis. §. potest. ff. de nego. gest. Bald. in leg. 3. §. si quis minor. ff. de mino. Idem tenet Gregorius in lege 13. tit. 1. par. 7. verbo, que este en poder. Pinellus in l. 1. 86 Codic. de bonis maternis 1. part. numero 44. Perez in lege prima, tit. 2. lib. 5. ordinam. gloss. 1. columna prima, vers. intellige tamen fol. 62. Tellus in l. 5. num. 3. & 4. supra cum aliis quos refert & sequitur Velazquez de Auendaño in dict. leg. 5. gloss. fin. per totam. Matiençus in leg. 4. tit. 4. lib. 5. recopil. gloss. 3. num. 3. & gloss. 4. per totam. licet contrariam tenuerim in dict. leg. 6. Tauri. num. 14. quam defendit Azcuedus in dict. l. 4. tit. 4. lib. 5. recop. num. etiam 14. hanc etiam tenet Couarr. in cap. quia nos. nu. 2. de testam. Perez in leg. 1. tit. 3. lib. 1. ordinam. col. 112. vers. quod tamen prinilegium. & vide etiam quæ dixi in l. precedenti ad principium ibi per contractum matrimony. Nec obstat tex. capita. in quo se fundabant prædict. docto. in dict. c. quia nos. quia debet intelligi mortuo patre, & ita probat rex. dum dicit, quod clericus possit disponere de bonis habitis ex successione paterna, vel materna, & c. vbi apertè dat intelligere, patrem esse mortuum: & si dicas eum viuere, debet intelligi in aliis bonis, in quibus pater non debet vsumfructum: vel in bonis habitis intuitu clericatus, non verò aliis: & ita debet intelligi prædicta l. partitæ. Quarto infero, quod si filius ingrediatur religionem, quo casu liberatur à potestate patris, cum incidat in potestatem Abbatis, vt tenet gloss. not. & ord. in leg. si ex causa §. Papinianus in gloss. fin. in fine, ibi vel ingresso monasterium. Iff. de mino. & ibi notat & commendat Bartolus Albe. Bald. & commun. Docto. Albe. in Authent. ingressi. Codice de sacrosan. eccl. 6. col. numero 12. & ibi, quod pater non amittit vsumfructum, quem habet in bonis filij, sed retinebit per tempus vitæ ipsius patris: & in expresso ita tenet Specu. in tit. de statu monachorum. secunda column. 5. q. Pala Ru. vbi valdè commendat in sua repe. fol. 24. columna secunda versicul. ex istis inferitur. §. 42. De hac quæstione vide latè Suarez in quæst. maioratus n. 31. vsque ad fin. Gregorium in lege quinta, glos. magna in princ. tit. 17. par. 4. Couarr. in cap. quia nos. 2. de testamen. numero 2. Pala. Rub. in rub. de donat. inter virum. §. 42. n. 7. 9. Matiençum in leg. 9. tit. 1. lib. 5. glossa 1. numero 12. cum aliis quos ipsi referunt.

Iuxta prædicta tamen quarto, si ipse pater qui habet vsumfructum in bonis filij, vel quilibet alius fructuarius, qui habet vsumfructum in bonis alterius, ingrediatur religionem amittat vsumfructum, & consolidetur cum proprietate: & videtur quod sic: quia si est pater, amittit patriam potestatem, & subiicitur potestati Abbatis & superioris, & sic videtur amittere vsumfructum, argumento textus in leg. si eueniet. in fine. ff. de adult. vbi habetur, quod non potest quis aliquem habere in sua potestate, quando ille est in potestate alterius: si verò est alius fructuarius efficitur capite diminutus, vnde vsumfructus amittit. vt in l. corruptionem. Codice de vsumfructu. Item etiam non potest vsumfructum alienare, aliàs perdit vsumfructum & consolidatur cum proprietate:

ergo

ergo in nostro casu amittatur & consolidetur. Sed his non obstantibus contrarium est tenendum, imò quod talis ususfructus non amittatur sed transeat in monasterium saltem commoditas eius, nec obstat quod pater amittat patriam potestatem, quia per hoc non tollitur ususfructus sibi iam quæsitus: imò in consequentiam personæ transit in monasterium, argumento text. in *authent. ingressi. Codice de sacrosanct. Eccl. & in leg. si adoptanero ff. de precario.* nec obstat etiam quod ipse vel alter fructuarius efficiatur capite diminutus: quia ista non est propriè capitis diminutio mortis civilis vel naturalis propter delictum, sed quoad mundum tantum, maximè quod hodie non patitur quis capitis diminutionem nisi per mortem naturalem: non verò per civilem, ut in *Authentica. Sed hodie Cod. de donatio. inter vir. & uxo.* Nec obstat etiam quod fructuarius non possit ususfructum alienare, quia illud est verum & procedit si alienat ipsum ius ususfructus: secus verò si ipsam commoditatem & perceptionem fructuum: unde in nostro casu illa tantum transit in monasterium, argumento textus in *l. arboribus cessatio. §. si. ff. de peri. & comm. rei vendita cum similibus.* unde ipsum ius & substantia ususfructus residet apud monachum: commoditas verò transit ad monasterium, & finietur per mortem naturalem ipsius monachi, argumento text. in *l. peto. §. predium ff. de legat. 2. text. in l. cum pater §. hereditatem el. primero eodem tit. text. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebell. text. in l. Staius Florus. §. Corn. Felici ff. de iure fisc. textus in l. si postulauerit. §. iubet. ff. de adulter. text. in l. si si. fa. la secunda ff. de dona. causa. mort. textus in l. fina. C. de usufruct. tex. cum materia in l. lex vectigali. ff. de pignoribus. & in expresso isto fundamento & cōsideratione istam sententiam & conclus. tenet gloss. ordin. in *Authent. ingressi. Cod. de sacros. Eccles. in gloss. magna in fine.* & ibi Pe. de Bellaper. 8. colum. versicul. sed pone in difficilliori. Odo. fre. 7. colum. versicul. sed de uno quero quod si ingrediens, &c. Cinus penultima columna, numero 12. Bartol. 8. colum. numero 42. Alb. 6. colum. numero 10. Bald. 5. colum. numero 12. Paul. fin. colum. Salic. fin. colum. Iaso. fin. colum. & q. gl. ord. in *Authent. idem est. C. de bonis qua libe. in gloss. 1. 2. q. Specul. in titul. de statu. monachorum §. 1. versi. 46. queritur.* Albert. in *l. si postulauerit. §. iubet. ff. de adulte. Abb. Panor. in ca. si. extra de pigno. 2. colum. numero 2.* vbi dicit hanc esse communem opinionem. Hanc eandem sententiam tenet Rosellus numero 18. in *Authent. ingressi.* Guido Pap. decis. 473. nu. 4. & expressius decis. 595. vbi dicit ita iudicatum Capola consil. 22. numero 4. Socinus consil. 10. num. 20. lib. 1. vbi hanc communem sententiam dicit Crottus in *l. gallus §. & quid. si tantum numero 30.* & nouissimè latè que Pinellus 1. pe. de bonis maternis à numero 49. usque ad 50. & 51. cum pluribus aliis quos refert, quam etiam opinionem defendit Matiençus in leg. 9. titul. lib. 5. recop. gl. 2. nu. 2. licet contrariam opinionem, sc. per ingressum religionis patrem ususfructum amittere tenuerit Martinus Syllanianus, quem Cinus refert in*

auth. ingressi. C. de sacros. Eccles. vbi etiam Salicetus eandem tenet numer. 10. ad si. & iterum in Auth. idem est Cod. de bonis qua liberis. vbi hanc communem opinionem dicit, quam etiam sequitur Iaso. in *dicta authent. ingressi. num. quadragesimo octauo,* & Riminaldus in §. primo numero 128. *instit. per quas personas. Co-uattuuias in capite secundo, numero octauo de testam.* Hyppolitus *singulari 668.* Gregorius in *l. quinta titulo 17. parte prima glossa magna ad medium.* sed mea opinio verior est, & receptior in praxique seruanda, prout seruari consuevit, & contrariæ opinionis fundamentis satisfacit latè Pinellus vbi supra. Verum tamè est quod ista senten. & conclu. clarè procedit in alio quolibet fructuario, secus verò est in patre qui habet ususfructum in bonis aduentitiis filij ratione patriæ potestatis: quia si ingrediatur religionem amittit ususfructum, vel saltem medietatem eius, cum facto suo filius efficiatur sui iuris, argum. text. in *l. cum oportet. §. cum autem C. de bonis qua libe.* Confirmatur etiam, quia per ingressum religionis amittit legitimam administrationem: & in expresso istam sen. & con. tenet Bart. in *dict. Auth. idem est C. de bonis qua libe.* & ibi Cinus. Alb. Ang. Salicetus post Marti. Sile. quem ipsi referunt. tenet etiam Salicetus, Iason. & alij Doctor. in *dicta Auth. ingressi.* & ista est magis commun. opin. secundum Sali. in *dicta Authent. idem est.* tenet etiam Abbas, Panormit. in *capitu. in presentia de proba. 21. col. num. 56.* & ibi alij Doct. sed certè ego teneo contrarium, imò quod indistinctè pater vel alius non amittat ususfructum per ingressum religionis, & commoditas quærat in monasterio, ut supra dictum est: quia filius non eximitur à potestate patris facto ipsius patris, sed beneficio & dispositione legis: & talis ingressus est fauorabilis & meritorius ipsi ingresso: unde in eius odium & præiudicium non debet interpretari, argumento text. notabilis in *l. Deo nobis §. si verò ultimam Cod. de Episco. & cler. & in terminis ira tenet & declarat Bald. in Auth. excipitur. Codice de bonis qua libe. 2. colum. numero 3.* & ibi Paul. de Cast. 2. col. pen. q. Cor. in *auth. idem est eiusdem tit. & Rapha. Cuma* quem ipse allegat.

Quæro tamen si aliqua de prædictis causis non interueniat, sed pater sua voluntate remittat filio ususfructum quem habet in bonis aduentitiis an talis remissio valeat & teneat & breuiter & resolutiue dico quod sic: & ratione eius talis ususfructus pertinet filio, & ita resoluit Tellus Fernandez. in *l. 17. Tauri numero 57.* & vtrum donatio hæc sit, necne tradit Matiençus vbi supra, & Tellus, Pettus Dueñas in *regula 217. limit. 3. idem Tellus in l. 17. numero 63. idem tenet Matiençus in l. 1. titul. 6. gloss. 4. numero 18. & 19. lib. 5. recop. textus est singularis & vnicus in l. cum oportet §. autem Cod. de bonis qua liberis.* cuius verba sunt *si autem res sibi memorato modo acquisitas parens noluerit tenere, sed apud filium aut filiam vel deinceps personas reliquerit, nullam post obitum eius licentiam habeant heredes alij patris aui vel pro aui eundem ususfructum, vel quod ex hoc ad filios familias peruenit, ut ipse patri*

patri debitum sibi vendicare: sed quasi diuturna donatione in filium celebranda, qui usufructum detinuit quem patrem habere oportuerat, ita causa intelligatur ut eundem usufructum post obitum patris ipsi lucretur: & intantum hoc est verum ut talis donatio & remissio statim valeat inter patrem & filium in potestate, nec requiratur morte patris confirmari: ita aperte probat textus ibi, & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. Cinus, Ange. Paul. & comm. Doctor. & reputat singu. & vnicum Bald. in §. non autem. eiusdem l. 1. column. n. 3. illum etiam text. ad hoc notat & commendat Bartol. in l. frater à fratre. ff. de con. inde. penult. colum. in fine. & ibi comm. alij Doctores. Bald. in l. secunda. Codice de inoffic. donatio. 3. opposi. & ibi commu. Doctor. & ista opinio & conclusio est vera & communis, licet glo. in dicto §. sin autem. teneat contrarium, imò quod requiratur per mortem patris confirmari sicut alia quævis donatio: & idem tenet Azo. in Summa illius titu. 1. col. nu. 3. gloss. ord. in dicto l. 2. C. de inoffi. don. Nec obstat si dicatur quod donatio inter patrem & filium non valet, sed morte confirmatur, ut in l. donationes quas parentum. Codice de donat. inter vir. & vxor. cum simil. & dixi late in l. 17. supra istis ll. Tauri, quia respondeo quod illud est verum & procedit quando pater aliquid diminuit de suo patrimonio, sed in nostro casu non diminuit aliquid, sed tantum renuntiat lucro legali & desinit acquirere: vnde talis refutatio, & remissio bene valet & tenet: & ista est vera & fundamentalis ratio text. in dicto §. sin autem. & confirmatur per text. expressum in l. si sponsus. §. si maritus. ff. de dona. inter vir. & vxor. vbi habetur quod licet donatio inter maritum & vxorem non valeat, tamen bene potest vnus renuntiare hæreditatem, vel legatum favore alterius, & ut ei quærat. Confirmatur etiam per text. in l. qui autem. ff. qua in fran. cre. vbi habetur quod licet debitor non possit alienare bona sua in fraudem creditorum, tamen bene potest renuntiare & repudiare hæreditatem vel legatum sibi delatum in bonis alterius: nec possunt creditores illam renuntiationem reuocare etiam si fiat in eorum fraudem, quia non diminuitur patrimonium debitoris.

10 Dubium tamen singulare & necessarium est, si pater non remisit expressè prædictum, usufructum, sed videat, permittat, & consentiat, quod filius percipiat fructus bonorum aduentitiorum an per hoc videatur sibi remittere totum usufructum in perpetuum? & breuiter & resolutiuè dico, quod tantum videtur remittere & donare fructus quos ipse filius percepit vidente & consentiente patre, non verò totum usufructum in perpetuum: & id testatur Matiençus in l. 9. titu. 1. libro quinto. gloss. 2. numero 13. & in l. 1. titu. 6. lib. 5. gloss. 4. numero 18. vnde sequitur quod poterit pater quando volet reuocare & fructus percipere: quia illa scientia & patientia patris nõ extendit effectum suum vltra tempus in quo fuit præstita: ita etiam probat text. notabil. & expressus in d. §. sin autem. ibi sed quasi diuturna donatione in fil. celebranda qui usufr. deti-

nuit. & c. & ibi expressè tenet & declarat Bar. Cin. Paul. Salicetus, & comm. Doct. Cõfir. quia præsuppositio quæ resultat ex scientia & patientia alterius non extenditur vltra quàm patientia interueniat. argumento text. in lege 1. §. Iulianus. ff. de irine. act. & que priu.

Item etiam, quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem, ut in l. non omnis. ff. si tert. per. cum similibus. Ex quo tex. intellecto iuncta superiori ratione infero.

Primò, quod talis donatio vel remissio non potest reuocari per alios filios tanquam inofficiosa, cum aliquid de proprio patrimonio non diminuit, nec computabitur in 3. & 5. bonorum: sed vltra eam poterit pater in alijs bonis illum filium vel quemlibet alium meliorare, quia talis usufructus renuntiat non censetur esse de bonis & patrimonio patris

Secundò infero & singulariter, quod talis filius cui est donatus, remissus prædictus usufr. non tenetur eum conferre cum alijs fratrib. suis, sed præcipuum debet habere. Primò quia non est propriè donatio de bonis & patrimonio patris, sed quædam refutatio & remissio usufr. & iuris sibi competentis in boni filij. Secundò, quia tex. in dicto §. sin autem. expressè dicit, quod non auferatur, ut patet in tex. ibi, ita causa intelligatur ut eundem usufr. post obitum patris ipse lucretur. & per illum tex. ita expressè tenet Baldus in authent. ex testamento. C. de collat. quarta columna. versiculo, nonum capitulum est, licet ibi Ias. prima columna, num. secundo, velit contrarium.

Tertiò principaliter limita & intellige, ut pro cedat, præterquam si mater, vel consanguineus, vel extraneus donec vel relinquat filio aliqua bona hac conditione, ne patri quærat usufructus: quia voluntas disponentis est seruanda, & hoc casu usufructus non quæritur patri: textus est formalis & expressus in authent. excipitur. C. de bonis qua l. cuius verba sunt, excipitur quod eis datur vel relinquatur ab aliquo, conditione hac adiecta ne patri perueniat usufr. & ibi notat & commendat gloss. ordin. & comm. Doct. tex. in authent. ut liceat matri & auia. versi. 1. colla. 8. & ibi Doct. An autem è conuerso, filio non petente usufructum videatur patri remittere: & videri expressè confirmat Castillo hic, super gl. verbo, restituit, in donatione: sed contrariam sententiam multis argumentis defendit Gutierrez de iuram. confir. 1. p. cap. 4. n. 18. quæstionè latè disputas à n. 6. Azeue. in l. 9. tit. 1. l. 5.

Dubium tamen pulchrum & quotidianum est, an prædicta dispositio procedat in legitima debita à matre, vel ab ascendensibus ex linea materna ipsi filio vel filia? & similiter an habeat locum in tertio bonorum, ut possit matre vel ascendens filio vel filia relinquere sub prædicta conditione, ut usufructus eius non quærat patri? & videtur quod sic. Primò quia prædicta iura loquuntur simpliciter & indistinctè. Secundò quia per talem conditionem filius non grauatur, imò recipit commodum & vtilitatem, vnde videtur valere, & nullo modo debet reici. argumento text. in l. filij matrem. C. de inoffic. testam. vbi habetur quod mater, quæ de mariti moribus suspicatur

suspiciatur, potest filium vel filiam instituere sub conditione si à patre fuerint emancipati, & ex isto fundamento & ratione ita tenet gloss. ordin. in dicta authent. ut liceat matri & ania. versicul. 1. in verbo participium. & ibi Ang. de Peru. 1. col. num. 2. Iacob. de Bello viso. 2. col. final. quast. cum modificatione, vt procedat quando filius esset minor 25. annorum: tenet etiam Bald. in dicta l. filius matrem. 2. col. n. 6. C. de inoffic. testam. & ibi Paul. in fine. & clarius & expressius ibi Salic. 2. col. in fin. n. 8. qui dicit, quod ista est magis commun. opinio. Ias. fin. col. n. 6. versic. 2. limita. tenet etiam Bald. vbi singul. loquitur. in l. filia cuius. fin. col. & q. C. famul. ercisc. idem Bald. in l. quoniam in prioribus. 1. col. 2. oppos. C. de inoffic. testam. & ibi Iacob. Butri. & Salic. idem Bald. in authent. ex causa. C. de liber. prae. 7. col. 4. oppos. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiã, imò quòd talis conditio non valeat respectu legitimæ, sed ipso iure reiiciatur de ea, quam etiam veriore testatur Matiençus alios referens in dicta l. 9. titulo primo. lib. 5. gloss. 2. n. 14. Primò per text. in lege, quoniam in prioribus, C. de inoffic. testa. vbi habetur quod onus, grauamen, vel conditio indistinctè & generaliter tollitur de ipsa legitima, & debet remanere libera, ergo simpliciter intelligatur, respectu filij quàm patris, cui quæritur ius vsufructus in ea. Secundò quia text. in dicta authent. ut liceat matri & ania. versiculo 1. hoc subtiliter & expressè probat ibi, dum dicit, hoc enim & extraneis relinquere poteram, vnde nulla parentibus utilitas nasceretur, in quibus verbis apertè dat intelligere, quòd ille text. & eius dispositio loquitur in bonis vltra legitimam, quæ poterat mater vel ascèdens ex eius linea relinquere extraneo: non verò in ipsa legitima, quæ de necessitate debet filio liberè relinqui: & per ista iura istam sententiam & conclusionem tenet Bart. in dicta authentica. excipitur. C. de bonis, qua liberis. & ibi Paul. de Castro licet malè alleget gloss. in dicta authent. ut liceat matri & ania, quia illa potius dicit contrarium. & idem tenet ibi Fulgo. & Philippus Corneus, istam etiam sententiam & conclusionem tenet Bart. in tract. de duobus fratribus. 4. col. 7. quast. principali. Alexand. in l. cum ex filio. final. colum. in fin. ff. de vulg. & pu. idem Alexand. vbi videtur dicere hanc esse magis commun. opin. in lege mulier. ff. ad Trebel. 1. colum. vers. sed aduerte. Fabianus de Grochis in repetitione authenti. nouissima. C. de inofficio testam. num. 141. Doctor de Segura in rep. l. vnum ex familia §. sed si fundum, 46. col. versicul. ex his infertur. Rode. in sua repe. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testam. fol. 49. 2. col. versic. hoc presupposito est difficultas singu.

12 **Quartò** principaliter limita & intellige, præter quam si pater vnà cum filio succedit alteri filio in bonis aduentitijs quæ habebat, quia licet pater sit in proximiori gradu lineæ ascendentium, & alter filius fratèrque defuncti in 2. gradu lineæ transversalis, tamen vterque pariter concurret & admittitur pro virili: text. est in authent. defuncto versic. 1. Cod. ad Tertul. text. in authent. de har. ab intesta. veni. §. consequens, & §. si igitur. col. 9. hoc enim casu Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

pater non habet vsufructum in illa medietate & parte virili in qua succedit alter filius fratèrque defuncti, sed pleno iure pertinebit filio tam in proprietate, quàm in vsufructu: & hoc casu extinguitur vsufructus, quem antea pater habebat in illa parte & portione. text. est in authent. item hereditas. Codice de bonis qua liberis, cuius verba sunt, item hereditas fratris, sororisque ad quam vnà cum patre admittetur, & forsàn si aliunde quaratur lege prædicta: & ad hoc notat & commendat ibi gloss. 1. ord. Odofr. Cinus Alb. Angel. Sali. Paul. Corn. & commun. Doct. text. in authent. de hereditibus ab intesta. veni. §. si igitur. versic. si verò cum ascendentibus col. 9. & ibi Docto. Aduertendum tamen quod ista dispositio hodie in nostro regno est correctã, quia mortuo filio pater solus succedit excluso alio filio fratèrque ipsius defuncti: ita expressè disponit lex septima super his ll. Tauri: & ibi dixi: vnde hodie ista limitatio & conclusio non potest procedere imò solus pater habebit omnia bona aduentitia filij in proprietate & vsufructu, & alter filius fratèrque defuncti prorsus excluditur ab eius successione.

Vnum tamen est, quod est dubium singulare circa hoc, si fortè quidam extraneus instituit aliquem hæredem, & filium eius in potestate: quo casu censetur æqualiter instituti pro dimidia, an hoc casu pater habeat vsufructum in illa dimidia, quæ pertinet filio suo cohæredi? & videtur quod nõ. argumento text. in dicta authent. item hereditas. C. de bonis qua liberis. & in authen. vnde sumitur quia si eo casu quo ab intestato pater & filius, simul succedunt alteri filio, pater non habet vsufructum in parte & portione alterius filij cohæredit, vt in dictis iuribus, ergo eadem ratione quando extraneus instituit ipsũ patrem & filium eius in sua hæreditate, non debet habere vsufructũ in illa parte & portione filij instituti. Confirmatur, quia ex voluntate & dispositione defuncti ista videtur regularis natura & effectus institutionis, vt vterque hæres simpliciter institutus æqualiter succedat in proprietate & vsufructu: ergo in nostro casu pater & filius simpliciter instituti ab extraneo admittantur viriliter in suis partibus, tam in proprietate quàm in vsufructu: & in expresso pro hac sententia & cõclusionem facit tex. in dict. Authenti. item hereditas. vers. fin. cuius verba sunt, & forsàn si aliunde quaratur l. prædicta: & in terminis istam sentent. & con. tenet ibi gloss. or. fin. in 2. intellectu. Salic. & Paul. de Castro. Sed his nõ obstantibus, cõtrarium est tenendum, imò quòd pater habeat vsufructum in parte & portione filij cohæredis: & ita tenet Iacob. de Aretin. in dicta authent. idem hereditas. & ibi Cin. Albe. Angel. Philip. Corneus, & magis commu. doct. nec obstat. tex. in dict. vers. fin. quia secundum eos refertur ad superiorem Authenticam, Excipitur, & debet esse huius finis.

Item adde, quòd in casibus in quibus pater habet vsufructum in bonis filij virtute patriæ potestatis efficitur per legem legitimus administrator prædictorum bonorum, & potest in iudicio, & extra iudiciũ omnia agere

ranquam si esset dominus eorum : aded quod non requiritur aliquod decretum vel auctoritas iudicis, & ut iudex decernat sibi licentiam & facultatem administrandi : sed statim ipso iure per legem efficitur legitimus administrator in prædictis bonis, textus est capitalis & expressus in leg. prima. versiculo primo. *C. de bonis maternis. cuius verba sunt, omnem debent tuenda rei diligentiam adhibere, & quod iure filijs debetur in examine per se vel procuratorem poscere, & sumptus ex fructibus impigre facere, & litem inferentibus resistere, atque ita omnia agere, tanquam solidum perfectumque dominium eorum eis acquisitum fuisset, & personam gerant legitimam.* & ibi ad hoc notat & commendat glossa ordi. & communiter doctor. & idem disponit l. 5. in fine. titul. 17. parte tit. 4.

15 Et intantum hoc est verum, ut finito usufructu legitima administratione non teneatur pater reddere rationem prædictæ administrationis, nec pro culpa & negligentia eius bona patris sunt tacite hypothecata : text. est in l. cum oportet. §. non autem hypothecam. C. de bonis qua liber. cuius verba sunt, non autem hypothecam filijfamilias aduersus res patris viuentis adhuc seu iam mortui, sperare audeant, nec ratiocinia ei super administratione inferre: & ibi notat & commendat Bart. Odo. Cin. Iacob. Baldus, Angel. Salicet. Paul. Philip. Corneus & commun. doctor. Vnum tamen est quod eo casu quo pater alienauit bona mobilia & immobilia filij, potest filius ea à quolibet possessore petere, & vendicare, & bonis non inuentis vel repertis potest pretium & æstimationem ab ipso patre & eius successoribus petere, & pro hoc habet bona patris tacite hypothecata: text. est in dicta lege cum oportet. §. final. C. de bonis qua liber. & ibi comm. doctor. Nec obstat tex. qui videtur huic contrarius, in dicto §. non autem hypothecam. quia debet intelligi, quod bona patris non sunt tacite hypothecata pro administratione culpabili, quia nec pro ea personaliter tenetur: secus verò pro administratione dolosa, ut est bona propria filij scienter alienare: quia hoc casu bona patris sunt tacite hypothecata: & ita debet intelligi tex. in dicto §. final. & ita tenet & declarat gloss. ordin in dicto §. non autem in gloss. 1. in fi. & ibi Cinus post Ricard. Ma. in dicta l. cum oportet. 2. colum. 4. oppo. Iaco. Butr. Bart. Bald. Sali. Paul. Philip. Corn. & com. doct.

16 Aduertendum tamen quod licet ita sit de iure communi, tamen hodie de iure regio videtur dispositum, quod si pater alienat bona aduentitia filij, quæ administrabat mobilia vel immobilia, etiam si reperiantur penes tertium possessorem, non potest filius petere nec vendicare ab eo prædicta bona, sed tantum potest agere contra patrem vel eius successores ad pretium & æstimationem eorum, nisi talis filius sit hæres patris: quia tunc pro ea parte pro qua est hæres, non potest agere: ita expressè disponit noua & singularis lex par. lege 24. titul. 13. 5. part. ad quam cogita responsum. Item adde quod talis pater non tenetur facere inuentarium, quia non sunt simplices & nudi administratores, imò

habent magnum ius in prædictis bonis. Item quia lege non cauetur.

Item quia tantum tenetur facere inuentarium qui de iure tenetur reddere rationem, & sic se habet consuetudo: ita notabiliter Cinus in d. l. cum oportet. si. col. pen. q. Bald. in d. §. non autem, eiusdem legis, & ibi alij docto.

Item adde quod eo casu quo usufructus bonorum filij non quaeritur patri ex qualitate rerum vel quia est emancipatus, potest esse eius tutor vel curator, & tenetur reddere rationem & facere inuentarium sicut ex transeus: ita probat tex. in l. liuet. Cod. ad l. Falci. & ibi tenet Bald. & alij docto. textus in l. si superstitite. C. de dolo. & ibi etiam Bald. & doctor. tex. in l. Aurelius. §. Titius ff. de libe. lega. & per ista iura ita tenet Baldus in l. cum oportet. §. fin. C. de bo. qua libe. & ibi Paul. de Cast. Philip. Corneus, & alij docto. idem Blad. in l. Orphanotrophos. Cod. de episc. & cleri. 2. colum. idem Bald. in l. his qui. ff. de tuto. & curato. datis ab his. Ias. in l. praeses, 2. col. Cod. de transactio.

18 Dubium tamen est singulare in materia si pater qui est legitimus administrator filij ex causa iusta & necessaria, & à iure permessa vendat vel alienet aliquam rem immobilem ipsius filij minoris 25. annorum, an requiratur decretum & auctoritas iudicis? & videtur quod non, quia patria potestas plus debet operari & maiorem effectum habet quam potestas tutoris: & quia lex multum confidit de patre: & in expresso isto fundamento & ratione istam sentent. & conclu. tenet originaliter Azo in Summa. Codice de bonis qua lib. secunda columna. in medio, num. 11. & illud dictum sequitur & reputat vnicum & non alibi Bald. in l. fin. §. fin autem es alienum. in fin. & ibi Paul. & Philip. Corneus. Cod. eodem titulo. idem Bald. in l. prima. ff. de rebus eorum. prima column. in medio. & ibi Rapha. Cuma. 2. col. idem Bald. in l. praeses. C. de transact. 1. q. & ibi Pau. de Cast. Alexand. & alij doct. Ias. in l. singularia. ff. si cert. pet. 8. col. n. 14. Sed his non obstantibus ego teneo contrarium, imò quod requiratur decretum & auctoritas iudicis. Primò quia cum talis venditio vel alienatio fiat nomine ipsius filij minoris, & fauore minoris inductum est, ut in alienatione rerum immobilium requiratur decretum, & iste casus non reperitur exceptus, sequitur quod in eo etiam requiratur decretum. Secundò quia in eo casu quo pater est tutor vel curator filij minoris, quia non habet usufructum in bonis filij, vel quia filius est emancipatus, requiritur decretum & auctoritas iudicis in venditione vel alienatione rei immobilis, ut in l. si pupillorum. §. si pater ff. de rebus eorum, & in leg. cum emancipatus. C. de pra. ni. ergo similiter requiratur in nostro casu, quando pater est legitimus administrator filij: & ista fundamento & consideratione ita tenet Sali. in l. praeses. C. de transact. & ibi singu. & melius quam alibi Iason. vbi late fundat & examinat, & videtur tenere Bal. in l. generaliter. 2. col. num. 3. C. de secund. nupt. & licet ista videatur verior opinio in puncto iuris, tamen superior est tenenda tanquam communis.

TEXTVS XLIX.

MAndamos que el que contraxere matrimonio que la yglesia tuuere por clandestino con alguna muger, por el mismo hecho el y los que en ello interuiniere, y los que de tal matrimonio fueren destigos incurran en perdimiento de todos sus bienes, & sean applicados a nuestra camara, y sean desterrados destos nuestros reynos, en los quales no entren sopena de muerte: y que este sea iusta causa para que el padre, y la madre, puedan desheredar si quisieren a sus hijas que el tal matrimonio contraxeren: lo qual otro ninguno no pueda acusar sino el padre, y la madre muerto el padre. Id est: *Præcipimus, ut qui cum aliqua contraxerit matrimonium quod Ecclesia clandestinum iudicanerit, eodem facto ipse cum iis qui interfuerint, & qui eiusmodi matrimonium testes fuerint, incurrant in amissionem omnium suorum bonorum, qua applicentur ad nostrum cubiculum, atque ab his nostris Regnis exulent, nec redeant sub mortis pœna. Et hæc sit iusta causa propter quam pater & mater, si velint, possint filias exheredare, quæ eiusmodi matrimonium contraxerint, quod nemo alius possit ad iudicem deferre (Hispan. accusare) præter patrem, aut matrem, defuncto patre.*

S V M M A R I V M.

- 1 Matrimonium clandestinum quid sit ?
- 2 An ista l. potuit fieri à nostro principe ?

L E X. XLIX.

NOta ex ista lege tres conclusiones. Prima, quod ille qui contraxit matrimonium clandestinum & mediatores & testes incurrant ipso iure pœnam confiscationis bonorum & exilij perpetui. Secunda conclusio, quod ista est iusta causa, per quam pater vel mater potest filium exheredare. Tertia conclusio, quod solus pater potest accusare prædictos delinquentes, & mortuo patre sola mater, & non alius de populo, nec iudex ex officio.

- 1 Pro cuius perfecta intelligentia & declaratione dico, quod matrimonium clandestinum est illud quod fit occultè & sine licentia parentum sub cuius sunt potestate: vel proximorum qui eorum curam habent, & sine benedictionibus Ecclesiæ: & tandem hodie clariùs, quando celebratur matrimonium non facta priùs solenni denuntiatione in Ecclesia parochiali per presbyterum eius, denuntiando illud inter eos contrahendum, & assignando terminum, in quo si quis sciat impedimentum subesse veniat ad illud proponendum & declarandum: textus est in *capit. aliter. & per 10. 30. qu. text. hodie formalis & expressus in c. cum inhibito. de clan. despon. & ibi tenet gloss. ordin. & commun. doctor. vide etiam Matiençum, in l. 1. tit. 1. lib. 5. gloss. 1. numero primo. Magister sententiarum in 4. distin. 28. cap. 2. & ibi Theologi Soto q. 1. col. 1. Alphonsus à Vera cruce, in speculo coniugiorum 1. part. art. 10. in princ. & aliter facientes & tali matrimonio*
- Ant. Gomez ad Leg. Tauri.*

interessentes, tam laici quàm clerici, peccant & puniuntur, licet matrimonium in substantia valeat & teneat, ut ibi disponitur. Ex quo deducitur & infertur, quod si hodie prope communiter fit matrimonium fiat in facie Ecclesiæ & congregatione fidelium in præsentia multorum, non dicitur clandestinum, nec habet locum prædicta pœna: & in terminis tenet Abbas Panor. in d. cap. cum inhibito. 1. colum. numero 9. nimis commendando, & dicens quod hoc aperit multum intellectum illius tex. cum materia: & sequuntur commun. alij docto. neque etiam si banna seu proclamationes, aut denuntiationes non procedant, ut testatur Johannes Lupus Segouienfis, in tracta. de matrimon. 2. p. principij. numero 16. Syluester verbo, matrimonium. secundo in fin. Alphonsus à Vera cruce in speculo coniugiorum 1. p. artic. 16 penult. colum. versiculo, considerandum Palud in 4. dist. 28. q. 2. artic. 3. cone. 3. Palacios Rubcus in cap. per vestras, 3. notabili. §. 2. n. decimo quarto, de dona. inter. virum. Coar. in epitome de sponsal. 2. par. c. 6. n. 10. Ioannes maior in dist. 27. q. 1. Nauattus in manuali c. 22. n. 68. ex quibus resultat quod hoc casu tantum, quando verè, realiter & propriè matrimonium dicitur clandestinum, secundum dispositionem iuris canonici, habet locum ista l. & eius pœna, & hoc firmat expressè nostra lex.

Maximum tamen & necessarium dubium est, an ista lex potuit fieri à nostro principe, & debeat seruari in nostro regno? & repetitio quod passus & articulus est adeò dubius, quod quilibet opinio contraria potest benè & iuridicè fundari: & videtur quod nullo modò valeat nec sit seruanda: quia princeps, rex, vel iudex sæcularis non potest aliquid disponere nec statuere circa matrimonium vel spiritualia, argumento textus in *cap. cum inferio. de maio. & obed. cum simi.* & ita tenet nota. Abb. Panor. in *cap. 1. de sponsa. 2. colum. numero 7. & 8.* vbi expressè dicit, quod corriguntur omnes leges ciuiles, contrarium disponentes, & ibi magis commun. opin. & hanc dicit magis commun. opin. Alex. in *rub. ff. so. ma. fin. column.* & quidem Alex. in *l. Scius Augerius. ff. ad l. fal. 2. colum. numero 4.* Roder. Suar. in *l. 2. tit. 1. lib. 5. or. fo. 65. 2. colum. 1. q. vbi plenè loquitur,* & tandem distinguit, an nubat digno vel non. Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam. in d. ista l. potuit fieri, & debet seruari, & hoc tali potissimo fundamento, quia quando lex ciuilis non se intromittit nec aliquid determinat super substantia matrimonij vel super spiritualibus, sed tantum procedit coadiuuando, declarando, & ampliando ipsum ius canonicum, ad maiorem obseruationem eius in his quæ sunt prohibita & punita de ipso iure canonico, potest licitè & iustè facere & disponere, argumento tex. in *cap. 1. & in cap. super eo. de cognat. spiri.* & in expresso ita tenet gl. sing. & or. in *cap. cum secundum ll. de hered. in 6. in verb. certoque casu.* & ibi Ioan. And. Domi. & commun. doct. Bart. per tex. ibi in *l. edicimus. Cod. de murt. legulis. lib. 11.* Bald. in *l. prima §. ius nat. ff. de inst. & iur. 1. colum. numero 4.* idem Bal. in *l. omnem si. colum. & quest. Cod. ad Tertull. idem Bald. in rub.*

extrà, de consti. fina. colum. idem Bald. in cap. tenor. de re iud. Ludo. Roma. in rubr. ff. solut. matr. 2. lectu. fina. colum. num. 39. Pala. Ruu. in repe. c. per vestras. fo. 89. colum. 2. versi. has autem leges, cum pluribus aliis, & istam opin. approbat hodie nostra lex, quæ videtur iustissima propter euitanda tot damna & incommoda quæ ex aduerso sequuntur, seducendo puellas & virgines nobiles, vt nubant indigno & pauperi: nec aliquam vim facio in communi opin. nec in multitudine authorum, sed tantum in fundamento & ratione. Ita etiam tenet Afflictis in constir. Neapolitan. lib. 3. rubr. 19. in simili lege Neapolitan. matrimonia clandestina impediende, & Palatios Rub. hic, numero 1. Castillus columna 4. versiculo qua propter. Cifuentes & Gomez Arias numero 39. Grego. in l. ultim. glos. vlt. si. 3. p. 4. Couar. pluribus autoritatibus & rationibus in epitome, de sponsalibus 2. p. c. 6. n. 17. Alfonsus à Castro lib. 2. de iusta hereticorum punitione c. 26. conc. 1. Alfonsus à Veracruce in speculo coniugiorum 3. par. art. 20. concl. 1. in fin. hodie vero post Concilium Trident. non debere huius legis pœnam practicari, asserit Matiençus in dict. l. 1. tit. 1. lib. 5. rec. gl. 7. n. 5. cum clandestinum matrimonium aliter contractum quam præsentè parochò, & duobus testibus sit ipso iure nullum, vt in c. de reformatione matrimonij sess. 24.

T E X T V S L.

LA ley del fuero que dispone que no pueda el marido dar mas en arras a su muger de la decima parte de sus bienes, no se pueda renunciar: y si se renunciare no embargante la tal renunciacion lo contenido en la dicha ley se guarde y execute. y si algun escriuano diere fee de algun contrato en que interuenga renunciacion de la dicha ley: mandamos que incurra en perdimiento del officio de escriuania que tuuiere: y de alli adelante no pueda mas vsar del sopena de falsario. Id est: *Lex fori que disponit ne maritus possit in Arram Matrimonij, dare uxori ultra decimam partem bonorum, renuntiare non possit, quod si renuntietur, non obstet quin quod in ea lege continetur, obseruetur & fiat. Quod si tabellio quispiam fidem fecerit alicuius contractus, in quo interueniat renunciatio prædicta legis, præcipimus vt incurrat in amissionem officij tabellionatus quod habuerit: nec deinceps possit eo vti sub perfidia (Hisp. de falsario) pœna.*

T E X T V S L I.

SI la muger no ouiere hijo del matrimonio Sen que interueniere promission de arras, y no dispone exprestamente de las dichas arras que las aya el heredero, o herederos della y no el marido, ora la muger haga testamento, o no. Id est: *Si mulier non habuerit prolem ex matrimonio, in quo interuenierit Arra promissio, nec expresse dispositum fuerit de prædicta Arra veniat ad illius heredem, aut heredes, & ad maritum, condant mulier testamentum, vel non.*

Qualquier esposa, ora sea de presente ora sea de futuro suelto el matrimonio gane si el esposo, la ouiere besado, la mitad de todo lo quel el esposo la ouiere dado ante de consumido el matrimonio ora sea precozo, o no: y si no la ouiere besado no gane nada de lo que le ouiere dado, tornase a los herederos del esposo: pero si qualquiera dellos muriere despues de consumido el matrimonio que la muger y sus herederos ganem todo lo que scyendo desposados le ouo el esposo dado no auendo arras en el tal casamiento y matrimonio: pero si arras ouiere, que sea en escogimiento de la muger, o de sus herederos ella muerta tomar las arras, o dexar las, y tomar do lo que el marido le ouo dado siendo con ella desposado: lo qual ayan de escoger dentro de veyente dias despues de requeridos por los herederos del marido: y sino escogete del dentro del dicho termino que los dichos herederos escojan. Id est: *Quæcumque sponsa vel de presenti vel de futuro si coniugium fuerit dissolutum, & sponsus eam fuerit osculatus, lucretur mediam partem totius quod sponsus illi dederit ante consummatum Matrimonium sit pretiosum vel non. Quod si illam non fuerit osculatus, lucretur nihil eius quod ei dederit, (sed) redeat ad sponsi heredes, verum si eorum quisquam decedat post consummatum Matrimonium, uxor & eius heredes lucrentur totum quod, dum sponsierant, sponsus illi donauerit si arra defuit in eiusmodi coniugio aut Matrimonio, verum si Arra interuenit, sit ad uxoris electionem aut ea defuncta illius heredum, accipere arram, an ea demissa, totum retinere quod ei maritus dederit dum esset sponsus. Ea vero electio fiat intra viginti dies postquam fuerint ab mariti heredibus requisiti, quod si non elegerint intra prædictum terminum, heredum mariti, sit electio.*

T E X T V S L I I I.

SI el marido, y la muger durante el matrimonio casaren algun hijo comun, y ambos le prometieren la dote, o donacion propter nuptias, que ambos la paguen de los bienes que tuuieren ganados durante el matrimonio: sino los ouiere que basten a la paga de la dicha dote, y donacion propter nuptias, que lo paguen de por medio de los otros bienes que les pertenescieren en qualquier manera: pero si el padre solo durante el matrimonio dota, o haze donacion propter nuptias a algun hijo comun, y de tal matrimonio ouiere bienes de ganacia, de aquellos se pague en lo que en las ganancias cupiere: y si no la ouiere que la tal dote, o donacion propter nuptias se pague de los bienes del marido, y no de la muger. Id est: *Si maritus & uxor, dum in Matrimonio fuerint, communem filium Matrimonio iunxerint, atque ei ambo promiserint dotem, aut donationem propter nuptias, ambo soluant ex iis bonis que in suo matrimonio acquisuerint. Si ea non suffecerint ad prædicta dotis, aut donationis solutionem, soluant ex aliis bonis que ad utrumque quauis alia ratione pertinerint:*

rinnerint: Verum si solus pater durante Matrimonio dotauerit, aut donationem propter nuptias fecerit communi proli, & ex eo Matrimonio fuerint aliqua acquisitionis bona, ex eis soluantur quatenus acquisitiones tulerint: quibus deficientibus, eiusmodi dos sine donatio soluantur ex bonis mariti non uxoris.

S V M M A R I V M.

- 1 Quibus modis fiat donatio in iure nostro inter maritum & uxorem.
- 2 Quid sit sponsalitia largitas, & quis sit eius effectus.
- 3 Si ista donatio, qua vocatur sponsalitia largitas, fiat inter sponfos, quid acquirat sponsa per osculum, & quid per copulam.
- 4 An sponsa acquirat hodie per osculum medietatem donationis, quando donatio continet res pretiosas, puta vestes, & ornamenta & alias res valde pretiosas.
- 5 Si sponsus dedit sponsa vestes & ornamenta pretiosa tempore nuptiarum & velationum, an possit per osculum acquirere medietatem, & per copulam totum?
- 6 Si inter sponfos interuenit osculum vel copula antequam aliqua donatio fieret, & postea sequatur ista donatio, an isto casu per osculum acquirat medietatem, & per copulam totum?
- 7 Si ista donatio sit inuvalida iuris prohibitione, an sponsa acquirat medietatem donationis per osculum, & totum per copulam?
- 8 Si sponsa de presenti vel de futuro ingrediatur religionem, an per osculum acquirat medietatem donationis, sicut acquirat per mortem mariti?
- 9 An alia est donatio qua vocatur ante nuptias, vel propter nuptias, & quis sit eius effectus?
- 10 In quo conueniat ista donatio cum dote?
- 11 In quo differat à dote?
- 12 Alia est donatio qua vocatur arrha, & quis sit eius effectus?
- 13 Ista donatio qua vocatur arrha, an excedat decimam partem bonorum?
- 14 Sponsus vel maritus minor 25. annis, an possit promittere, vel dare praedictas arrhas, & an possit se restituere?
- 15 Alia est donatio qua vocatur dos, qua datur ad sustinenda onera matrimonij.
- 16 Quis sit effectus huius dotis?
- 17 Si mulier contrahat matrimonium simpliciter an videatur in dubio omnia bona sua in dotem dare.
- 18 Ista dos habet in se tacitam conditionem, si matrimonium sequatur.
- 19 Dos potest incipere à traditione & promissione.
- 20 Si constante matrimonio uxor tradat simpliciter marito, certam quantitatem nulla expressa causa, an valeat in causa dotis?
- 21 Si filia habeat bona ex linea materna, vel ex alia parte, & pater promisit dotem dare filiae, an teneatur dare de proprio matrimonio & substantia patris?
- 22 Si pater sit debitor filiae, vel haberet eius bona in sua administratione, an promittenda

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

dotem teneatur pater dotare filiam de suo patrimonio?

- 23 Si mater vel ascendens, qui non habet filiam in potestate promittat dotem, an videatur promittere tantum bona filiae?
- 24 Si mater vel extraneus promittat dotem, qua excedit patrimonium & substantiam filij vel filiae, an residuum teneatur de suo patrimonio soluere?
- 25 Si pater vel mater simul promiserunt dotem filiae, qualiter teneantur?
- 26 An pro dote promissa possit obligari fideiusor?
- 27 Quando dos incipit à promissione, an transeat dominium sine traditione?
- 28 Si pater vel extraneus dedit dotem, cui debet restitui soluto matrimonio?
- 29 An promissio, vel legatum pro dote, sit conditionale vel purum?
- 30 An propter dotem non solutam marito, licite debeantur usurae?
- 31 Si dos non soluitur marito, an possit & teneatur maritus alere uxorem?
- 32 Si maritus vendicauit res dotales & uetus fuit per sententiam diffinitiuam, an soluto matrimonio mulier possit eas petere à reo absoluto, vel auctore qui obtinuit?
- 33 An maritus constante matrimonio lucretur fructus rerum dotalium?
- 34 Si extraneus dedit dotem pro muliere, & stipulatus est dotem sibi reddi, an constante matrimonio possit exigere dotem, viro uergente ad inopiam?
- 35 Si maritus post restitutionem dotis efficitur diues, an recuperet dotem?
- 36 An res empta pecunia dotali efficitur dotalis?
- 37 Quae actio competat uxori pro petenda dote à marito vel eius heredibus?
- 38 Quo tempore incipiat ista tacita hypotheca qua competit uxori pro recuperanda dote?
- 39 An mulier uirtute tacita hypotheca praferatur aliis creditoribus habentibus expressas hypothecas.
- 40 Si mulier habeat expressam hypothecam posteriorem pro dote, an praferatur aliis creditoribus habentibus expressam anteriorem?
- 41 An tacita hypotheca & eius praelatio competat mulieri pro donatione ante nuptias?
- 42 Si dos consistit in specie vel re inestimata quia uxor dedit pro dote res mobiles vel immobiles marito, an soluto matrimonio transferat dominium in uxorem?
- 43 Si soluto matrimonio non possit constare an res mobiles sunt consumpta absque culpa mariti, an maritus teneatur ualorem soluere?
- 44 Si dos consistit vel specie aestimata, an transeat dominium in uxorem?
- 45 An istud ius hypotheca competens mulieri, transeat ad heredes?
- 46 Soluto matrimonio, intra quod tempus debeat solui dos uxori?
- 47 In tempore in quo non soluitur dos, an maritus vel heredes lucretur fructus?

- 48 In tempore in quo non soluitur dos, an uxor possit alià marito vel heredibus eius?
- 49 An maritus teneatur restituere dotem, in totum vel in quantum facere potest?
- 50 An in dote exigenda debeat attendi locus vel domicilium mariti vel uxoris.
- 51 An & quando possit maritus repetere ab uxore vel heredibus expensas in rebus dotalibus factas?
- 52 An dos confessa probet receptionem dotis?
- 53 An causa dotis sit mixti fori?
- 54 An à sententia lata in causa dotis appellari possit?
- 55 Si inter coniuges matrimonium est prohibitum, an mulier possit repetere dotem?
- 56 Si matrimonium est nullum, an soluto matrimonio dos putativa habeat privilegia dotis vera?
- 57 An res dotalis possit alienari per maritum vel uxorem constante matrimonio, interueniente iuramento?
- 58 Si mulier primo iurauit non vendere, nec alienare res dotales, & postea vendit & iurat, an talis contractus valeat?
- 59 An uxor soluto matrimonio posset vendere vel alienare res dotales?
- 60 An fideiussor qui intercessit pro re dotali vendita, an teneatur & obligetur re euicta per mulierem?
- 61 Si maritus vendidit rem dotalem sine consensu & iuramento uxoris, & postea soluto matrimonio vendicetur ab ipsa uxore, an maritus teneatur de euictione?
- 62 Si mulier constante matrimonio de licentia viri vendidit, an soluto matrimonio confirmetur talis donatio?
- 63 An maritus vel alienans rem dotalem possit eam vendicare?
- 64 Aliquando inter maritum & uxorem fit donatio simplex, quæ vocatur donatio inter virum, & uxorem.
- 65 An ista donatio confirmetur morte donantis?
- 66 Casus in quibus valet donatio inter virum & uxorem.
- 67 Si donator in vita vel morte reuocat prædictam donationem, & donatarius qui eam recepit eam consumpsit, & non possidet eam, an reuocatio aliquid operetur.
- 68 An concubina possit aliquid donari?
- 69 Aliquando fit inter eos reciproca donatio medietatis bonorum acquiritorum constante matrimonio.
- 70 An in dubio bona præsumantur super lucrata constante matrimonio?
- 71 An maritus lucretur fructus bonorum paraphernalium?
- 72 Casus in quibus medietas lucrorum non acquiratur mulieri?
- 73 An lex si. tit. 5. lib. 5. ordinamenti, procedat in alienatione facta rit. alienationis?
- 74 Si maritus alienauit bona in fraudem uxoris, ut non acquirat medietatem, quum remedium habebit uxor ad eam recuperandam?
- 75 Si diuersa statuta vel consuetudines sint in domicilio & loco mariti & diuersa in loco

uxoris, quòd domicilium, & locus erit inspicendus?

- 76 An dominium & possessio huius medietatis transeat ipso iure in uxorem?
- 77 An communicentur prædicta lucra in matrimonio putativo, sicut verò?
- 78 Si post matrimonium contractum proprietates consoi'datur cum usufructu, quem maritus antea habeat, an in eo uxor habeat medietatem?
- 79 An ista lucra transmittantur ad heredes?
- 80 An soluto matrimonio vidua committat adulterium an perdat ista lucra?

L E X L. LI. LII. & LIII.

NOta dispositionem harum legum, pro quarum perfecta declaratione, quia in iure nostro diuersis modis fit mentio de his quæ dantur ab vno coniugum alteri, inter quæ est maxima diuersitas, & difficultas, dico, & præsuppono, quòd aliquando, & primò fit inter eos donatio, quæ vocatur sponsalitia largitas.

Aliquando, & secundò fit inter eos donatio quæ vocatur propter nuptias, vel ante nuptias. Aliquando, & tertio fit inter eos donatio quæ vocatur artha. Aliquando, & quartò fit inter eos donatio quæ vocatur dos. Aliquando, & quintò fit inter eos donatio pura, & simplex quæ vocatur donatio inter virum & uxorem. Aliquando, & sextò fit inter eos donatio reciproca ab ipsa lege, medietatis lucrorum acquiritorum, constante matrimonio.

Quo ad primam igitur donationem dico, quòd sponsalitia largitas est illa donatio quæ fit inter sponsos de futuro propter matrimonium contrahendum, & propter eius spem & causam finalem, in qua de iure antiquo Digestorum, & Codicis ante Imperatorem Constantinum requirebatur expressio huius conditionis vel causæ, scilicet, quòd fiebat propter matrimonium futurum, aliàs censetur donatio pura & simplex & statim valebat, ut in l. prima versicul. igitur ff. de donatio. & in l. secunda & in l. si filia & in l. 11. tibi. Codice de donat. ante nupt. tamen postea per constantinum nulla requiritur expressio, sed talis donatio simpliciter facta ex ipsa legis dispositione, & ex præsumpta voluntate partium, habet in se tacitam conditionem si matrimonium sequatur, textus est capitalis & expressus in l. cum veterum. Cod. de donat. ante nupt. & ibi notat & commendat gloss. ord. Odo. Pet. Cinnus, Iacob. Butrig. Bart. Bald. Ang. & Salicet. & communiter docto. & idem disponit lex 3. titul. 11. part. 4. cuius virtus, natura, & effectus est quòd si expressè inter partes agitur, quòd nullo casu reuertatur ad donantem, sed statim pleno iure fiat accipientis, tunc indistinctè sibi quæritur, & nunquam reuertitur ad donantem, modò sequatur matrimonium, modò non: ut in dicta l. prima, versicul. igitur ff. de donat. cum simil. si verò inter partes nihil actum vel expressum est: tunc si matrimonium postea sequatur valet in totum, & perficitur donatio, & nullo casu reuertitur ad donantem,

textus

textus est in dicta l. cum veterum. Codice de donat. ante nupt. & ibi communiter doctores, si verò matrimonium non sequatur, tunc aut factò, & culpa donantis, & perdit quod dedit, & restituit quòd recepit, & applicatur alteri obediendi: si factò, & culpa donatarij, restituit quòd recepit. text. est in d. l. cum veterum.

3 Si verò per casum, vt per mortem alterius, tunc si donatio fuit facta à sponso sponsæ, eam repetit & recuperat donator, si non interuenit inter eos osculum, nec copula: si verò interuenit osculum, repetit & recuperat pro dimidia, & alia dimidia remanet penes sponsam, & eam lucratur. Si verò interuenit copula, nihil repetit, nec recuperat donator, sed tota donatio quæritur sponsæ & hæredibus eius, cum per copulam sit secutum & confirmatum matrimonium: text. est formalis, & expressus in l. si à sponso. C. de dona. ante nupt. & ibi gloss. ord. & com. Docto. text. in l. 3. tit. 11. part. 4. text. in l. 5. tit. 2. lib. 3. fo. ll. Si verò donatio fuit facta ab sponsa sponso, & matrimonium non sequatur per mortem, tunc indistinctè sponsa vel hæres eius repetit & recuperat, modò interueniat osculum, modò non: si verò interueniat copula, nihil repetit nec recuperat, sed totum quæritur sponso: quia sequutum est matrimonium, & verificata est conditio quæ inest in ista donatione, text. est sing. in d. lege si à sponso. §. 1. Cod. de don. ante nupt. cuius verba sunt, quòd si sponso, interueniente vel non interueniente osculo, donationis titulo quòd raro accidit, fuerit aliqua sponsa largita, & ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, omni donatione infirmata & donatricem sponsam sine eius successores dominium transferatur: & ibi glossa ordinata & commun. Docto. & idem disponit prædicta lex 3. tit. 21. par. & prædicta lex 5. titu. 2. lib. 3. fo. ll. Et ita tenet Castillus in l. 52. in verbo, lo que el esposo. Palacios Rubeus ibid. n. 13. & in repet. rub. §. 3. in princip. Auendañus de exequendis mandatis c. 15. n. 4. Matiençus in l. 4. titu. 2. glo. 4. n. 3. lib. 5. recap. Frequentius tamen accidit quòd sponso donet sponsæ quàm sponsa sponso, vt dixit text. in dicto §. 1. cuius ratio potest esse duplex. Prima, quia genus mulierum auarissimum est, secundum glo. ibi, per text. in l. sed si ego. in fin. ff. ad Velleian. & in l. si stipulata. §. 1. ff. de don. inter vir. & vxor. Secunda ratio melior & notabilior est, quia sponsa debet venerari à suo sponso, maximè in his quæ ad ornatum eius pertinent: quia sua interest, & honori suo conuenit, vt culta, & ornata sit, argumento text. in l. si vt certo. §. interdum. ff. commodat. ibi, vel si sua duntaxat causa commodauit sponse vel vxori, quo honestius culta ad se deduceretur: ita Petrus & Cynus, in dicta lege si à sponso. C. de dona. ante nupt. Pala. Ru. in sua repe. capitulo per vestras. de dona. inter vi. & vxor. fo. 3. col. 2. versicu. contractis autem sponsalibus.

Pulchrum tamen dubium est, quæ sit ratio per quam sponsa lucratur dimidiam partem huius donationis per osculum: sponso verò nihil lucratur? & resolutiuè dico quòd duplex potest esse ratio. Prima, quia semper sponsa videtur osculum dare & non accipere, & ideo ipsa sola præmiatur: ita gloss. ordin. in dict. l. si à

sponso. §. 1. Codice de donat. ante nupt. in gloss. 1. Secunda ratio est, quia sponso per osculum aliquid acquirit, & in nullo grauatur, imò consequitur gaudium & lætitiã: sponsa verò per osculum aliquid amittit, quia incurrit ruborem & verecundiam, & adhuc aliquam diminutionem honestatis: & fortè si sponso decederet, non ita faciliter inueniret alium cui nubere possit: vnde in recompensam illud lucratur: & in expresso istam rationem ponit singul. Azo. in Summa. Codice de donat. ante nupt. in si. Odo. Petrus, Cynus, Albericus, & Fulgo. in d. l. si à sponso. C. de donat. ante nupt. Montalius, in d. lege 5. titu. secundo, lib. 3. fo. ll. Pala. Ru. in sua repe. fol. 3. col. 3. in fine. & ponit expressè prædicta lex 3. titu. 11. part. 4. Aduertendum tamen quòd prædicta debent intelligi in sponsis de futuro tantum: secus tamen in sponsis de præsentem: quia inter eos donatio non valet, tanquam inter maritum & vxorem: vt in leg. 1. & per totum. ff. de donat. inter virum & vxorem. & in l. 1. & per totum. Cod. eodem titulo. cuius ratio potest esse: quia donatio quæ fit inter sponso de futuro, habet tacitam conditionem si matrimonium sequatur: & valet & tenet tanquam inter extraneos secuta & verificata illa conditione, vt in lege secunda, & lege si filia. & leg. si tibi. & leg. cum veterum, & per totum. Codice de donat. ante nupt. donatio verò facta inter sponso de præsentem, vel inter maritum & vxorem, est pura & simplex, & non valet, ne mutuo amore ad inuicem se expolient, vt in d. l. 1. & per tot. ff. de donat. inter vir. & vxor. & latius infra suo loco dicemus.

Hodie tamen per istam nostram legem Tauri 52. contrarium est decisum, imò quòd omnia quæ supra dicta sunt in sponsis de futuro, habeant etiam locum in sponsis de præsentem. Circa prædicta tamen se offert necessarium & quotidianum dubium, an prædicta habeant locum & procedant, etiam si donatio ista contineat res valde pretiosas, puta vestes, & ornamenta, vel alia pretiosa quæ tradat sponso sponsæ de futuro valde præsentem? & videtur quòd non: imò quòd nihil lucretur sponsa per osculum vel copulam, sed totum debeat restitui, sponso vel hæredibus post mortem alterutrius.

Primò quia omnia illa censentur data & collata in tempus matrimonij, vt honestius & magis honorificè incedat mulier, & per consequens non videtur donata, sed tantum commodata, & ad vsum concessa, causa & gratia ipsius mariti, & eius honores, argumento textus in lege si vt certo. paragrapho interdum, versiculo primo. Digestis commodati. cuius verba sunt, vel si sua duntaxat causa commodauit sponse fortè, vel vxori, quò honestius culta ad se deduceretur. Confirmatur etiam, quia ex qualitate talium rerum præsumitur donatio vel traditio collata in tempus matrimonij, cum inter sponso non soleant alia pretiosa dari: quia istud onus non pertinet sponso, sed marito.

Secundò facit, quia quando simpliciter aliquid traditur, & alia coniectura potest capi, nunquam debet præsumi donatio, vt in lege cum de indebito. ff. de probat. & ibi communi.

Doct̄or. & in lege Procula. eodem titulo, & in lege si cum aurum. ff. de solut. & in leg. 2. §. circa. ff. de doli excep. & in lege Campanus. ff. de ope. liber. & in lege si donatio. 2. respon. Cod. de collat. Confirmatur etiam per gloss. singul. & vnicam in l. cum quid. ff. si certum petat. vbi dicit quod si simpliciter quis alteri tradit pecuniam vel rem, in dubio potius est præsumendum mutuum vel depositum quàm donatio: quam ad hoc notat & commendat ibi Bart. Bald. Paul. Alex. Iason. & comm. moderni. & reputat singularem & vnicam Ioan. de Imol. in lege cotem ferro. §. qui maximas. 1. columna. ff. de publi. & vctig.

Tertio facit quia si maritus constante matrimonio simpliciter donat vel tradit vxori vestes vel alia ornamenta pretiosa & festiualia: & non censetur donare, & per consequens talis donatio vel traditio non confirmatur morte mariti, vt remaneat penes vxorem vel hæredes eius: quia in dubio solum videntur data ad vsum, & decorem causa ipsius mariti, vt vxor magis culta & ornata incedat: & ita tenet Montaluis in leg. 6. titul. 6. lib. 3. fori. Palacios Rubeus, in re petit. rubr. §. 6. & 11. Auendañus, de exequendis mandatis, c. 15. in fin. vbi Gregor. tit. 11. p. 4. Castillus in leg. 5. 2. verbo, scilicet precioso. Matiençus in l. 4. titul. secundo, lib. 5. gloss. 4. vestes verò vel ornamenta leuia & quotidiana benè videtur donare, & fiunt ipsius vxoris & hæredum suorum, & non tenentur restituere: ita probat textus in lege mortis sua causa. versicul. 1. ff. de dona. inter vi. & vxor. textus in lege ex annuo. eodem titul. textus in lege pen. §. 1. ff. solut. matrim. vbi habetur quod vestis quam simpliciter quis tradit seruo vxoris vel famulo, non videtur donata, sed tantum ad vsum concessa, & potest eam repetere, vt extat textus singul. & melior de iure in lege id vestimentum. ff. de peculio. vbi dicitur, quod vestimentum pretiosum quod dominus simpliciter tradit seruo, non videtur concessum in peculio, sed semper remanet ipsius domini, cuius verba sunt, sed quod vestimentum seruo dominus ita dedit vtendum vt non semper sed ad certum vsum certis temporibus eo vteretur, veluti cum se sequeretur, vel cum sibi cœnanti ministraret, id vestimentum non esse peculii, textus in lege ob legatum. Digestis de legat. 3. vbi habetur, quod si maritus vestes & ornamenta pretiosa vxoris causa & ad eius vsum comparauit, & postea genericè legauit ea quæ vxoris causa comparauit, videntur prædictæ res legari & contineri in dicto legato generali: ergo apertè colligitur quod per solam simplicem traditionem non censetur facta donatio: quia aliàs non requireretur de eis fieri legatum generale, nec particulare, facit etiam textus in lege Quintus Mutius. Digestis de auro. & argen. legat. textus in lege ornamentorum. eodem titul. & in expresso istam sententiam & conclusionem, licet non ita bene fundet, tenet Bartolus in lege pen. paragrapho primo Digestis solutio matrimon. prima columna numero 2. & ibi Bald. 2. columna. 1. q. Angel. 1. columna. numero 3. Paul. de Cast. 2. columna. numero 4. Ioan. de Imol. secunda col. Alexand. 1. columna numero 3. & commun. Doct̄or. idem Bart. Angel. Paul. Alexand.

& commun. doct̄or. in si usufructus, paragrapho 1. ff. ad legem falcid. idem Bartol. in l. 1. paragrapho nec castrense. ff. de coll. bono. 4. columna. numero 9. versicul. circa secundum. Bald. Paul. Salice. & commun. doct̄or. in lege si vt certo. §. interdum. ff. commodati. Bald. Paul. Salice. & alij doct̄or. in leg. id vestimentum. ff. de peculio. Angel. in leg. emptor. ff. de euitio. Bald. notabiliter in leg. si filia cuius. Codice famil. heretic. 5. columna. & 5. quæst. idem Bald. in authen. ex testamento. Cod. de collat. 5. columna. num. 10. & ibi Roman. 7. columna. num. 22. Salyc. in leg. sicut. Codice de dona. inter vi. & vxor. secunda columna. numero 5. Ioan. de Campe. in tract. dotis, secunda parte. 5. qu. 5. Montaluis in leg. 6. titul. 6. libro. 3. foro ll. Pala. Ru. in sua repe. ca. per vestras. 4. fo. §. 6. per plures column. & istam sententiam & conclu. expressè probat singularis lex partitæ. l. 23. in fin. titul. 1. 4. par. Imò quod magis est, prædicta habent locum & procedunt etiam si maritus non simpliciter tradidisset vxori, sed dixisset quod donabat: quia secundum subiectam materiam videtur tantum ad vsum concedere, nisi aliàs expressè constaret quod habuit animum donandi: ita eleganter Ioan. de Imo. in dicta leg. pen. §. 1. ff. solut. matrim. 3. col. argumento textus in leg. si vno. ff. locati. & ante eum Bartol. in d. l. 1. §. nec castrense. ff. de collat. bono. 5. columna. Bald. in authen. ex testamento. Codice de collat. 6. columna. numero 10. Ergo idem dicendum est, quando tales vestes vel ornamenta pretiosa sponsus simpliciter tradidit sponsæ de futuro vel de præsentis, vt sibi non videantur donata per supradicta, quæ optimè concludunt: & in terminis pro hac sententia & conclu. facit textus notabilis in leg. ob legatum in fine. ff. de legat. 3. vbi expressè dicitur, quod paria sunt quod talia simpliciter dentur & tradantur sponsæ ante matrimonium consummatum, quàm vxori post matrimonium contractum: quia semper vtroque casu videntur ad vsum tantum data & collata: textus in l. si quid eod. tit. ff. de lega. 3. cuius verba sunt, si quid earum ante comparauit quàm vxorem duxit, si id ei vt vteretur tradiderit, perinde est quasi postea comparauisset, & quod prædicta distinctio & resolutio habeat locum in sponsa, tenet expressè Ioan. de Imol. in d. l. pen. §. 1. ff. solut. matr. 3. col. in fine.

Sed aduertendum quia contrarium videtur de iure verius in sponsa de futuro, & de præsentis: imò quod indistinctè videatur donata etiam pretiosa, & medietatem lucretur sponsa per osculum, & totum per copulam, & supra dicta iura & opiniones doct̄orum procedant & habeant locum in vxore verè & realiter ducta, quia ibi potest capi alia coniectura quàm donationis. I. datio vel traditio ad vsum tantum: secus verò in sponsa, quia ibi videtur facta donatio ob causam matrimonij, & in recompensam dotis, & honestatis & virginitatis: cum sponsa posset non nubere per ingressum religionis, vel aliàs: vnde cum possit capi illa vehemens & propinqua coniectura, in dubio præsumitur donatio: & sequuta causa veri, & realis matrimonij verificetur purificetur donatio, & eius conditio: & in terminis ita disponit hodie nostra lex §. 2. his ll. Tauri, quæ expressè vult & determinat quod sponsa de futuro, vel de præsentis

præsenti lucretur medietatem per osculum, & totum per copulam eorum quæ sibi sunt simpliciter tradita per sponsum, modò sint pretiosa modò non: dum tamen non interueniat promissio arrharum: quia tunc sponsa debet eligere vnum vel aliud infra tempus ibi assignatum, non tamen debet habere & lucrari vtrumque.

Intellige etiam ista dummodo non excedant octauam partem dotis, vt in l. 1. in fin. tit. 2. lib. 5. recop. vbi Matiençus in gloss. 6. sic legem nostram intelligit, Palacios Rubeus in rubr. de donat. inter virum, §. 5. in fin. & Castillus in leg. 52. verbo, sea pretioso, & ibi Gomez Arias, num. 16. Villalobos in Antimonia iuris civilis & regij, verbo donatio, numero 25. Spinus in suo speculo, gloss. 18. in princ. numero 155. cum aliis relatis ab Azeuedo in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. num. 19. licet Gregorius Lopez in leg. 33. tit. 11. p. 4. Contrarium teneat: imò legem nostram non procedere cum vestes pretiosæ ab sponso sponse dantur, qui à Matienço reprehenditur, in l. 4. tit. 2. lib. 5. gloss. 5. num. 2. quæ autem vestes pretiosæ, & quæ superflue dicantur, quæ autem quotidianæ communis assertio est, vt iudicis committatur arbitrio, vt personarum considerata qualitate id iudicet, secundum Imolam in l. pen. §. 1. ff. de soluto matrimonio, in fin. Palacios Rubeus in rub. de donationibus inter virum §. 11. numero 11. Gregor. in dict. leg. 33. in gloss. ult. in fin. tit. 11. p. 4. tradit Matiençus, vbi supra num. finali.

Item etiam & secundò principaliter quæro, si sponsus dedit vel simpliciter tradidit sponsæ vestes & ornamenta pretiosa tempore nuptiarum & velationum, an habeat locum ista nostra lex 52. & soluto matrimonio sponsa lucretur medietatem eorum per osculum, & totum per copulam, an verò totum debeat restitui marito, & eius hæredibus: & est subtilior & melior quæstio quæ in hac lege, & materia potest adaptari & considerari: & certè videtur quod sponsa nihil debet lucrari, sed totum debet restitui marito vel hæredibus eius. Primò quia datum vel traditum illo tempore apertè censetur datum, & collatum in tempus matrimonij, vt in lege quod sponsæ. Codice de donat. ante nupt. cum similibus, sed vestes vel ornamenta pretiosa, constante iam matrimonio tradita, non lucretur vxor, sed marito vel hæredibus restituuntur, vt supra latè conclusum est: ergo similiter ea quæ sint data vel tradita tempore nuptiarum. Secundò facit, quia cum ad maritum spectet onus & cura victus & vestitus vxoris, & eorum quæ pertinent vxori, & tempore ipso nuptiarum, & velationum dedit, & tradidit prædictas vestes & ornamenta, & statim sequitur matrimonium, non potest aliud dici nec coniecturari, nisi quod dedit, & tradidit tanquam vxori pro adimplendo onere, & necessitate sibi imposita à iure & consuetudine: quia absurdum esset quod contraherent, & in domum includerentur sine talibus vestibus, & ornamentis sibi decentibus. Confirmatur etiam quia tempore quo fuerunt desponsati, fortè sponsus illa non dedit, nec tradidit, sed reseruauit in tempus nuptiarum, vnde apertè colligitur mens &

& intentio eius, quòd voluit tradere tanquam vxori, & non tanquam sponsæ. Rursus confirmatur, quia communiter illo tempore nuptiarum prædicta dantur copiosè & in abundantia quasi debeat durare per totum tempus matrimonij, & sic inducitur præsumptio, quòd noluit sponsus donare, sed causa promiscui & communis vsus tradere.

Sed his non obstantibus ego teneo contrariam sententiam, imò quòd vestes & omnia alia ornamenta pretiosa quæ dantur, & traduntur per sponsum sponsæ tempore nuptiarum & velationum, sint & efficiuntur propria vxoris, & lucretur & acquirit medietatem per osculum, & totum per copulam. Primò quia prædicta nostra lex 52. harum ll. Tauri simpliciter, & indistinctè loquitur, & dicit quòd sponsa illud lucretur non facta distinctione temporis: ergo simpliciter, & indistinctè intelligatur quocumque tempore dentur, siue tempore nuptiarum, siue ante: quia quando lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, vt in lege de pretio. ff. de Publiciana, cum similibus. Secundò facit, quia qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus verbi, vt in l. in delictis §. si extraneus ff. de noxa cum similibus. Sed nostra lex Tauri expressè loquitur in sponsis, & in eo quòd datur per sponsum sponsæ, & illa qualitas viget, & durat tempore nuptiarum antequam verè, & realiter sit contractum matrimonium: ergo illo etiam casu, & tempore habeat locum eius dispositio. Tertid facit subtilis consideratio, quia ista nostra lex Tauri dicit, & disponit quòd si in matrimonio interueniat promissio arrharum, sponsa eligat an velit habere vnum vel aliud: sed illa quæ dantur per sponsum tempore sponsaliorum regulariter & communiter sunt leuia, & parui valoris, & non sunt digna arrhis comparari: sed tantum dantur pretiosa tempore nuptiarum & velationum: ergo vtroque casu & tempore loquatur, & procedat nostra lex.

Quartò & quidem singulariter facit, quia donatio quæ fit ab sponso sponsæ ante matrimonium realiter consummatum, semper dicitur sponsalitia largitas, & valet, & tenet, & habet effectum suum etiam si fiat ipsomet die nuptiarum, & non censetur donatio inter virum, & vxorem vt annulletur: text est, in l. inter eos ff. de donationibus inter virum & vxorem, cuius verba sunt: inter eos qui matrimonio coniuncti sunt, ante nuptias donatio facta iure consistit, etiam si eodem die fuerint consequuta: textus in leg. penultima paragrapho virgini eodem titulo. & si sumus in dubio quòd non appareat, an sit facta ante matrimonium vel post, adhibetur talis distinctio, quòd si in domo sponsæ sit facta, præsumitur adhuc sponsa, & valet: si verò in domo sponsi sit facta, præsumitur iam vxor & non valet: text. est singularis, & vnicus in lege cum in te C. de don. ante nupt. cuius verba sunt, Cum in te simplicem donat. dicas factam esse die nuptiarum, & in ambiguo possit venire vtrum ab sponso an de marito donatum sit, sic distinguendū est, vt si in tua domo donū acceptū est, ante nupt. videatur facta esse donatio: quòd si penes se dedit sponsus, retrahi possit, vxor n. fuisse: & ibi ad hoc notat

ut. Gan
2. 5.

notat & commendat glossa ordinat. Azo. *in summa eiusdem tituli, in fine.* Odo. Petr. Cynus, Alber. Fulgo. & commun. Doctor. & reputat singularem & vnicum Baldus ibi: & illum etiam text. ad hoc notat & commendat Bald. *in Authentic. ex testamento. Cod. de collat. 6. column. numer. 10.* & ibi alij Doctor. Nostram etiam sententiam sequitur Gutierrez *in alleg. 11. numer. 7.* Auendañus *in cap. 1. §. pratorum numer. 5. lib. 1.* Matiençus *in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 6. numer. fin.* Palacios Rubeus *in rubr. de dona. inter virum. §. 8. numer. 3.* licet contrarium ipse teneat *in d. rubr. §. 11. numer. 2.* & Auendañus *in c. 10. pratorum. numer. 13. lib. 2.* imò vestes & omnia alia quæ sponsa tempore nuptiarum dantur propria non effici, sed marito, vel eius heredibus debere restitui, quam etiam opinionem sequitur Greg. Lop. *in l. 23. tit. 11. p. 4.* Azeued. nouissimè *in l. 4. tit. 2. lib. 5. n. 27.* & de hac questione vide latissimè Rolandum à Valle *cons. 10. n. 12. cum sequ. lib. 1.*

6 Tertio & principaliter quæro, si inter spon-
 sos interuenerit osculum vel copula ante-
 quam aliqua donatio fieret, & postea sequatur
 ista donatio & sponsalitia largitas, an habeat
 locum dispositio huius legis, vt sponsa lucretur
 medietatem per osculum præcedens, & totum
 per copulam? & videtur quod sponsa
 nihil lucretur, quia ista lex videtur requirere
 pro forma quod præcedat donatio, & sequatur
 osculum vel copula, quod probat lex in quan-
 tum dicit, *Gane si el esposo la omere besado, la
 mitad de todo lo que el sposo le omere dado an-
 tes de consumido el matrimonio.* Et iterum in-
 fra, dum dicit, *pero si qualquiera de ellos mu-
 riere despues de consumido el matrimonio, que
 la muger y sus herederos ganen todo lo que seyendo
 desposados le ouo el esposo dado.* Ex in expres-
 so ita tenet Didacus de Castillo super ista l.
 8. column. versic. *ex quo habes:* & reputat singula-
 re. Doctor vero de Pala. Ruu. transit etiam super
 ea numer. 10. & numer. 16. & relinquit cogitan-
 dum & indecisum: quos sequuntur Gomez
 Arias, *in l. 52. Tauri, numer. 20.* & ibidem
 Castillus, *verbo, ante de consumado, versic-
 culo, ex quo habes.* Gregor. *in l. 3. verbo be-
 sado. tit. 11. p. 4.* Palacios Rubeus *in dict. l. 52.
 Tauri, numer. 14. in fine,* qui hoc fundamento
 mouentur, nam si copula donationem præ-
 cessit, potius donatio inter virum & vxor-
 em censetur, quam præter nuptias, vt docet
 Matiençus *in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 3.
 numer. 2.* vbi latè fundat & Gregor. *in l. 23.
 tit. 11. p. 4.* id etiam tenet Azeuedus *ibidem in
 dict. l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. numer. 26.* & vide Auen-
 d. num. *in c. 15. pratorum, numer. 5. lib. 1.* Gutierrez
in alleg. 11. n. 5. lib. 1. qui hanc eandem Castilli
 opinionem tenet, licet in praxi contrariam
 sententiam seruari affirmat, & sic sponsam lu-
 crari, quod etiam osculo præcedente seu co-
 pula sponsalibusque sibi donatum fuerit: ean-
 demque opinionem tenet idem Azeuedus si-
 bi contrarius *in dict. l. 4. tit. 2. lib. 5. numer. 14.*
 & Auiles *in c. 15. prat. numer. 6. in fin.* Ayora, *in
 tracta. de partitionibus 1. p. cap. 7. numer. 37.* quos
 refert ipse Azeuedus. Sed his non obstantibus
 ego teneo contrarium, imò quòd ista lex procedat,
 & intelligatur, etiam si præcedat osculum

vel copula, & postea sequatur donatio, quia
 vtroque casu militat ratio fundamentalis huius
 legis superius assignata: ergo habeat locum
 eius dispositio. vt *in l. cum pater. §. dulcissimis. ff.
 de legatis 2. & in l. Gallus. §. & quid sit tantum. de
 lib. & posthu. & in l. mulier ad Treb. & in l. si ma-
 ter. Cod. de inst. & sub. cum simit.* Item etiam quia
 sponsus videtur dare in præmium & remunera-
 tionem beneficij recepti. Item etiam quia in
 nostro regno ex communi vsu, allusione, & si-
 gnificatione vocabuli semper sponsa dicitur
 & vocatur ante velationes & benedictiones
 Ecclesiæ, communem habitationem: modò
 sit cognita modò non: post prædictas verò
 solennitates propriè vocatur vxor: sed nostra
 lex loquitur in sponsa, ergo indistinctè intel-
 ligatur vt dixi, argumento text. *in l. librorum. §.
 quod tamen Cassius. de leg. 3. & in l. Labeo. de su-
 pell. lega. adde tamen quod si non valeret dona-
 tio tanquam sponsa facta, & non posset in ea
 procedere ista lex, valeret tamen donatio tan-
 quam vxoti facta post annum, vel confirmaretur
 morte, vt infra suo loco dicemus. Vnum ta-
 men est, quòd si antequàm inter eos contra-
 herentur sponsalia, interueniret osculum vel
 copula, & postea sequantur sponsalia & verum
 matrimonium, non lucrabitur aliquid sponsa:
 quia formaliter & necessariò requiritur quòd
 contractis iam sponsalibus de futuro vel de
 præsentis donatio fiat, vt apertè vult & dispo-
 nit ista lex: & in expressio ita tenet Baldus, de
 iure communi *in l. si ab sponso. Cod. de donat.
 ante nupt.* argumento text. *in l. in delictis. §. ex-
 tranens. ff. de noxalibus.* vbi habetur quòd qua-
 litas adiuncta verbo debet intelligi, & regulari
 secundum tempus verbi: ergo osculum vel
 copula necessariò requiritur tempore sponsa-
 liorum, non verò ante: quia magis esset pu-
 niendum quàm premiandum. Eandem hanc
 opinionem tenet Gomez. Arias *in l. 52. numer.
 9. & 10. & in l. 50. numer. 5. & 6. & 7.* Ioannes
 Matiençus *in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 3. numer.
 fin.* Confirmatur, quia sponsalia de futuro bene
 transeunt in matrimonium de præsentis per co-
 pulam subsequutam: non verò præcedentem,
 vt *in ca. veniens. el. 2. de sponsalibus.* & ibi com-
 munitè Doctor. Confirmatur, etiam, quia
 matrimonium sub conditione contractum ef-
 ficitur purum per copulam subsequutam, non
 tamen per copulam præcedentem: text. est *in c.
 is qui. de sponsa. text. in c. de illis. & in c. per tuas.
 de cond. appof.* & vtroque Doctor. ergo ita
 dicamus in proposito quòd osculum vel co-
 pula quæ interuenit post sponsalia sint cau-
 sa acquisitionis donationis: non verò quæ in-
 teruenit ante sponsalia contracta: & idem te-
 net super ista lege Palacios Rubeus *numer. 9.*
 & Dida. de Castell. *5. columna, super verbo, Be-
 sado.**

7 Quarto principaliter quæro, si sponsalia
 sint nulla & inualida iuris prohibitione, an
 habeat locum ista lex & eius dispositio: &
 breuiter & resolutiue dico quòd non, sed spò-
 sus poterit tunc indistinctè repetere quòd de-
 dit & tradidit sponsa, modo interueniat os-
 culum vel copula, modo non: ista est gloss. sin-
 gul. & ordinaria iuncto text. *in l. si ab sponso.
 vers. 1. Cod. de donat. ante nuptias,* & ad hoc
 notat

notat & commendat Salicet. & Fulgos. Idem voluit Cifuentes in l. 52. prope finem, sed contrarium tenuit Palacios Rubeus in l. 52. Tauri, n. 4. & in rubric. de donationibus inter virum. §. 36. numer. 7. scilicet quod soluto matrimonio ratione huius impedimenti vxor ignorans lucretur, propter osculum dimidiam partem iocalium, & copula interueniente lucretur omnia donata, quæ opinio placuit Matienço in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 2. n. 2. magis consonans legi partitæ tit. 11. p. 4. asserens, però siempre se entiende, que deue tornar a aquel que recibe, si por su culpa finca que el matrimonio no se cumpla, ergo à contrario sensu mulier non amittet donata, nec ea sponso restituet, si culpa sua matrimonium non dissoluatur, vt latius videre poteris per eundem Matiençum vbi sup. idem etiam tenet Azeuedus in dict. l. 4. tit. 2. lib. 5. n. 10. pro qua sent. & conc. facit tex. in leg. cum hic status. §. fin. ff. de donat. inter virum & uxorem. vbi probatur, quod error circa causam finalem impeditiuam matrimonij vitiat donationem, & non confirmatur morte: tex. in l. ea que. Cod. de donat. ante nupt. text. in l. 1. C. de condiçt. ob causam. tex. in l. si ex voluntate. Cod. de donation. inter virum & uxorem. facit etiam concludens ratio, quia ista donatio & sponsalitia largitar de qua loquimur habet tacitam conditionem si matrimonium sequatur, vt in l. cum veterum. C. de donat. ante nupt. sed in nostro casu & quæstione matrimonium non potest sequi nec habere effectum iuris impedimento: ergo repetat. Quod intellige quando sponsus donauit & tradidit ignoranter, quia tunc repetit, modo sponsa ignoret, modo sciat, per supra dicta: si vero sponsus scienter dedit & tradidit & sponsa fuerit ignorans, non repetit, sed retinebit sibi sponsa: si vero vterque erat sciens, sponsus non repetit nec sponsa retinebit, sed fiscus vendicabit: Idem tenet Palacios Rubeus in rubric. de donationibus. §. 39. numer. 7. versic. si igitur donatio. licet contrarium tenuerit in hac l. num. 4. idem etiam tenet Matiençus in l. 4. tit. 2. lib. 5. gloss. 2. in fin. ita probat tex. in dict. l. cum hic status. §. finali. ff. de donat. inter vir. & vx. tex. in l. qui contra. Cod. de incest. nupt. & ibi gloss. ord. & commun. Doct. glo. etiam ord. in l. eum qui duas. Cod. de adult. glos. not. & ibi commun. Canon. in cap. 1. de donat. inter vir. & vx. & ista est veritas: licet Pal. Ru. super ista l. n. 4. teneat, quod ista lex & eius dispositio habeat etiam locum, quando sponsalia sunt nulla, & dissoluuntur iuris prohibitione, sicut quando sunt valida & dissoluuntur morte: & idem tenet Didac. de Cast. 3. & 4. col.

8 Quintò quæro, si sponsa de futuro vel de presenti ingrediatur religionem, an lucretur per osculum medietatem eorum quæ sibi sponsus donauit & tradidit, sicut lucretur per mortem alterius? & resolutiue dico quod sic: & ita tenuit Couar. in 2. sponsal. c. 7. §. 4. n. 12. & videtur probabilis quamuis posset de ea dubitari per text. in cap. ex publica. de conuersione coniugatorum. Et hanc opinionem tenet Palacios Rub. in rub. de donat. inter virum §. 3. n. 5. & in l. 52. Tauri. Castillus ibi, in gloss. 3.

Cifuentes n. 8. Corneus consilio. 222. lib. 1. Greg. in l. 3. tit. 11. p. 4. verbo, la mitad. Matiençus in l. 4. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 2. n. 1. ista est gloss. singular. iuncto textu in cap. decreta legalia. 37. quæst. 2. in gloss. 2. in fine. probat etiã text. in l. Deo nobis. Cod. de Episco. & cleric. vbi habetur quod sponsa potest liberè ingredi religionem, & non incurrit pœnam arrharum: quia ille qui recepit restituit simplices: non verò duplicatas: & ibi notat Bald. & commu. Docto. text. in Authentic. de sanct. Episc. §. sponsalibus. colla. 9. & ibi notat Angel. & alij Docto. Ex quibus inferunt ibi Docto. quod pactum lucranda dotis in casu mortis, habet etiam locum in casu ingressus religionis: & idem tenet & commendat Iaso. in l. si decesserit. ff. qui satisfd. cogant. 2. column. num. 11. Sextò quæro si sponsus tales res donatas alienauit, an vxor possit præferri cæteris creditoribus habentibus anteriorem hypothecam? & dico quod non: ita probat textus in l. de rebus. C. de don. ante nup. vbi habetur quod vxor repetit si non sint prius aliis creditoribus obligata: ergo si sint obligata, ipsa non præfertur, licet secus sit in dote, vt in l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. & in §. fuerat. Institut. de actio.

Aliquando & 2. inter eos fit donatio quæ vocatur ante nuptias vel propter nuptias: & certè merita huius donationis est satis dubia, & incognita, & vix potest eius virtus & effectus intelligi: & in ea aliquantulum insudauit, & conabor fundamentaliter declarare: pro cuius perfecta declaratione dico, quod donatio ante nuptias vel propter nuptias est illa, quam maritus, pater, vel alius pro eo expressè facit vxori propter matrimonium, in recompensam dotis, & eius maiorem cautelam & securitatem, quæ efficitur vxoris constante matrimonio, & eo soluto reuertitur ad maritum: textus est in l. fina. Cod. de donat. ante nuptias ibi, sicut enim dos propter nuptias fit: ita & in donationibus quas mariti faciunt vel pro his alij, debet esse aperta licentia, & constante matrimonio talem donationem facere: quia quasi antipherna hæc possunt intelligi, & non simplex donatio: & dicit gloss. ibi, antipherna. i. contra dotem, ab anti quod est contra, pherna quod est dos: quasi contra dotem, vel in recompensam eius datio: tex. in versiculo finali eiusdem legis, cuius verba sunt, Sancimus itaque omnes licentiam habere, siue priusquam matrimonio contraxerint, siue postea, donationes mulieribus dare propter dotis donationem: & non simplices intelligantur, sed propter dotem & propter nuptias facta tex. in Authentic. dos data. eodem titulo, cuius verba sunt, Dos data donationem propter nuptias meretur. & idem disponit lex prima tit. 11. 4. part. & in effectu ita tenet & declarat Azo. in Summa. C. de donationibus ante nupt. Petrus de Bella per. & Cynus in rubric. eiusdem tituli, Salic. in l. si constante eodem titul. Et vt meliùs cognoscat & intelligatur nomen, virtus, & effectus huius donationis, oportet videre conuenientias & differentias quas habet cum dote: & Prmo dico quod conueniunt, quia sicut ista dicitur donatio, ita & dos dicitur donatio. text. est in dicta leg. fin. versicul. fin. Cod. de donat.

donat. ante nupt. ibi, propter dotis donationem. Secundò conueniunt, quia sicut dos dicitur dos mariti constante matrimonio: & in eum transit dominium, & eo soluto reuertitur ad uxorem vel eius hæredes: ita ista donatio ante nuptias vel propter nuptias dicitur dotalitium uxoris, & in eam transit dominium constante matrimonio, & eo soluto reuertitur ad maritum vel eius hæredes: textus est in *l. fin. Cod. de donat. ante nupt. tex. in l. si liberis. eodem titul. tex. in cap. plerunque. de donat. inter virum & uxorem.* & ibi gloss. ordin. & commun. Doctor. Tertiò conueniunt, quia sicut pater tenetur dotare filiam suam, ita tenetur dare donationem propter nuptias filio suo: text. est in *l. fin. versicul. nec. Cod. de dotis promissione*, cuius verba sunt, *Nec enim leges incognita sunt, quibus cautum est omnimodo paternum esse officium, dotem vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie.* Quartò conueniunt, quia sicut maritus potest vindicare tanquam dominus constante matrimonio res dotalis, vt in *l. doce ancillam. Cod. de rei vendic.* ita vxor potest vindicare donationem propter nuptias vel ante nuptias: quod tamen intellige à quolibet possessore extraneo, non tamen à marito, præterquam in tribus casibus. Primus est quando soluto matrimonio non redditur dos vxori. Secundus est quando vxor deberet istam donationem lucrari ex pacto. Tertius est quando constante matrimonio maritus vergit ad inopiam: aliàs verò si matrimonium durat, & maritus est diues & soluendo, vxor non vindicat ab eo: ita probat text. in *Authentic. permisso. Cod. de donat. ante nupt.* & ibi tenet & declarat gloss. ordin. Bald. Angel. Salycet. & commun. Doctor. & in *Authentic. unde illa sumitur.* Quintò conueniunt, quia sicut maritus non potest alienare dotem constante matrimonio etiam de consensu & licentia vxoris, vt in *l. 1. & per totum. ff. de fundo dotali. & in §. 1. & per totum, Institut. quibus alienare licet vel non*, ita maritus etiam de consensu, & licentia vxoris non poterit istam donationem ante nuptias vel propter nuptias alienare: textus est in *Authentic. siue à me. Cod. ad Velleian.* & ibi gloss. ordin. & commun. Doctor. imò quòd magis est, licet vxor possit renuntiare iuri hypothecæ quam habet in bonis mariti pro securitate dotis, vt in *lege, etiam, & in lege inbemus. Cod. ad Velleian.* quod tamen est intelligendum dupliciter. Primò modo quando in aliis rebus maritus est soluendo. Secundo quando fit remissio hypothecæ generalis inducitur à lege: secus verò si fiat remissio hypothecæ specialis & expressè factæ per maritum, ita Bartol. & commun. Doctor. in *dict. lege inbemus. Cod. ad Velleian.* tamen vxor non potest renuntiare huic donationi propter nuptias nec iuri in ea sibi competenti, ita tenet gloss. ordin. in *Authentic. dos data. Cod. de donat. ante nuptias.* & ibi commun. Doctor. & in *dicta Authentic. siue à me. Cod. ad Velleian.* Sextò conueniunt quia si maritus facit pactum de lucranda dote vel aliqua parte eius soluto matrimonio, in eodem casu vxor etiam lucrabitur donationem propter nuptias,

licet de ea nihil fuerit actum: & sic pactum appositum in dote, tacitè videtur per partes repetitum in donatione ante nuptias, vel propter nuptias: textus in *l. fin. §. simplices. Codic. de donat. ante nupt. ibi, re ipsa videatur hoc esse pactum vt secundum dotalis conuentiones intelligamur, & in tali donatione pacta fuisse conuenta vt aquis passibus utraque ambulet, tam dos quam donatio: & ibi commun. doctor. textus in *Authentic. aequalitas, Codic. de pactis conuentis.* & ibi glossa ordin. & commun. doctor. Septimò conueniunt, quia sicut in dote habet locum tacita stipulatio, ita etiam in donatione ante nuptias, vel propter nuptias. ita probat textus in *leg. secunda Codic. de bonis qua liber.* & ibi notat Baldus & alij doctores. Octauò conueniunt, quia sicut dos confertur & computatur à filia succedente patri vel matri vel ascendentibus, ita etiam donatio ante nuptias vel propter nuptias confertur & computatur à filio: textus est in *l. vt liberis. Codic. de collation.* & ibi commun. doctor. textus singularis & vnicus in suo casu in *l. fin. Codic. commun. vtriusque iudic.* & ibi etiam doctor. Nonò conueniunt, quia sicut res quæ subiacent restitutioni possunt alienari ex causa dotis, ita etiam causa donationis ante nuptias vel propter nuptias: textus est in *Authentic. res qua Codic. commun. de legat.* & ibi doctor. Decimò conueniunt, quia in eadem quantitate in qua fuit dos constituta, in eadem debet fieri ista donatio ante nuptias vel propter nuptias, & non in maiori: textus est in *l. final. §. simplices versicul. ita tamen. Codic. de donat. ante nupt.* cuius verba sunt *ita tamen vt dotis quantitatem non excedant, & hoc ipsum significauerit quod non simplicem faciat donationem sed propter dotem iam conscriptam:* probat etiam text. in *Authentic. aequalitas. Codic. de pactis conuentis.* Vndecimò conueniunt, quia sicut dos potest augeri constante matrimonio, ita etiam donatio ante nuptias vel propter nuptias: textus est in *l. si constante. Codic. de donat. ante nupt. tex. in l. final. eodem titul. tex. in §. est & aliud. Institut. de donatio.* & ibi commun. doctor. Duodecimò conueniunt, quia sicut ex titulo dotis non transit dominium sine traditione, vt in *l. de diuision. in fin. ff. solut. matrimon. & in l. dotali. §. 1. ff. de fundo dotali. & in leg. fin. §. praterea. Codice de iure dotium.* quod est verum & procedit etiam si dotis constitutio fiat in omnibus bonis. gloss. est singularis & vnica in *leg. 1. ff. de usucapione pro dote.* secundum Doctores, ibi: ita eodem modo & eadem ratione dominium non transit ex titulo donationis ante nuptias vel propter nuptias. Nunc autem oportet videre in quibus differant dos & donatio ante nuptias vel propter nuptias, & dico quòd primò differunt, quia maritus possidet dotem. vt in *l. Pomponius. §. in dotem. ff. de acquir. possess.* & ibi gloss. ordin. & commun. doctor. vxor tamen non possidet donationem ante nuptias vel propter nuptias, sed maritus ipse secundum doctor. ibi Secundò differunt quia maritus lucratur fructus dotis, vt in *l. pro oneribus Codic. de iure dotium. cum simil.* vxor tamen non lucratur fructus donationis ante*

ante nuptias vel propter nuptias, sed ipse maritus: ista est glossa singul. & ordin. in *Authentic. dos data. Codice de donat. ante nupt.* & ibi commun. Doctor. & tenet Azo. in *summa illius tituli. 1. column. similis gloss. est & aliud. Instit. de donat.* & ibi Angel. & alij Doctor. gloss. etiam in *Authen. de non eligen. 2. nubent. §. fin. collat. 1.* & tenet Baldus in *authentic. siue à me. Codice ad Velleian. Barba. in cap. peruenit. de emptio. & vendic. Pala Ru. in sua repe. fol. 10. col.* hodie tamen in nostro regno, omnes fructus percepti constante matrimonio ex quibuscunque bonis, sunt communes mariti & vxoris sicut cetera lucra, quando vxor vult soluere debita contracta constante matrimonio pro dimidia parte: vt tenet Montalius in *l. ult. tituli. 3. lib. 3. fori gloss. 1. Matiençus in l. 4. gloss. 1. numer. 2. tituli. 9. lib. 5. recop.* ita disponit lex fin. *titulo 3. libro 3. for. ll. & 3. titulo 4. libro 5. or.* Tertio differunt, quia licet vxor habeat tacitam hypothecam pro dote sua recuperanda, vt in *lege unica. §. & vt plenius. Cod. de rei vxor. act. cum simil.* tamen maritus non habet tacitam hypothecam in bonis vxoris pro hac donatione ante nuptias vel propter nuptias: quia non reperitur iure cautum: si verò loquimur ex parte vxoris, tunc si agit contra maritum vel eius hæredes in casu quo lucratur eam ex pacto, vel aliàs bene habet pro ea tacitam hypothecam, vt in *l. vbi adhuc Cod. de iure dotium.* Sed non erit priuilegiata vt præferatur anterioribus creditoribus, vt in *lege assiduis versicul. fina. Cod. qui potior. in pign. hab. cuius verba sunt, hæc autem tantum ad dotem sancimus, non ad ante nuptias donationem: quam suo tempore seruari disponimus & habere inter creditores sui temporis ordinem: si verò agit pro ista donatione propter nuptias, pro solutione, securitate, & satisfactione sua dotis, nunc nedum habebit hypothecam, sed erit priuilegiata vt præferatur aliis creditoribus, & insuper non poterit vxor renuntiare etiam expressè huic hypothecæ, cum magis specialiter sit facta, & inuenta pro securitate dotis, vt supra dictum est: & in expresso ita tenet singul. Cynus melius quàm alibi in *dicta l. assiduis, secunda columna. 4. oppo. Salyc. in dicta l. vbi adhuc. fin. columna decima, quest. Innocent. in cap. ex literis de pignor. & ibi Abb. tertia columna, numero nono. Platea in paragrapho fuerat. Institut. de action. secunda columna, in fine. & ibi Angel. de Atetin. 13. columna, numero decimo octauo. Iason. octaua columna, numero 40. & sic resolutiue ista donatio propter nuptias est utilis propter duos effectus. Primus pro securitate dotis: quia illa bona magis sunt stricta quàm alia, cum hypotheca eorum non possit renuntiare. Secundus propter pactum de dote lucranda, quia tacite intelligitur in hac donatione propter nuptias: ita Cynus Bald. Salyc. & communiter Doctores in *dicta Authentica dos data. Codice de donat. ante nupt.* Doctores etiam communiter in *Authentic. siue à me. Codice ad Velleian. Faber, Angel. & Platea in §. est & aliud. Institut. de donat. Campe. in tract. dotis. 1. par. 6. 1. q. Ancharr. notabiliter in cap. fin. de donat. inter virum & uxorem. 3. column. 6. oppo. & ibi Abb. & communiter alij doctores, & per ista satis***

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

videtur clara ista donatio propter nuptias, quæ de iure communi valde dubia & incognita reperiatur: sed certè in nostro regno & adhuc in aliis partibus ista donatio propter nuptias non est in vfu: ita dicit glo. ord. in *Authen. equalitas. Cod. de pactis conuentis. & Paul. de Cast. in l. mulier. §. cum proponeretur ff. ad Treb.* sed loco ipsius maritus obligat expressè omnia bona sua pro securitate dotis, & licet Montalius in *rub. tit. 2. lib. 3. fo. ll.* dicat quòd donatio propter nuptias sit idem quòd arrha, tamen falsum est per supradicta.

Item etiam licet multi dicant donationem propter nuptias esse illud, quòd hodie pater dat vel donat filio, quando vult matrimonium contrahere, magis honorificè filius contrahat, tamen similiter falsum est: quia ista fit ipsi filio & marito, donatio verò propter nuptias fit ipsi vxori & ad eius vtilitatem: & in omnibus differt vna ab alia, vt ex superioribus patet, has autem tres differentias describit Greg. in *l. 1. tit. 11. p. 4. in gloss. magna*, inter donationem ante nuptias, & propter nuptias, & vide Azeuedum in *l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. numero 9.* Licet etiam hodie attenda *d. l. 1.* loco donationis propter nuptias arrham successisse affirmant Menesius in *Authen. res que numero 25. Codice communia. de leg. Palacios Rubeus in rubr. de donat. inter virum §. 21. & 24. Burgos de Paz consil. 14. num. 11. volum. 1.* Sed hoc verum non esse satis manifestè probat alios referendo Azeuedus vbi sup.

Aliquando & tertia inter eos fit donatio 12 quæ vocatur arrha, pro cuius perfecta declaratione dico, quòd de iure communi arrha est quoddam signum seu pignus, quòd datur inter sponfos de futuro, vel parentes vel consanguineos eorum maximè, quando sunt minores: in signum matrimonij, & ad eius corroboracionem, vt in quolibet alio contractu: text. est in *l. arrhis. Codice de sponsal.* cuius verba sunt, *arrhis sponsaliorum nomine datis, si interea sponsus, vel sponsa decesserit, qua data sunt iubemus restitui, nisi causam vt nuptia non celebrentur defuncta persona iam præbuit.* & ibi gloss. ord. & commun. doctor. text. in *l. si. eod. tit. text. in l. unica. Codice si rector prouincia.* & idem disponit lex *1. tituli. 11. 4. part.* & adde, quòd requiritur, quòd expressè dicatur quòd datur pro arrhis, & signum vel pignus matrimonij futuri: nam aliàs, si simpliciter traderetur, esset sponsalitia largitas, de qua supra dictum est, vt aperet probant iura & doctor. vbi supra, cuius virtus & effectus est, quòd ille, qui dedit, perdat eas, si per eum stetit matrimonium impleri: vt tenet Suarez in *ritu. de las arras, lib. 1. fori, fol. 23. ex l. si. Codice de spon. & ex l. 1. tit. 11. pag. 4.* si verò stetit per recipientem, restituit quòd accepit, & illud tantundem. Item si morte alicuius eorum soluuntur sponsalia, restituentur arrhæ, nec recipiens aliquam partem lucratur per osculum: ista probat textus in *d. l. arrhis*, & ibi tenet gloss. ord. & commun. doctor. & si quæras, quæ est ratio, quòd valet datio & amissio arrharum: & non valet pœna apposta in sponsalibus & matrimoniis, vt in *c. gemma. de sponsalibus* est alta & insolubilis difficultas: sed omissis aliis ista est melior & notabilior,

29

quod

quod promissio pœnæ non valet, quia est verbalis tantum, & faciliter & inconsideratè quis verbo se obligaret, & metu pœnæ soluendæ contraheret: arrha verò valet, quia realiter traditur & non promittitur, & sic iam est soluta & cessat prædicta ratio timoris: & istam rationem ponit Cin. *in d. l. fin. Codice de sponsalibus*. & ibi Fulgos. Sed in nostro regno ista non seruantur: nec arrha accipitur, nec intelligitur, nec est in usu, vt erat de iure communi. Item etiam licet prædicta lex partitæ *1. tit. 11. 4. partit.* dicat quod in Hispania propriè arrha dicitur donatio propter nuptias: tamen longè differt ab ea, vt apparet ex his quæ suprà dixi in donatione propter nuptias: & ex his, quæ statim proximè dicam in arrha: vnde resolutiue dico, quod in nostro regno arrha est donatio quædam, quæ fit ab sponso sponsæ de futuro vel præsentis in remunerationem dotis vel virginitatis vel nobilitatis eius quam lucratur ipsa soluto matrimonio, & potest fieri tempore sponsaliorum, vel tempore velationum, vel constante matrimonio: sicut dos vel donatio propter nuptias: argumento textus *in l. cum multa §. si igitur & in l. si constante. Codice de donat. ante nupt. cum simil.* cum igitur non sit simplex donatio, sed propter nuptias, mirum non est si fieri possit constante matrimonio, vt *in l. cum multa. §. si igitur, & in l. si constante*, vbi Baldus, & Salicetus, *Cod. de donationibus ante nuptias §. est & aliud, instit. de donatio. l. 1. in fin. tit. 11. p. 4. l. 87. tit. 18. p. 3.* hancque eandem sententiam tenuit Montalius *in l. 1. tit. 2. lib. 3. fori.* & ibi Roder. Suarez, *fol. 8. vers. pone quod tempore.* Pala. Rube *in rep. rub. c. per vestras paragrapho 24. num. 2.* Castil. *in l. sui, verbo arrhas, vbi etiam Palac. Rubeus. num. 4.* Greg. Lop. *in l. 1. tit. 11. p. 4. gloss. magna, in pr. Matiençus in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 1. num. 1.* Couar. *de sponsalibus. 2. parte ca. 3. §. 7. num. 12.* Baeça *de non meliorandis dotis ratione filiabus, cap. 51. num. 19. & 20.* Vnum tamen est, quod hodie non debet excedere decimam partem bonorum sponsi vel mariti deducto prius omni ære alieno: ita disponit *l. 1. tit. 2. lib. 3. fo. ll.* quia quod superest eo deducto bona dicuntur, *l. mulier bona ff. de iure dot. l. non possunt. ff. de iure fisci. l. subsignatum paragrapho 1. ff. de verborum significat. l. vniuers. Codic. de leg.* similiter etiam id quis in bonis habere dicitur, quatenus onere deducto superest, *l. non amplius, ff. de leg. 2.* Ex quibus iuribus, id asseuerat Montalius & Suarez *in l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. gloss. 1. fol. 2. versic. non tamen.* Castillus *in l. 50. Tauri, verbo, arrhas.* Tiraquel *lib. 2. de retractu in praefatione. num. 21.* Pinellus *in l. 1. Codic. de bonis maternis. 3. p. num. 52. illatione 14.* nouissimè Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. glos. 1. num. 11.* & ibi Azeuedus *num. 13.* Ayora *de partitionibus c. 7. n. 19. & 20.* quòd autem arrha non debeat excedere decimam partem bonorum sponsi vel mariti, vide Gregor. *in l. 1. tit. 11. parte 4. & Matiençum in l. 2. glos. 1. num. 1. tit. 2. lib. 5. recop.* qualiter autem in possessore maioratus hæc decimæ partis æstimatio faciendâ sit, ad arrharum solutionem explicat Molina *lib. 1. de primogeniis, cap. 19. num. 41.* & an promissio arrharum iuramento firmetur, vide Iohannem Gutierrez *in tract. de*

iuramento confirmatorio 1. p. c. 14. & varias quæstiones vide per Aluarum Velascum in 1. p. consultationum, consul. 2. 3. & 4. Dicuntur bona mariti ea, quæ sunt propria: & ea, quæ possidet bona fide, & similiter ea, quæ sibi debentur, ad quæ habet actionem: textus est *in l. bonorum appellatio. la 1. ff. de verb. signific.* Ex quo infertur quod si quis tempore quo promissit arrhas possidet tanta bona quorum decima sufficit ad quantitatem arrharum, & postea mouetur sibi lis & fertur contra eum sententia, ita quod plura ex dictis bonis ab eo abdicantur & euincantur, valebit datio vel promissio arrharum habito respectu ad tempus promissionis: ita sing. Ro. Sua. *in l. 1. tit. 2. lib. 3. fo. ll. 26. fo. vers. non tamen.* Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. gloss. 1. num. 4.* Baeça *lib. de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 31. num. 11.* Item adde quod vxori vel eius hæredi solu. mat. incumbit onus probandi facultates mariti, & vires patrimonij, vt decima sufficiat ad solutionem arrharum: ita nota. & latè Rode. Sua. *in dicta l. 1. 27. fol. vers. circa hanc partem quero per plures colum.* quia vbi mulier non probauerit hæredes viri & si nihil probauerint obtinebant, cum deficiente huiusmodi qualitate arrhas petere non possit, *l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. & in hac lege,* ergo qualitatem hanc tenetur probare iuxta glossam communiter receptam *in l. si verò paragrapho qui pro rei ff. qui satisfacere cogantur.* in cuius intellectu plura congerit Couar. *lib. 2. variarum resol. ca. 6. num. 7.* vbi in specie testatur hanc opinionem in praxi receptam, quamuis ipse an vera sit dubitet. Eandem etiam sententiam tenet Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 1. numer. 9.* Baeça *de non meliorandis dotis ratione filiabus ca. 36. numer. 15.* Pelaez *in tract. maiora-tuum 1. p. quæst. 51. numer. 2. cum seq.* Gutierrez *de iuramento confirmatorio, 1. p. c. 1. num. 21.* Ayora *de partitionibus c. 7. num. 17. fol. 52. & n. 29. & 39.* Azeuedus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. n. 18.* imò quòd magis est, si plus fuerit datum vel promissum, non valet etiam si illi legi fuerit renuntiatum, quæ cum sit prohibitiua renuntiarum non potest iuxta doctrinam glossæ *in l. 1. verbo fideiussores. C. ne fideiussores dot. dentur.* Bartolus *in l. de his, n. 3. ff. de transa.* Curtius *consi. 68.* Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gloss. 2. n. 1.* & tabelio qui talem renuntiationem poneret perdit officium: ita determinat *l. 1. tit. 2. lib. 3. for. ll.* & expressè determinat ista nostra lex *50. in ll. Tau. valeret tamen tunc ipsa 10. par. argum. text. in l. sancimus Codice de donat. cum simil.* sed si generaliter renuntietur omnibus legib. pœnam huius legis non incurreret tabellio, sicut si specialiter huic legi renuntiatum fuisset, argumento legis *item apud Labeonem paragrapho hoc edito. ff. de iniuriis* vbi quæ speciali nota digna sunt, nisi exprimentur, non veniunt in renuntiatione, maximè in correctoriis & pœnalibus & in specie id tenet Castillus *in l. 50. verbo, renuntiar.* Matiençus *in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gl. 3. num. 1.* Item si talis promissio arrharum esset iurata, valeret etiam vltra decimam partem, vt dixi, & posui in materia contractuum, in artic. *an & quando contractus nullus fir. in.* Vide hac q. Couar. *in c. quamuis pactum 2. p. §. 2. num. 7. de pactis, lib. 6.* Gutierrez *in auth. sacramenta puberum num.*

nu. 23. pag. 303. Azeuedus in l. 2. tit. 2. lib. 5. n. 12. Palacios Rubeus in rub. de donat. inter virum. §. 24. n. 4. versic. hac tamen intellige. Castillum in l. 50. glos. 1. Seguram in l. 1. §. si vir. num. 139. de acqu. poss. Perez in l. 6. tit. 1. lib. 3. ordin. glo. magna. col. 795. Menchacam de success. creat. §. 28. n. 33. Gomez Arias in l. 48. Tauri. n. 13. qui omnes nostram sententiam tenent, vide etiam Montalum in l. 1. gl. 1. tit. 2. lib. 3. fori. & ibi Rodericum Suarez. q. 3. Padillam in auth. res qua C. communia de leg. nu. 29. Baeçam in lib. de non meliorand. dot. ratione filiab. ca. 29. n. 6. & 12. Matiençum in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. gl. 2. n. 6. Gutierrez de iuram. confir. c. 14. n. 1. & videas Menesium in auth. res qua num. 29. & vera est hæc sententia, nec obstant contra eam rationes Coua. nam prima, quæ deducta est in l. foro juzgo, cessat, quia ille liber apud nos vim legis non habet. Secunda cessat etiam quia verum non est acquiri agnatis actionem ad recuperandam eam summam quæ decimam excedit, nec in ipsorum fauorem prohibita est artha decimam excedens, sed ipsis proximioribus agnatis datur facultas repetendi ad utilitatem ipsius mariti, & vt excessus ad ipsum maritum reuertatur, vt constat ex l. fori ibi, por el, & apertius ex lege foro juzgo, vnde scripta est lex fori, & secundum quam est intelligenda, vt ibi notat Roder. fo. 30. in princ. quinimo in quo id non transcripsit l. fori cum cætera transcripserit, damnaße videtur informationem donationis artharum adiecto iuramento, & apertius hæc l. quæ renuntiationem prohibens non prohibuit iuramentum. Vnum tamen est, quod si aliquis tempore quo matrimonium contrahit, sit adeo pauper, vt non possit arrhas dare, potest eas promittere de bonis futuris: & mulier postea potest eas petere, & sibi assignari quando voluerit, dum tamen maritus non promittat vel assignat ultra 10. par. bonorum, quæ illo tempore habeat: ita dicit, & disponit lex 2. titul. 2. lib. 3. fo. ll. quæ in hoc est no. & quotidie practicatur: & ita tenet & declarat Rod. Sua. in d. l. 1. tit. 2. lib. 3. for. ll. 27. fol. vers. nota vltorinus. Matiençus in d. l. 2. tit. 2. lib. 5. glo. 1. n. 5. Baeça de non meliorandis dot. rat. filiab. c. 31. n. 10. in fi. Aduertendum tamen, quod ista donatio artharum ita potest fieri viduæ sicut virgini, licet communiter in vulgò de hoc dubitetur: ita expressè probat lex 1. prope fin. tit. 2. lib. fo. ll. & tenet Pala. Ru. in sua reper. fol. 7. 3. col. vers. aduertendum. & Rode. Suar. in l. 1. tit. 2. lib. 3. fo. ll. fo. 25. ver. promitte. & vide Gregor. in l. 1. titul. 11. p. 4. gl. en esperan. ad fin.

14 Item adde quod etiam sponsus vel maritus minor 25. annorum potest promittere vel dare prædictas arrhas vsque ad dictam quantitatem decimæ partis bonorum, nec potest restitui: quia fecit illud quod quilibet maior, & purdus fecisset. argumento text. in l. non videtur. Cod. de in integ. resti. & in l. 1. Cod. si aduer. dona. & in l. cum plures. §. fin. ff. de admin. tut. quod intellige quando non haberet curatorem: secus aliàs: quo casu curatoris desideratur authoritas l. si curatorem habens. Cod. de in integrum restitut. & in specie probat l. 2. & l. mulier. C. de iure dotium. quia datio vel promissio esset penitus nulla. Item intellige quando do-

Ant. Gomez ad Leg. Tauri.

natio vel promissio artharum consisteret in pecunia vel rebus, quæ seruando seruari non possunt: secus verò, si in rebus immobilibus, quia tunc requiritur decretum, vt in l. lex qua tutores. C. de admin. tut. & in l. pradia. C. de pradi. mino. Idem resoluit Suarez in d. titu. de las arrhas lib. 1. fori. §. sed utrum mino. fol. 39. & gl. magna. in l. 1. tit. 11. p. 4. quod & in dote receptius asserit Couar. in practicis, c. 28. n. 10. Azeuedus in l. 2. tit. 2. lib. 5. recop. n. 12.

Vnum tamen est, quod si post ætatem perfectam 25. annorum transeat quinquennium, ipso iure ratificatur, & confirmatur datio vel promissio artharum, sicut si alienaretur res immobilis titulo oneroso, textus est singu. & vnicus in l. fin. C. si maior factus alienationem factam sine decreto ratam habuerit. quem ad hoc reputat ibi singular. Bartolus, & vnicus Baldus & Salicetus, & Rode. Suar. in l. 1. tit. 2. lib. 3. fo. ll. fo. 43. versic. sed utrum minor. & ita tenet Matiençus in l. 2. tit. 2. lib. 5. recopi. gl. 1. n. 3. Couar. in practicis, c. 28. n. 10. Item adde, quod mortua vxore arthæ promissæ, vel receptæ pertinent hæredibus eius etiam extraneis, & non marito superstiti: ita expressè determinat, & disponit lex 51. l. his ll. Tauri: & ratio eius dubitandi potuit esse duplex. Prima quia de iure fori vxore mortua cum testamento sine liberis poterat de arthæ testari, & quicquid vellet facere, sed ea mortua ab intestato pertinebant marito vel hæredibus suis, ita dicebat l. 1. tit. 2. lib. 3. foro ll. & lex 6. tit. 1. lib. 3. foro juzgo. hodie verò corriguntur prædictæ ll. & deciditur contrarium per nostram l. 51. Secunda subtilis & noua ratio dubitandi potuit esse, quia donatio facta inter maritum & vxorem confirmatur morte donantis: non verò donatarij recipientis: text. est in l. cum hic status. §. si mulier. inf. ff. de don. inter vir. & vx. text. in l. etiam. C. eod. tit. expressior ceteris in l. à marito eodem titu. & ibi communiter doctor. vnde videbatur in proposito, quod si mulier, quæ recepit arrhas, decedat viuente marito, eo ipso reuocetur talis promissio vel receptio artharum, & applicetur marito, sed contrarium determinat nostra lex 51. quia lógè differunt donatio artharum, & donatio simplex inter marit. & vxorem, vt patet ex superioribus.

Aliquando & 4. fit inter eos donatio, quæ vocatur dos: pro cuius perfecta intelligentia, & declaratione dico, quod dos est illud, quod datur vel promittitur viro ratione matrimonij ad sustentanda onera eius: nam dos dicitur Græcè pherna, id est, donatio, quæ propter matrimonium conceditur: text. est in lege prima. & per totum. ff. solut. matrimonio: text. in l. 1. & per totum. ff. de iure dotium: text. in lege prima, & per totum. ff. de pactis dotalibus. text. in lege prima & per totum. Cod. de iure dotium text. in lege 1. & per totum. Cod. de dotis promissione. text. in l. 1. & per totum titulo 11. part. 4. adeò quod sine matrimonio esse non potest, vt in lege tertia. ff. de iure dot. & in l. cum multa versic. sicut. Cod. de donat. ante nupt. & istam definitionem ponit Azo in Summa. Cod. de iure dot. & in effectu ponit Barr. & commun. doctor. in rubri. ff. solut. matrim. de qua definitione latè per Bald. Nouel. in tractatu dotis. fol. 3. par. 2. paragrapho 1. & Ioann. Campe. in tractatu dotis, 1. p. & 1. q.

in qua materia sunt videndi tres principales articuli. Primus est de iure, & natura, & effectu dotis tempore promissionis ante contractum matrimonium. Secundus articulus est de iure, & natura, & effectu dotis constante matrimonio. Tertius articulus est de iure, & natura, & effectu dotis soluto iam matrimonio.

16 Quoad primum igitur articulum dico, quod talis dos potest promitti ab vxore, vel à patre, vel à consanguineo, vel à quolibet extraneo, vt in dictis iuribus: & in specie est textus in lege promittendo. Digestis de iure dotium. cuius verba sunt, promittendo dotem omnes obligantur cuiuscunque sexus conditionisque sint. Item potest fieri ante matrimonium & etiam constante matrimonio: quia talis dotis constitutio nullo tempore est prohibita: textus est in lege si constante. Codice de donat. ante nupt. text. in lege cum multa. versicul. Sancimus, eodem titulo. text. in l. prima tituli. 11. 4. parte.

17 Item potest fieri etiam de omnibus bonis: text. est in l. mulier bona. ff. de iure dotium. & ibi notat & commendat gloss. ordinaria, Odofredus, Bartolus, Baldus, Salicetus, Fulgosius, Iacobus de Sanct. Georg. & communiter doctores: textus in l. nulla. Cod. eodem titulo. cuius verba sunt, Nulla lege prohibitum est vniuersa bona in dotem marito feminam dare. & ibi gloss. ordin. & communiter doctor. nec obstat lex. 69. infra his ll. Tauri. quod habet quod nemo potest donare omnia bona sua etiam in presentia: quia debet intelligi in donatione simplici, vera, & propria inter viuos: non verò in donatione ob causam onerosam prout ista. Nec obstat etiam lex vnica. Codice de inofficiosis dotibus: quia ibi non reuocatur ex eo quod omnia bona dentur in dotem, sed quia tendit dos in præiudicium legitimæ filiorum, nec obstat etiam lex prima Codice si aduersus dotem. quia ibi minor restituitur, non ex eo, quod omnia bona dedit in dotem, sed quia maritus non fuit dignus tanta dote secundum qualitatem suæ personæ, loci, & patrimonij: & in effectu ita tenet & declarat ibi gloss. ord. & commun. Doct. tenet etiam & declarat gloss. ordin. & commun. opinio. in dicta lege nulla. Cod. de iure doti. Quid autem in dubio, quando mulier simpliciter contrahit matrimonium, an videatur omnia bona in sua dote dare? & gloss. ordin. in lege mulier bona: Digestis de iure dotium. autoritate Aristotelis maximi Philosophi tenet quod sic, & sequuntur aliqui Doctores: & ita expressè tenet Faber. in d. l. nulla. Cod. de iure dotium, sed contrarium tenet Bald. Salicet. Fulgos. Iacob. de Sanct. Georg. & magis commun. Doctor. in d. leg. mulier bona. tenet etiam Bartol. plenè & magistraliter disputando in qq. suis. q. 7. mulier habens magnum patrimonium, idem Bartol. & communiter Doctores, in l. pen. paragrapho vxor. ff. solut. mat. Paul. de Castr. & moderni in authen. praterca, C. unde vir & vxor. Bald. Saly. & comm. Doct. in d. l. nulla. C. de iure doti. Salic. & alij docto. per text. ibi in l. fin. vers. eodem modo. Cod. de repudiis. Quod extendit etiam si bona sint tradita marito actualiter respectu administrationis secundum prædictos Doctores, vbi supra.

Quod tamen intellige nisi ex aliquibus coniecturis tacitè appareat in dotem dedisse, quas bene & notabiliter ponit Bald. in d. q. 7. & doctores in locis supra allegatis, & melius quàm alius ponit Francisc. Curtius Iunior in Authen. praterca Cod. unde vir & vxor. 4. column. num. 12. Ioan. Campe. in tracta. dotis. 1. parte. q. 39. quod est vtile & necessarium, si fortè caueretur lege vel statuto quod soluto matrimonio maritus lucretur certam partem dotis. Item adde quod nedum potest quis dare omnia bona presentia in dotem, sed etiam futura, si tamen hoc dixit expressè, aliàs non: argumento text. & eorum, quæ ibi notantur in l. fin. C. qua res pigno. obliga. poss. & in terminis tenet Bald. in d. l. nulla. C. de iure dotium. cum quo transeunt alij doctores.

Item adde quod si simpliciter dos promittatur: habet in se tacitam conditionem, si matrimonium sequatur & ante non potest agi: text. est in l. stipulationem ff. de iure dotium. text. in leg. plerunque §. si ante eodem titulo. text. in leg. in rebus. versic. 1. eodem titulo. text. in leg. non enim eodem titulo. text. in leg. item quia §. 1. ff. de pactis. text. in l. undecima, titulo undecimo. 4. part. Ex quo inferitur, quod tempus adiectum solutioni dotis incipit currere à tempore contracti matrimonij, text. est singularis in lege tali facta. ff. de iure doti. & ad hoc notat & commendat ibi Bartol. & communiter Doctores, idem Bartol. in l. si cui legetur. in fine. ff. de leg. primo. & ibi Paul. de Castr. & alij doctores, & illum tex. reputat singularem Angelus de Aretin. in §. actionum. Inst. de actionibus quarta columna, & idem disponit lex duodecima, tit. 11. part. 4. Quod tamen intellige quando terminus est appositus simpliciter & in genere: secus tamen, si in specie & indiuiduo: quia tunc statim incipit currere: ita tenet & declarat Bald. in l. si §. 1. ff. de rescin. vendi. idem Bald. in rubr. C. de contra. emptio. si. col. 23. q. Saly. in l. 2. eodem tit. Iac. de Sanct. Georg. vbi valde commendat in d. l. tali facta.

Item adde quod dos potest incipere à traditione & à promissione: à traditione, quando vxor vel alius actualiter tradit viro aliqua bona in dotem, vt in l. si ego. §. dotis. ff. de iure doti. & in l. prima. C. eod. tit. à promissione, vt si pacto nudo vel stipulatione fiat promissio, vt in l. cum post. §. genere. ff. de iure doti. & in l. prima. Cod. de dotis promiss. hodie tamen semper inducitur & fingitur à lege tacita stipulatio, tam ex parte mulieris ad dotem repetendam, quàm ex parte viri ad dotem exigendam: text. est in l. vnica. §. primo. Cod. de rei vxor. acti. & ibi glossa ordinat. & in verbo, omnes, text. formalis, & expressus in §. & nemo. eiusdem legis. tenet etiam gl. in l. ad exactionem. Cod. de dotis promiss. gloss. in l. 1. ff. solut. matrimon. gloss. in l. de diuisione. eod. tit. gloss. in l. diuortio. ff. de verb. obli. gloss. in §. fuerat. Inst. de act. & vtrobiq; commu doct. Item etiam pro hac dote soluenda competit marito tacita hypotheca in bonis promittentis: text. est in d. l. vn. §. & vt plenius. C. de rei vxor. act. text. in §. & nemo. eiusdem legis. & ibi Docto. & idem disponit lex 23. tit. decimotertio. 5. par. Adde tamen, quod hoc casu non est priuilegiata, vt præferatur cæteris credi

creditoribus, ita gloss. ordinar. in dicto §. & ut plenius. & ibi Doct. Adde tamen, quod his casibus requiritur saltem promissio dotis per pactum: secus tamen, si per pollicitationem: ita singul. Bald. Nouellus in tractat. do. 6. parte prima privilegio. numero tertio. & talis promissio dotis valet, licet sit incerta, & per iudicem declarabitur attendita qualitate, & genere personarum, loci, patrimonij: dum tamen hoc casu promissio fiat per stipulationem, ne aliàs concurrant duæ specialitates: text. est in l. cum post. §. gener. ff. de iure doti. & ibi gloss. ordinar. & commun. doct. text. in l. 1. C. de dotis promiss. & ibi gloss. ordinar. & commun. opin. hodie tamen de iure regio indistinctè valetur: quia ex pacto nudo & pollicitatione oritur actio, & non concurrerent prædictæ specialitates. Adde tamen, quod, si vni filia promiserit, vel dederit certam dotem, & postea alicui filia promiserit dotem incertam simpliciter videtur velle, promittere tantam dotem quantam prius promiserit, vel dedit primæ filia, argumento text. in lege dotem quæ prius. ff. de iure doti. Confirmatur ex singu. sententia Socini. in lege prima. Digestis soluto matrim. 10. vbi dicit, quod si pater filiam adoptauit, tam de bonis propriis, quam de bonis filia expressa quantitate, & postea aliam nuptui tradidit, & pro ea simpliciter dotem promiserit, videtur eandem quantitatem promittere quam dedit primæ filia, ratione æqualitatis seruandæ: quod reputat singu. & non alibi Pala. Ruui. in sua repet. fol. 91. col. 3.

20 Item adde quod si tempore matrimonij vel eo constante vxor promittat vel tradat simpliciter viro certam quantitatem pecuniæ, vel rem nulla expressa causa, videtur facta promissio ex causa dotis, & per consequens valet, textus est singul. & vnicus in lege quod autem. ff. de iure dotium. cuius verba sunt, Quod autem in stipulatione non est necessariò dotis adiectio, etiam in donatione tantundem dicimus, & ad hoc notat & commendat ibi Bartolus, Odofredus, Salycetus, Fulgosius, Iacobus de Sancto Georgio, & reputat singul. vnicum Baldus, ibi, & illum etiam reputat singul. & vnicum Baldus, in lege nulla, C. de iure dotium, numero secundo. Notat etiam & commendat Baldus Nouellus, in dicto tractatu dot. 6. part. 14. privilegio dotis, nec obstat quod mulier quæ simpliciter tradit bona sua marito, non videtur ea in dotem dare: quia intelligitur quando omnia bona dedit vel tradidit: secus verò si partem, vt hic. Item adde quod vxor potest habere bona triplicis generis & patrimonij: nam potest habere bona dotalia, quæ sunt illa, quæ expressè dantur in dotem, in quibus maritus habet dominium constante matrimonio, & lucratur fructus, & habet administrationem, & potest suo nomine actiones exercere, vt infra suo loco dicetur. Secundò potest habere bona paraphernalia, quæ sunt illa, quæ habet vxor extra dotem, à para quod est iuxta, & pherna, quod est dos: tamen custodiam & administrationem expressè vel tacitè concessit marito, tradendo si prædicta bona vel instrumenta eorum, vel aliàs: & in his maritus non habet dominium nec aliud

Ant. Gomez. ad Leg. Tauri.

ius, sed tantum administrationem: idè in eis potest agere & defendere nomine vxoris sine mandato tanquam procurator: text. est notabilis in lege si ego. paragrapho dotis autem causa. Digestis de iure dotium. textus formalis & expressus in lege final. Codic. de pactis conuentis, facit etiam bonus text. in argument. in leg. 1. §. fin. cum lege sequ. ff. usufruct. quemadmo. caueat.

Tertiò potest habere bona propria, quæ non dedit in dotem, nec ea tradidit marito in administrationem expressè nec tacitè: sed ipsa separatim habet, regit, & administrat, & in his nullum ius de prædictis habet maritus, sed tunc poterit agere, & defendere tanquam coniuncta persona, præstita cautione de rapto, sicut quilibet coniunctus posset: text. est notabilis, qui sic debet intelligi in l. maritus. C. de procurat. & in expresso istam doctrinam & resolutionem in materia ponit Iacobus Butricar. Odofr. Bartol. Bald. Paul. Salicet. Fulgo. Iaf. & communiter Docto. ibi Iacob. de Sanct. Geor. in l. dotis fructus, ff. de iure doti. Pala. Ruui. in sua repet. fol. 49. 2. colum. Alexand. in consi. suo. 1. volum. cons. 42. & 2. volum. cons. 62. Hodie tamen etiam in istis non posset agere mulier sine licentia viri, per ll. regias: ex quo infertur quod ista bona paraphernalia, quæ non fuerunt tradita nec concessa marito in administrationem expressam nec tacitam, non possunt peti ab vxore, vel hæredibus aliquo titulo particulari, depositi, commodati, vel simili: sed tantum actione ad exhibendum, vel rei vindicatione, tanquam contra extraneum possessorem vel detentatorem: ita singul. Bald. in l. si ego. §. fin. ff. de iure dot.

Item adde quod si pater simpliciter promiserit dotem filia, vel donationem ante nuptias, vel propter nuptias filio, quod licet habeat bona eorum ex linea materna, vel ex alia parte inquisita, in quibus sit legitimus administrator: vel ex aliqua causa sit debitor eorum, non videtur promittere de bonis eorum, sed de proprio patrimonio & substantia ipsius patris: quia officium eius est dotare: Idem expendit Palacios Rub. in rubr. de donat. §. 66. num. 8. & 13. in si. Gregor. in leg. 6. glossa prima ad med. tit. 10. p. 5. Couarr. lib. 3. resolut. c. 19. num. 3. Martiençus in l. 3. tit. 9. lib. 5. recop. gloss. 7. num. 7. ad fin. si verò dixit & expressit, quod promittebat ex patrimonio & substantia propria, & etiam filiorum, tunc si est pauper inopia tentus, videtur promittere de bonis filiorum, quatenus ipse non est soluendo: si verò sit diues & idoneus soluendo, videtur promittere de proprio patrimonio & substantia, nisi expressè dixit & declarauit, quam quantitatem promittebat ex bonis propriis, & quam quantitatem ex bonis filiorum: textus est singularis & vnicus in lege finali. Codice de dotis promiss. & iste est vetus sensus & resolutio: & ad hoc notat & commendat ibi gloss. ordinaria. Azo in summa illius tituli, numero 6. Odofredus, Petrus, Iacobus, Butricarius, Cinus, Bartolus, Albericus, Angelus, Salic. Fulgos. & communiter Doctores, & reputat singul. & vnicum Bald. notat etiam & commendat Bartol. in lege prima. Digestis solut. matrim. tertia column. numero 11.

Qq 3 84